

2004ko otsailaren 1a
LXVII. urtea
1.929 zenbakia
3,20 euro

Sagardoaren inguruko azken ikerketak

+ 2004ko
SAGARDO
POSTERRA

ARGIA

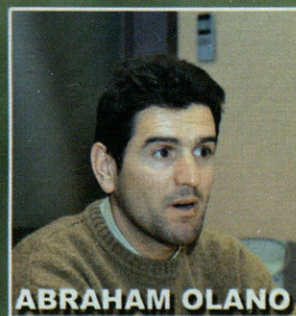
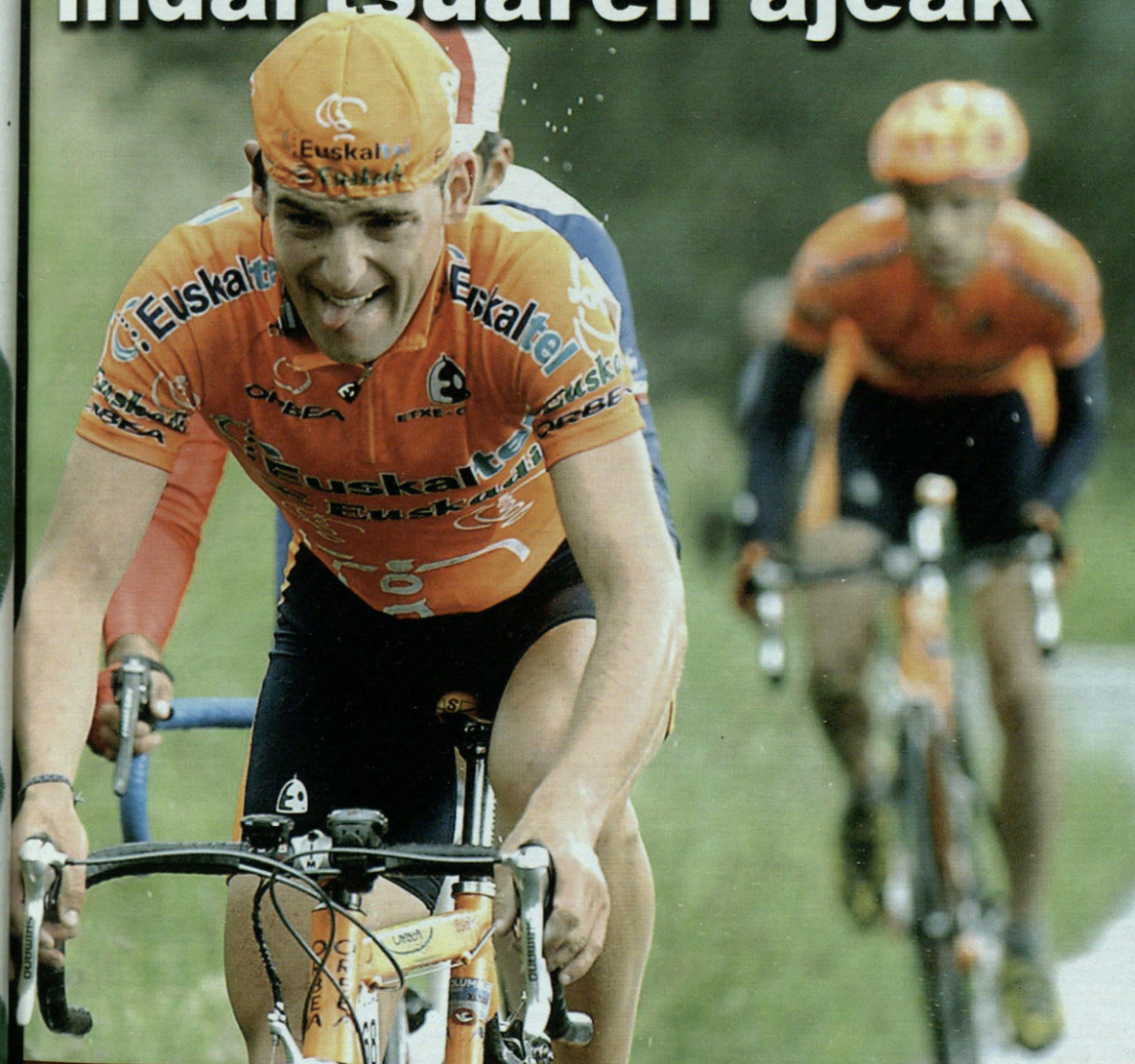
TXIRRINDULARITZA PROFESIONALA

tropel

indartsuaren ajeak

*la*ttun **72**

OLGA ALARCON

Gehituko kidea

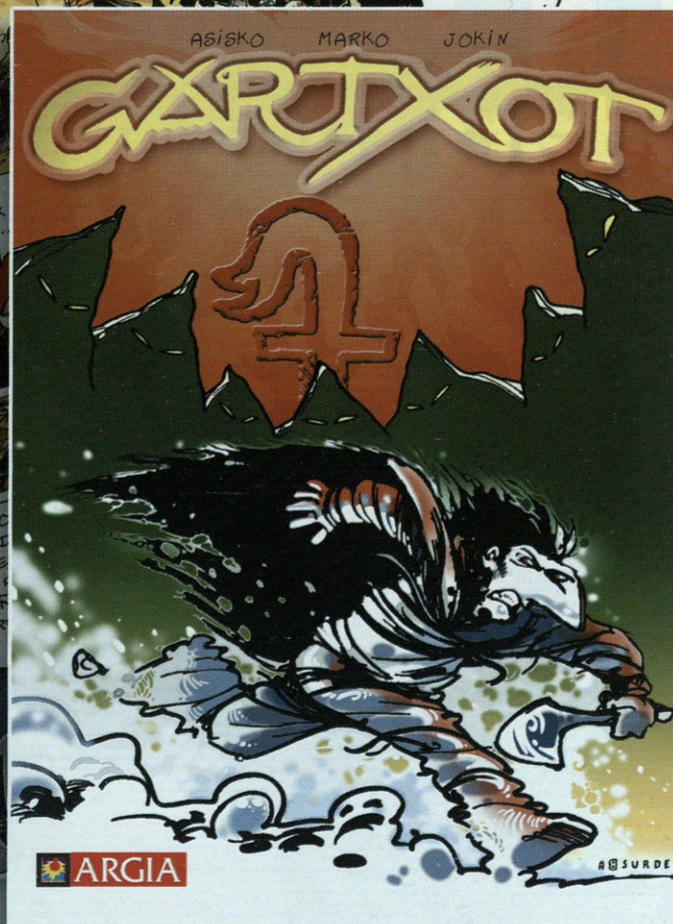
“Ezingo nuke bizi
nor naizen ezkutatzuz”

GARTXOT

Asisko Urmenetak, Marko Armspachek eta Jokin Larreak komikira eraman dute askatasunaren eta euskararen apologia hau.

15€

Egileek, **Campionen** testuarekin fidelak izaki, inkognita, bide eta azpibide batzuk utzi dituzte zabalik.

asteko gaia

- **Sagardogintza: zientziaren zaporea.**
NEREA PIKABEA 4

pertsonaia

- **Olga Alarcon: "Ezingo nuke bizi nor naizen ezkutatz".** ESTITXU EIZAGIRRE / IXIAR EIZAGIRRE 10

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis: ASISKO URMENTA** 16
• **Beleak zozoari.** JOXE IRIARTE "BIKILA" 17
• **Luparekin: Hauteskunde kanpainan.**
XABIER BARANDIARAN IRASTORZA 18
• **Txandan: Emanaz eskatu.**
JEXUX MARI IRAZU 19
• **Hiruko txikian: Goizero.**
JOXE MARI OSTOLAZA 19
• **Urtarrileko hostoak.** ANJEL LERTXUNDI 20
• **Oihartzunak** 22

erdiko kaiera

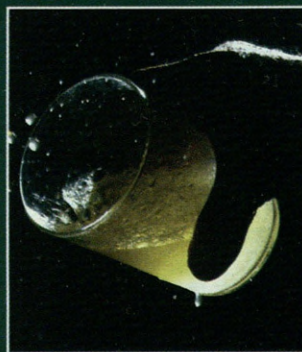
- **Felipe Juaristi: "Identitate bakarra ezartzen denean, besteak soberan daude beti".**
PILAR IPARRAGIRRE 23
• **Carmen, literatur unibertsalaren euskal mitoa.**
XABIER TELLETXEA 27
• **Ezpalak: IZASKUN JAUREGI** 30
• **Argitalpenak: Txomin Peilleni galdezka.**
PILAR IPARRAGIRRE 32
• **Denbora-pasak** 34
• **Ihesi: Artikutzako paradisu hezean lore endemikoaren bila.** AINHOA OIARTZABAL 36
• **Makina bat kontu.** GARBIÑE UBEDA, JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 40
• **Ikuskizunen agenda.** ALOÑA IPINTZA 42

termometroa

- **Peyo Labeguerie: "Euskal eta frantsesen arteko jokaleku politikoa xede dugu".**
MIKEL ASURMENDI 43
• **Multinazionalak baldintzatzen dute Europako politika.** DANIEL UDALAITZ 46
• **Karridenda euskararen elikagai.**
NEREA IZAGIRRE 48
• **Kafearen zorra "khat" drogak arindu du Etiopian.**
PELLO ZUBIRIA 50
• **Bero-beroan** 52
• **2004ko Argia Sariak.** ALOÑA IPINTZA 54

azkena

- **Humpty-Dumpty.** EMILIO LOPEZ ADAN 58

Sagardotegi garaia hasi da dagoeneko bezeroentzat, baina sagardogilea aspaldi dabil lanean. Sagardogileen lan horren emaitza hobetzeko, hainbat ikerlarik osatutako taldea sagarraren eta sagardogintza prozesuaren azterketa zehatza egiten ari da. **4**

Sagardoa eta ikerketa zientifikoak

Olga Alarcon

"Ezingo nuke bizi nor naizen ezkutatz"

Gehitu elkarteko kideak hitz egin digu gizartean gero eta onartuagoak baina oraindik ezkutukoak diren harremanez. Aurkakoa frogatu arte, aurrekoa beti heterosexualtzat hartzen baitugu. **10**

Urtarrileko hostoak
Dietarioa

Anjel Lertxundi

20

PEYO LABEGUERIE

Mugimendu politiko berria Iparraldean

Martxoaren 28an burutuko dira Ipar Euskal Herrian kantonamenduko bozak. Bozketa hauetan Elgar-Ensemble mugimendu politikoaren aurkeztu izanak bertako mintzaleku politikoak inarrosi ditu. Mugimendu honetako Peyo Labeguerie kidearen ustez, Iparraldearen inobilismoarekin hautsi beharra dago. **43**

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produkzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Kalixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Sustapena eta harpidetzak: Kike Amonariz. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Inigo Txinburreta, Aloña Soraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loharte. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 118 euro. Ipar Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste atzerriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko parteidea da.

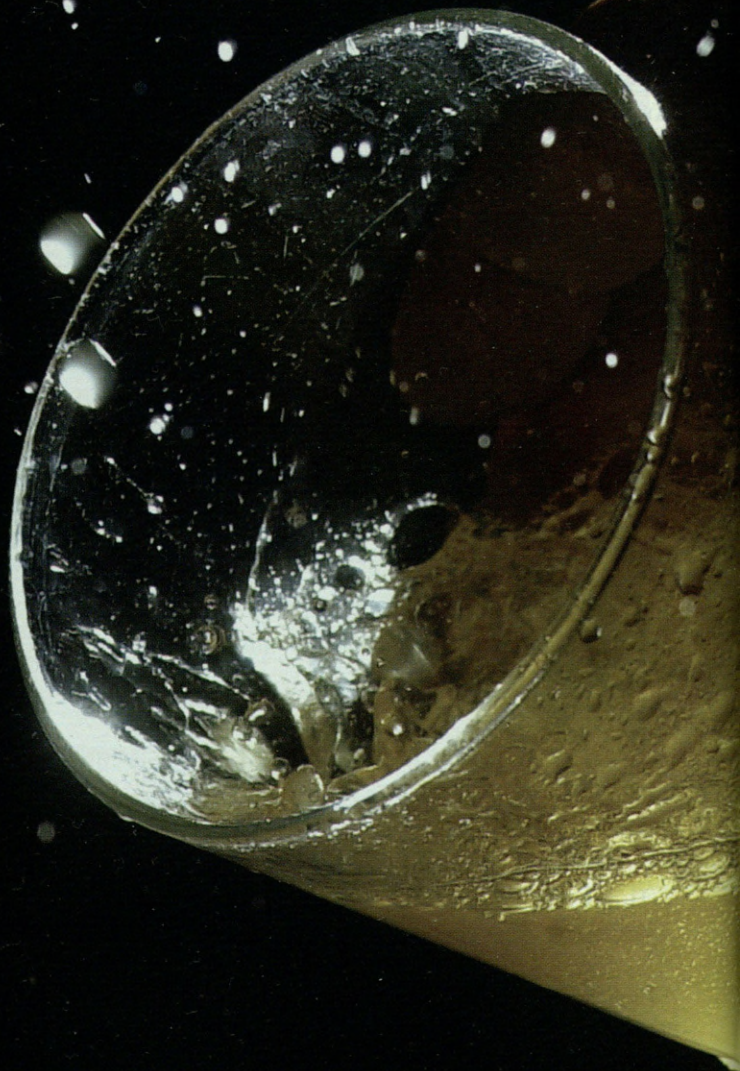
Azala: Antza. / Argazki Press / Amaia Linares

Zientziaren

Sagardoaren kontsumoa handitzen ari da Euskal Herrian pixkanaka, eta hori dela eta, sagardoaren kalitatea hobetzeko nahiak lehentasuna du sagardogileen artean. Kalitatezko sagardoa, goimailakoa eta egonkorra izango dena egiteko interesa gero eta handiagoa da. Baina, egia esan, orain arte, sagardoari buruz egindiren ikerketa zientifikoak ez dira oso ugariak.

Sagardogintzaren osagai garrantzitsuetako bat lehengaia da, hau da, sagarra. Sagarrak berak heldu arte egiten duen ibilbidea, sagardoaren elaborazio-prozesua eta botilan bertan edari horrek duen bilakaera ezagutzea nahitaezkoa da.

NEREA PIKABEA

aporea

IKERLARIEK, egindako ikerketen ondoren, hainbat gomendio ematen dituzte, baina gero sagardogilearen eskuetan gelditzen da sagardoa nola egin erabakitzea. Orain arte egin diren ikerketen helburua, hain zuzen ere, oinarri zientifikodun emaitzak sagardogilearen eskura jartzea da. Horrela, beren esperientziaz eta emaitza horiez baliatuz, mota ezberdinetako sagardoa ekoizteko aukera izan dezakete.

Gipuzkoako Sagardo Naturalaren Elkarrean dagoeneko urrats batzuk eman dituzte, eta ondorioz, zenbait ikerketa egin dira Euskal Herriko hainbat erakunderekin batera eta Eusko Jaurlaritzaren laguntzarekin. Ia lau-pabost urte daramatzate I+G proiektuetan parte hartzen. Ardoa, Sagardoa eta Txakolinaren Mahai Teknikoaren bitartez ari dira proiektuak aurrera eramaten Eusko Jaurlaritzaren laguntzarekin. Mahai Tekniko hau honela osatuta dago:

- Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako Foru Aldundietako teknikariak.

- Sektoreko ordezkariak.

- Nekazaritza-arrantza sektoreko ikerketa eta berrikuntzari emandako laguntzen Eusko Jaurlaritzako ordezkariak.

Ikerketa horiek egiten ari den erakundee-tako bat Euskal Herriko Unibertsitatea da. Kimika Analitikoko Sailean eta Kimika Fakultateko Mikrobiologia Sailean egin dituzte azterketa horiek. Sagarraren eta sagardoa-ren azterketa kimikoa eta mikrobiologikoa egin dute, eta egiten ari dira. Ikerketak egiteko Gipuzkoako eta Bizkaiko Foru Aldundiek Zubietan (Gipuzkoa) eta Zallan (Bizkaia) dituzten haztegi-tako sagarrak erabili dira.

Hauexek dira orain arte jorratu diren ikerketa-lerroak:

- Sagardotarako Euskal Herriko sagarren karakterizazioa.

- Hartzidura edo elaborazio prozesuaren karakterizazioa.

- Dolare mota eta hartzidurarako erabilitako ontzien eraginaren azterketa, horien materiala-ren arabera.

- Sagardoak botilan duen bilakaeraren jarraipena.

- Sagar-barietate bakoitzean, arbolan dagoela eta heldu ahala konposizio kimikoa nola aldatzen den jakiteko azterketa.

- Une honetan ikerketa berri batekin ari dira: zentrifugazioak eta iragazketak nola eragiten duten sagardoaren kalitatean.

Euskal Herriko sagar moten karakterizazioa

Sagar horiekin guztiekin azterketa analitiko sakonak egin dira. Sagar horiek zenbat azukre, azido eta fenol dituzten aztertu da. Kopuru handienetik txikienera, azukreak dira sagarren osagai nagusiak; azukreak gozotasuna

MIKEL SAIZ

ematen dio fruituari. Neurri txikiagoan azidoak daude; horiek garraztasuna ematen diote. Eta azkenik, oso kantitate txikian fenolak daude, mikaztasunaren erantzuleak. Ondoren, osagaiak banan-banan aztertu dituzte. Azukreen taldean, esate baterako, zenbat glukosa, fruktosa, sakarosa eta abar dagoen aztertu dute. Azidoetan, berriz, zenbat maliko, kiniko eta abar dauden; eta azkenik, fenoletan katekina, epikatekina, azido hidroxizininamiko, prozianidima eta abar aztertu dituzte.

Ikerketa horren arabera, sagardotarako egokiak diren sagar-motak hautatu dituzte. Momentuz hautatu diren sagar hauetan honako ezaugarri hauek bilatu dituzte:

-Sagar goiztiarrak izatea, urria eta azaroa bitartean heltzen, ontzen direnak izatea alegia.

-Gaitzen aurrean gogorrak, iraunkorrak izatea.

-Emankortasun egokia izatea.

-Ezaugarri enologikoak: karakter azidoa eta mikatza izatea.

-Polifenol eta azidoen kopurua altua izatea.

Hauetxek dira, une honetan eta ikerketa

Ezkerretik eskuinera, errezilla, mozoloa eta txalaka. Hiru sagar mota hauek, ikerketen arabera, sagardoa egiteko egokiak dira, beste mota hauekin batera: patzuloa, moko, geza-miña, ugarte, urtebi handi eta txikia, goikoetxea, urdin, manttoni, azpuru garratza, ibarra eta txistu.

honen arabera, sagardoa egiteko egokitzat jotzen diren sagarrak: txalaka, patzuloa, moko, geza-miña, ugarte, urtebi handia, urtebi txikia, goikoetxea, mozoloa, urdin, errezilla, manttoni, azpuru garratza, ibarra eta txistu.

Ikerketa horri esker ondorioztatu dute hasierako muztioa lortzeko sagar motela edota azido gehiegikoa erabiltzea ez dela komeni. Lehenengo kasuan, sagardoa erraz galtzen da, eta bigarrenetan, berriz, asko kostatzen zaio heltzea.

Hartzidura edo elaborazio prozesuaren karakterizazioa

Sagarra estutu eta hortik ateratzen den muztioa eskuartean izan ondoren, muztio hori hartzidura ontzietan sartzen da. Hartzidura prozesuaren inguruan sagardogile bakoitzak bere trukuak izan ohi ditu. Ikerlariak hartzidura prozesua aztertu eta haren jarraipena egin dute. Horretarako bi prentsa mota erabili eta alderatu egin dituzte: prentsa tradizionala eta pneumatikoa. Horrez gain, ontzi motak ere egurrezkoak eta altzairu herdoilgaitzezko-

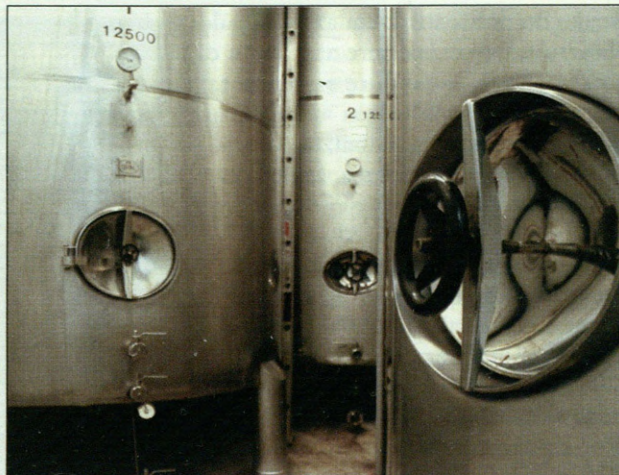

ALBERTO ELOSEGI

Sagardotarako sagarrek zenbat azukre, azido eta fenol duten aztertu dute ikerlariak. Sagar barietate bakoitzean, heldu ahala konposizio kimikoa nola aldatzen den ere jakin nahi izan dute, horrek ere azken emaitzan eragina duelako.

ALBERTO ELOSEGI

DANI BLANCO

ak izan dira. Horrekin batera sagar-nahaste desberdinek bukaerako sagardoan zein eragin duten ere aztertu dute. Horretarako azterketa mikrobiologikoa egin da. Izan ere, sagardoa hartxidura prozesu baten ondorioz lortzen den edaria da, eta, beraz, legamiak eta bakterio laktiko eta azetikoak ditu. Horiek nola funtzionatzan duten aztertu dute.

Ikerketa horren ondoren, ondorio hauetara heldu dira ikertzaileak: prentsa pneumatikoa prentsa tradizionala baino hobea da, garbiagoa eta azkarragoa baita. Kupelei dagokienez, berriz, altzairu herdoilgaitzezkoak egokiagoak dira egurrezkoak baino, tenperatura errazago kontrola daitekeelako eta garbiagoak direlako.

Sagarraren bilakaera arbolan

Sagar-mota bakoitzean, arbolan dagoela eta heldu ahala konposizio kimikoa nola aldatzen den jakin nahi izan dute. Konposizioa aldatuko balitz, sagar horietatik sortutako muztioaren kalitatean eragingo luke. Azken batean, zera jakin nahi da: sagarraren konposizioa sagarra biltzen den garaiarekin aldatu egiten den ala ez, eta heltze-garai horretan zenbat denbora ematen duen.

Horretarako janariaren analisiaren erabiltzen diren ohiko teknikak eta Erresonantzia Magnetiko Nuklearraren teknika, teknika berritzailea, erabili dituzte. Bi teknikak aldi berean erabili dituzte. Erresonantzia Magnetiko Nuklearraren teknika, EMNa, oso ezaguna da, medikuntzan erabiltzen delako, baina gero eta gehiago erabiltzen ari da analisi kimikoen apli-

Sagarra estutu ondoren, muztioa gordetzeko ontziak egurrezkoak edo altzairuzkoak izan daitezke. Ontzi horietan egiten da hartxidura prozesua eta prozesu horren jarraipena ikertu dute.

kazioetan ere. Teknika honen abantaila nagusia azkartasuna da. Erresonantziaren bidez, emaitzak 15 minutuan lortzen dira; ohiko teknikak erabilia, berriz, hiru egun beharko lirake.

Ondorioei begira jarritz gero, ikusi dute heltze-prozesuan sagarrean gertatzen den konposizioaren aldaketa ez dela hain handia sagar-mota batetik bestera dagoen konposizio aldaketaren aldean. Bestalde, konturatu dira sagar bakoitzak bere heltzeko modua duela, hau da, sagar guztiek heltze-prozesuan azukre gehiago hartzen badute ere, konposatu fenoli-

Bilbo

01	OLGETAN HAUR JAIA	17:30
	Elvi Sabelhiztuna	
04	LAGUN ARTEAN KANTARI	20:00
	Kantuan egiteko saio irekia (Santa Ageda eguna)	
05	ALBERT PLA	22:00
06	Kontzertua eserita izango da. Kopuru mugatua!	
08	OLGETAN HAUR JAIA	17:30
	Zirko Ttipia. "Pio Pio"	
11	THE REAL MCENZIES	21:00
	"Oot & Aboot" disko berria aurkeztzen	
12	LA FUGA	22:00
13	"Calles de papel" disko berria aurkeztzen	
14	THE SELECTER	22:00
	"Reel to Reel" disko berria aurkeztzen	
15	OLGETAN HAUR JAIA	17:30
	Ane Monna, Oskola, Karramarroi eta Dantzalamiak	

Ondarroa

06	LAGUN ARTEAN KANTARI	20:30
	Kantuan egiteko saio irekia Anje Duhalderekin	
08	OLGETAN HAUR JAIA	17:00
	Popi eta Zaratrako pailazoak	
13	FLITTER	22:30
	"Mirarhaciadentro" disko berria aurkeztzen	

Kafe ANIZOKIA
Otsaila 1>15

www.kafeantzokia.com

zenbat gara elkartea
tel: 94 423 75 91
bulegoa@zenbatgara.org
www.zenbatgara.org

● Sagardogintza

koak edo polifenolak eta azidoak galdu egiten dituztela; bakoitzak bere abiaduran egiten du. Eta, azkenik, ikusi dute sagar-mota batzuek konposizio egonkorragoa dutela heltze-prozesuan; beste sagar-mota batzuk, ordea, probaren azken bi asteetan azukrea, azidoa eta polifenolak galtzen hasiak ziren.

Sagardoa zentrifugatzea edo iragaztea komeni al da?

Zentrifugazioak eta iragazketak sagardoaren kalitatean nola eragiten duten jakin nahi dute. 2003ko ekainean hasi zuten ikerketa eta aurtengo ekainerarte arituko dira horretan. Sagardoaren ekoizpena dibertsifikatzea da helburua. Gaur egun egiten den sagardoaren arazoa da denbora gutxian kontsumitu behar dela.

Ikerketa Euskal Autonomia Erkidego mailan ari dira egiten. Euskal Herriko Unibertsitatea eta AZTI ari dira azterketa egiten.

Sagardoan beti bi zati daude: zati likidoa eta

zati solidoa, sakabanatuta egon ohi dena (uher-tasun itxura ematen duena da). Zati horrek sagardoa alferriki galdu dezake. Klarifikazio prozesuan hondar horiek kendu eta sedimentatu egiten dira.

-Zentrifugatzea: iragaztea baino teknika suabeagoa da. Zentrifuga batean egiten da. EHUn zentrifugatutako sagardoak ikertzen ari dira.

-Iragaztea: ardo zurietan aspalditik erabiltzen ari diren teknikak erabiltzen dira. Iragazki ezberdinak daude. AZTI-n iragazitako sagardoak aztertzen ari dira.

-Iragazitako zein zentrifugatutako sagardo horien konposatu fenolikoak aztertzen ari dira Leioako Kimika Fakultatean (EHU).

Zentrifugatutako eta zentrifugatu gabeko sagardoaren artean ez dago alde handirik. Bai, ordea, iragazitako sagardoan. Erabat gardena da iragazitako sagardoa. Egonkorragoa da, baina horren kontsumitzailea ez da ohikoa. ■

Urreaga sagardoa kalitatezkoa eta hemengoa

SAGARDOGILEAK gero eta zorrotzasun handiagoarekin jokatzeko du sagardotarako sagarra aukeratzeko orduan. Hala ere, sagardo-litroen kopurua handia denez zail egiten zaio sagardogileari nahi dituen sagar-motak Euskal Herrian bertan aurkitzea. Ondorioz, sagarra kanpotik ekartzera behartuta dago.

Galiziatik, Asturiasetik eta Normandiatik ekarri ohi dute sagarra, baina bada Txekiatik edota Alemaniatik ekartzen duenik ere.

Sagardo-litro kopururik handiena Gipuzkoan egiten da, eta beraz, sagarra kanpoan erosten dutenak Gipuzkoako sagardogileak dira gehienbat. Gainerako herrialdeetako sagardoaren ia gehiengoa bertako sagarrarekin egiten da.

Euskal Herriko sagarrak aztertzen

Sagarra da sagardoa egiteko oinarritzko osagaia. Sagarra zenbat eta hobeia izan, orduan eta kalitate handiagoa izango du hortik ateratako sagardoak. Beraz, eskuetan ditugun sagar-motak eta hauen osagaiak ezagutzea garrantzitsua da.

Euskal Herrian sagar-mota asko dago. Mota guztiak, ordea, ez dira egokiak sagardoa egiteko. Euskal instituzioak eta sagardogileak sagar-motak ezagutzeko eta aztertzeko ahaleginak egiten ari dira. Dena den, orain arte ez da nahi adina ikertu gai honen inguruan.

Denboraren poderioz sagar-mota batzuk galdu egin dira, paisaia eraldatu egin delako edota klimak eragina izan duelako.

Baserritarrek izan dira azken urteetan sagastien jabeak. Sagarrondoan zainketa belaunaldiz belaunaldi pasatako jakindurian oinarritu izan da.

Urreaga sagardoaren ezaugarriak

- ✓ Errezila %42: Mikatza da eta gozogarraztasun puntu bat ere badu.
- ✓ Goikoetxe %27: Garratz-mikatza da.
- ✓ Urtebi %11: Garratza da, baina mikatz puntua ere badu.
- ✓ Patzuloa %11: Gozoa da.
- ✓ Moko %9: Garratza da.
- ✓ Hartziduraren temperatura: 10-12 °C
- ✓ Hartzidura denbora: 25 egun.
- ✓ PHa: 3,73

Sagar mota batzuk hobetsi egiten ditu Gipuzkoako Foru Aldundiak une honetan. Txalaka, urtebi, patzuloa edota moko sagar motak daude, esate baterako, aukeratutako sagarren artean. Hautatu diren sagar hauetan bilatu dituzten ezaugarriak aurreko orrialdeetan azalduko berberak dira, hots, goiztiarrak izatea, gaitzen aurrean gogorrak, emankortasun egokikoak, azido eta mikatzak eta polifenol eta azidoetan altuak.

Urreaga, bertako sagarrarekin egindako sagardoa

Bertako sagarrekin egindako produktuak lortu nahian lanari ekin zion orain dela hiru urte Joxe Angel Goñi Astigarragako Gurutzeta sagardotegiko arduradunak. Urtetebetez proba batzuk egin eta 2001/2002ko sagardo denboraldirako Urreaga izena daraman sagardoa merkaturatu zuen. 5.000 litro egin zituen, litro denak honako sagar hauekin eginak: errezila, goikoetxea, urtebi, patzuloa eta moko.

"Aurten ez dut egin. Nik nahi ditudan sagar motak nik nahi ditudan kopuruetan biltzerik ez dut lortu. Uda honetan egin duen bero handiak sagarren heltze prozesua azkartu egin du, uzta aurreratu egin da. Kanpora joan behar izan dugu inoiz baino gehiago sagar bila", dio Joxe Angel Goñi Gurutzetako arduradunak. "Kontsumitzaileari berme bat eman behar zaio. Sagardoa zuk esanda bezala egina dagoela sinetsi eta barneratu behar du kontsumitzaileak. Sagardo hitza entzuterakoan prestigio eta kalitatezko produktu bat etorri behar zaio burura".

Gurutzetako arduradunaren helburua etorkizunean bi edo hiru sagar mota erabilita sagardoa egitea da, eta ahal izanez gero, litro kopurua handitzea. Gainera, sagarrak urtero berdina eta urtero proportzio berdinetan erabiltzea nahiko luke. Horrela bermatuko litzateke sagardoak zapore eta ezaugarri zehatz eta definitu batzuk izatea. Goñik azaldu digunez, "sagardoa definitu egin beharko litzateke. Zer da sagardoa? Galdera horri erantzun eta prozesua guztia definitu beharko litzateke. Horrelako ia ezer ez da egin sagardoan. Kata profesional batzuk egiteko premia dago sagardo hori nolakoa izatea nahi dugun jakin ahal izateko".

Astigarragan partzuergo bat sortu dute eta sagardogile batzuk bertan sartu dira. Partzuergo horren helburuetako bat sagardoa sustatzea, eta kalitatezko eta goi mailako produktu gisa ezagutaraztea da. Dagoeneko pauso batzuk eman dituzte: teknikari batzuk kontratatu dituzte lehendik antolatzen diren jaiak kudeatzeko, eta komunikazio eta promozio arloa hobeto antolatzeko. ■

Goiko irudian Astigarragako Gurutzeta sagardotegia. Behean, Joxe Angel Goñi bertako arduraduna. Goñik, urtebetez proba egin ondoren, 2001/2002ko denboraldirako Urreaga izeneko sagardoa merkaturatu zuen. Aurten ez du Urreagarik egin, horretarako beharrezkoak diren sagar motak behar adineko kopuruan biltzerik ez baitu lortu.

«Ezingo nuke bizi n

Maskarak aurpegian, 15 lagun gay eta lesbianen aldeko manifestazioan, Justizia Ministerioaren aurrean. 1981a zen, Madrilen egiten zen lehen manifestazioa. Olgari ez zaio ahaztu hasi orduko sortu zen iskanbila, eta Cristo Rey famatu haiek etorri ziren unea. Ihesean korrika zihoala, Ceutan jaio eta umetatik Madrilen bizi zen emakume hark ez zuen asko pentsatuko maitasun istorio batek Euskal Herrira ekarriko zuenik. Are gutxiago, gaur euskaraz egingo zuenik lan ikastola batean. Soseguzko irribarre batekin kontatzen du maskara baten atzean bizi behar izan zuen bizitzaren pusketa hura. Gehitu elkartearen hezkuntzari begira ari da buru-belarri lanean, eskola ez dadin oraindik izan haur homosexualentzat isolamendu gela.

Ceutan jaio eta 12 urterekin Madrilera joan zirenen bizitzera. Zure homosexualitatea nola bizi izan zenuen eskola garaian, edo nerabe zinela?

Eskolan oso gaztetatik sumatu nuen beste emakumeekiko nire sentimenduak zein ziren. Nire garaiko homosexual gehienak bezala sentitu nintzen: pentsatzen nuen ni bakarra nintzela munduan. Nire kasuan zorte handia izan nuen, auzoan bazegoelako emakume heldu bat lesbiana zena. Egia esan ez zegoen auzoan batere integratua; denek barre egiten zioten, beti denen ahotan zegoen. Oso eredu erakargarria ez bazen ere (ikusita auzoan nola hartzen zuten), niri lasaitasun bat behintzat eman zidan: ez nintzela bakarra.

Nerabetan koadrilan ere ez zekiten, noski, nor nintzen. Pentsa zer garrantzia daukan 14-20 urtera bitartean nerabeen arteko sozializazioak; sozializatzeko, ez zarena agertu beharrak dakarren sufrimendua ikaragarria da. Neska batekin

lehen sexu harremana 20 urte ingururekin eduki nuen. Bitarte horretan halako tarte bat izan nuen (eta nik uste nire adineko lesbianengan oso arrunta izan dela), saiatu nintzena gizonekin zirri batzuk egiten, ea gustuko nituen. Baina ez dut sekula gustuko izan; hori bai, saiatu, saiatu nintzen. Azken batean hori da esaten dizutena: "Lasai, pasako zaizu, sendatuko zara".

Agerian jartzeak, zer ondorio ekarri zizkizun zuri eta zure inguruari?

Duela 20 urtetik nago agerian, eta gaur pentsaezina egiten zait imajinatzea zer litzatekeen nire bizitza, nor naizen ezkututuko banu. Jakina, 1983an, atera nintzenean, burrunba izugarria sortu zen nire inguru guztian. Auzokideek oso gaizki ikusten zuten, eta inguru horrek familierengan presio handia egiten zuen. Baina gaur, agerian gaudenek argi duguna da, sekula baino zoriontsuago bizi garela. Gainetik halako zama, halako errepresioa kentzeak asko arindu digu bizitza. Normalean behin agerian utzita errespetu handia jasotzen dugu, inguruko jendearen maitasuna da jasotzen duguna, azken finean jarrera horrek balore positiboak adierazten dituelako: ondradutasuna eta ausardia adierazten du, eta inguruko jendeak baloratzen badaki.

Hori bai: baditut lagunak, 18 urterekin lesbiana direla esan eta gurasoek maletak ate aurrean jarri dizkietenak. Gauzak asko aldatu dira, baina ez toki guztietan. Ez da berdin Donostia batean bizi, edo herri txiki batean bizi, edo Madril beza-

Olga Alarcon

San Sebastianetan Gehitu elkarteari emandako dominak adierazten du badagoela gehiengo sozial bat gure eskubideen aldekoa dena, eta horrek ere errazten du jendeak nor den agerian jartzea.

Askoren kezka da, "amak jada duen adinarekin ez du ulertuko".

Ulertzeko, adinak baino eragin gehiago du jarra pertsonalak. Hori homosexual askok esaten du: "Amari nola emango diot nik halako disgustua". Nik uste esaldi horren atzean dagoena bere beldurra dela. Nor den esatera ausartuz gero, ama eta aita batek, normalean, seme-alabak maite izaten ditu gauza guztien gainetik. Gainera hori egin dugunak, denborarekin gurasoak gehiago ezagutzera iritsi gara eta maitasuna askoz irekiagoa eta sanoagoa bihurtu da.

Zenbaiten ustez, homosexuala zarela ez dago zertan esanik, heterosexualek ere ez baitute euren burua hala aurkezten.

Zure burua ez duzu aurkeztu behar, esanaz: "Homosexuala naiz". Gauza da ez duzula ezkutatu behar, normaltasunez azaldu behar duzula zarena. Lankideak senarraz hizketan ari direnean, edo ligeen izenak aipatzen dituztenean, heterosexualak direla esaten ari dira. Guk ere normaltasun berarekin esan behar genuke "nire neska". Hori ez da aldarrikapen bat egitea, hori da egia ez ezkutatzea, besterik gabe. Eta horrekin erreferente izatea lortzen duzu, esaterako,

«...naizen ezkutatuz»

lako hiri handi batean. Toki batzuetan oraindik oso latza izango da, beste zenbait lekutan gero eta begirune gehiago zaigu. Donostiako Udalak

orain arte adierazi ez duten lankideentzat. Hala-ko prozesuak oso garrantzitsuak dira homosexualtasuna "normaltzat", naturaltzat jotzeko.

Curriculuma

- **JAIO:** Ceutan, 1958an.
- **BIZI:** Oreretan.
- **GEHITU ELKARTEAN BATZORDE EXEKUTIBOKO ETA HEZKUNTZA LANTALDEKO KIDEA.**
- Madrilen bizi izan zen 1971tik 1985a arte. FLHOC-eko kide izan zen (Frente de Liberacion Homosexual de Castilla) eta Madrilgo Lesbiana Feministen elkartearen sartu zen gero.
- 1985ean Donostiara etorri eta Gipuzkoako Lesbiana Feministen Kolektiboan jardun zuen.
- LABeko liberatu izan zen, Hezkuntza alorrean, 1994tik 2001era.
- Txingudi ikastolan behar bereziko haurren laguntzaile da.

Lan munduan arazoak sor daitezke agerian izanda?

Denetik dago. Administrazio publikoaren pean lan egiten dugunok, lan hitzarmenetan besteekiko parekotasuna badugu, beraz, printzipioz ez dago inongo arazorik. Baina askotan, gerotik gara eskubide horiek erabiltzen ez ditugunak, agerian jartzeko beldurrez. Irakasleen artean gertatu izan da. Bikoteak ebakuntza duenean baja hartzeko eskubidea dugu, baina askok beste aitzakiaren batekin hartzen ditu egunak, bikotea nor duen ez esateagatik.

Eremu pribatuaren, patronalaren eta lankideen jarreraren arabera gelditzen da. Legez inork ezin du langile bat kaleratu homosexuala izateagatik, baina bestelako aitzakiak beti bila daitezke.

Gehitu elkartean badugu informazio zerbitzu bat, Infasis izenekoa, eta enpresa buru batzuk ere etorri izan zaizkigu euren lantokian arazoak sortu direlako. Baina ez nagusien alde-tik, lankideek jarrera txarra hartu dutelako bai-zik. Halako egoerei zer tratamendu eman gal-dezka etorri izan zaizkigu.

Gehitu elkartean Hezkuntza lan taldean aritzen zara. Zuk ikastolan egiten duzu lan gainera. Eskolan zer tratamendu ematen zaio homosexualitateari?

Eskolan heziketa sexuala lantzen denean, homosexualitatea gai berezi bat bezala lantzen da. Eta hasteko, ez da gai berezi bat. Gainera sexu esparruan kokatzen gaituzte eta homosexualitatea ez da sexu kontua bakarrik. Homosexualitatean afektibitatea, maitasuna, bizipenak ere sartzen dira. Kontua ez da sexualitatea lantzea eta horren barruan gu aparte aztertzea. Literaturan ere homosexualak badaude, historian ere bagaude, filosofian ere bai eta hori ezkutatu egiten da. Bizitzarekin zerikusia duten gauzek eta, oro har, gai guztiek, denok "berdintzat" hartzen gaituzte (alegia, "denak heterosexualak gara").

Egunerokotasunean "heterosexualitatearen presuntzioak" funtzionatzen du. Alegia, "guz-tiok gara heterosexualak, kontrakoa frogatzen den arte". Ez da kontzienteki egiten duguna, baina presuntzio horrek sekulako gatazkak dakartza, batez ere homosexualak den mutiko edo neskato batentzat. Irakasle denek neskei "zein mutil gustatzen zaizu?" galdetuko diete, edo txangoetan neskak eta mutilak logela ezber-dinetan jarriko dituzte, "sexu-harremanik izan ez dezaten", nesken artean sexu-harremanik ez balego bezala, edo mutilen artean.

Ez dugu ahaztu behar, gu haurrak ere izan ginela. Homosexuala esaten dugunean, beti iru-dikatzen dugu nerabezartotik aurrerako jendea. Eta, aldiz, esan genezake eskolan ere %10 homosexualak dela, bai haurren artean eta bai irakasleen artean ere. Haurrek erreferenteak behar dituzte, beti bakardadean eta isolatuta senti ez daitezen, bestela lekuz kanpo sentitzen baitira.

Nola landu behar litzateke, beraz, eskolan?

Errealitatean gertatzen dena azaltzeko ez duzu gai batean bereziki landu beharrik. Esaterako, familia lantzerakoan, lan-fitxatan edo marrazki-tan beti agertu ohi dira aita eta ama, edo ama bat soilik, eta haurrei sekula ez zaizkie eskaintzen egon badauden beste aukerak. Jakina, aitzakia betikoa da: "Baina non daude, bada, familia homosexual horiek? Haur txikiekin ezin da euren errealitatek kanpoko konturik landu, ezin baitute ulertu". Horren erantzuna da, asko-tan ez dakigula haur horien etxeko errealitatea zein den ere, gurasoek normalean agerian uzten

EZ DA POSIBLE. "Eskolan lanean hasi nintzenean, behin lankide batek hala galdetu zidan: 'Olga, mutila al daukazu?'. Eta nik 'ez, neska'. Lankideak orduan: 'Beno, beno, ez zaitez horrela jarri, ez dizut txarrera esan!'.

Berak ez zuen ulertu 'ez, neska daukat' esan nionik; 'ez neska!' esan niola uste zuen. Ezin baitzuen imajinatu ere egin nire bikotea neska bat izan zitekeenik.

ez dutelako. Sorgin gurpil bat da azkenean. Gurasoak ez du agerian utzi nahi seme-alabak irainik jasan ez dezan, baina hala irakasleak ere ez dira jabetzen haur horren egoeraz.

Eskolatan banatzeko, Gehitutik materiala aterako duzue laster. Zer ezaugarri ditu?

Gure ustez premia larriena duen adinari begira atera dugu materiala: Bigarren Hezkuntzari begira. Oso larrituta baikaude datu batzuekin. Euskal Herrian ez dago halako inkestarik, baina Espainiako Estatuan, nerabezartoko suizidio kasuetan, homosexualen suizidio kasua lau aldiz biderkatzen da. Halako kopuruek adierazten dute zer sufrimendu dagoen gazte askorengan.

Adin horri begira liburuxka bat prestatu dugu: *Homosexual orientazioa* du izena, eta 26 gal-dera planteatzen ditu. Baina liburuxka ez dugu ikasleentzat bideratu, irakasleentzat baizik, aipa-tu dugun kontzientzia hori sor dadin irakasleen-gan. Euren burua lantzeko materiala da, erreali-tate hori badagoela jabe daitezen, eta gero kon-tuan eduki dezaten klasean eguneroko dinami-kak planteatzerakoan.

Komunikabideek ematen duten tratamendua nola ikusten duzu?

Gizartean orokorrean gizonek askoz presentzia publiko handiagoa dute emakumeek baino, eta homosexualen kasuan eskema bera errepika-tzen da: gayek presentzia badute eta lesbianek ez. Tratamenduari dagokionean, gayen kasuan estereotipo bat sortzen dute, eta gay guztiak berdinak direla saltzen digute. Estereotipo horrek adierazten duen gayak badaude, baina gay denak ez dira estereotipo hortakoak. Pertsona gayak adina gay mota ezberdin daude, pertsona bakoitza ezberdina da.

Lesbianoi dagokigunean, inexistenzia batean jarraitzen dugu. Inoiz ez da gutaz hitz egiten, eta aipatzen gaituztenean deskalkifikazio tonuan izan ohi da: "itsusia", "gizon itxurakoa"... Eta gure artean ere denetik dago, heterosexualetan beza-laxe: batzuk femeninoagoak dira, batzuk arga-lak, besteek gorputzari ez diote hainbesteko gurtzarik egiten...

Publizitatean orain dezente erabiltzen dute les-bianen irudia.

Baina publizitate hori ez da lesbianen zuzendua izaten, gizon heterosexual batzuei baizik. Iragar-

ki horietakoak ez dira lesbianak, emakume gorputzarekin jokatu dute zenbait gizon heterosexuali gehiago saltzeko.

Harreman sexualetan neurriak hartzeko kanpainak ere heterosexualei eta gayei zuzenduak dira; lesbianak kanpaina horietan ez dira ageri, eta gaixotasunak hartzeko arriskua badute.

Gu ez gara existitzen osasunean, sexu bidez transmititzen diren gaixotasunen estatistikatan ere ez gara agertzen. Ginekologo batengana

jotzen baduzu, zure historiala betetzen hasi eta egiten dizkizun galdera guztiak emakume heterosexualei zuzendutakoak dira: ea sarketarik izan duzun eta abar. Esaten badiozu "txikito, lesbiana naiz", profesionalak badira ere, kopuru handi batean ezjakin hutsak dira lesbianen sexualitatearekiko, galdu egiten dira. Niri batek esan zidan errebisio bat egitea gomendatzen zidala, "nahiz eta baginarik ez duzun erabiltzen". Lesbiana naiz, baina ez dizut esan harreman sexualetan baginarekin jokatzeko ez dudarik.

Emakumeen sexualitateak duela urte gutxira arte ez zuen existitzen, soilik gizonari plazera emateko zen. Orain errekonozitzen da emakumeak ere bere plazer propioa duela, baina jakina, nolabait gizonarekin lotua dagoelako. Zakilak jarraitzen du izaten errege. Lesbianen arteko harremanean zakilik ez dagoenez, "zer egiten ote dute hauek?" da mediku askoren inkognita. Ni ondorio batera iritsi naiz: euren ustez, lesbianok musukatu eta besarkatu baino ez dugula egiten.

Gay eta lesbianek batera lan egiten duzuenean, gizarteko genero eskemak errepikatzen al dira?

Gu gizarte honen parte gara. Nik uste dut gayek badutela joera gehiago bizitza publikorako lesbianek baino. Lesbianak mundu pribatuan gelditzen gara gehiago. Ez du esan nahi denok berdinak garenik, baina joera hori badago. Eta horrek agerian egotearekin, gizarteak ikustearekin eragina du.

Gure elkartean horretaz kontziente gara, eta neurriak hartu ditugu. Esaterako, emakumeen parte hartzea bultzatzeko, estatutuetan finkatua dugu elkarteko bi batzorde gorenetan emakume eta gizon kopuru berak egon behar duela, eta praktikan ere hala gaude. Gehitu elkartean, gizon-emakumeen artean bultzatzea nahi dugun parekotasuna, gizonak eurek ere eskatu dute. Gizonak ere nahi dute konpartitu, eta gainera argi esaten digute: "Guk lesbianeiz gutxi dakigu. Zuek zarete esan behar duzuenak zer nahi duzuen, eta nola egin".

Gizartean bezala, mugimendu homosexualen ere kolektiboaren irudi nagusia, erreferentea, gizon gayena al da?

Agian bai, nahiz eta emakumeok ere hor gure lekua egiten ari garen. Baina hori Europan gertatzen da gehienbat. Kanadan eta Estatu Batuetan lesbianak dira mugimenduaren buru, eta arrazoi batengatik: familia osatzeko erraztasun gehiago dutelako gizonak baino. Homosexual kolektiboaren helburua normaltasuna lortzea da, eta normalkuntza prozesu horretan faktore oso garrantzitsua familia homosexualak osatzea izan da (familia baita gizarte honen funtsa, eta familia eredu berriok ugaritu ahala presentzia bat lortzen dutelako gizartean). Emakumeok

Zientziaren pozoina

"Osasunaren Munduko Erakundeak 'jokabide anormal' gisa eduki du homosexualitatea 1992a arte. Amerikako Psikiatria Elkarteak 1987an kendu zuen 'gaixotasun mentalen' zerrendatik. Atzo 'tortillera zikin' nintzena, gaur 'hiritar eredu' naiz. Zientziak egin dezakeen mina izugarria da, gizartean sortzen duen pentsaeragatik. Batzuetan arraro xamarrak garela esan izan dit jendeak. Bada, bizi izan dugunerako oso sano gaude, baina oso! Ea nolakoa izan behar duen pertsona batek, txikitan nor den ukatu duenean gurasoek maitatua izateko, eta nerabetan, sozializazio prozesuan dagoela, beste aurrean ibili behar izan duenean ez dena agertzen, besteek onartua izateko. Bada, bizi izan dugunerako, jota egon gintezkeen!

aukera gehiago dugu seme-alabak izateko, intseminazio artifizialez, adopzioz edo gizon batekin harremanak izanda. Gizonezkoek aldiz askoz arazo gehiago dituzte.

Hemen ere, intseminazio bidez ama izaten direnek aldaketa handi bat ekarriko al dute?

Bai. Familia homosexualak betidanik egon izan dira. Baina orain arte familia homosexualak beste modu batera eratzen ziren nagusiki: bikote homosexualak elkartzen zenean, aurreko harreman heterosexualetatik sortutako haurrak elkartzen zituzten familia nukleo berrira. Nola-bait esateko, aurrez planifikatu gabeko familiak ziren. Gaur gizon batekin ezkondu, eta inork ez zekien handik 10 urtera neska batekin maiteminduko zenik. Baina intseminazio prozesua, normalean, jada bi emakumeren proiektua izaten da, bi pertsonen artean familia bat sortzeko proiektua. Eta intseminazio bidez haurdun gelditzen diren emakumeek jada apustu bat egiten dute agerian izatearen aldetik.

Lehenengo homosexual elkarteak, Espainiako Estatuan, 1970ean sortu zen Bartzelonan, errepresio betean: bilerak klandestinoak ziren, Arriskugarritasunaren Legea zegoen homosexualak kondenatzen zituenen... Gaurko testuingurua beste bat izanik, homosexual askok ez du beharrik sentitzen kolektiboetan sartzeko.

Gure gizartean indibidualismoa asko finkatzen ari dela garbi dago. Halere Gehitu elkartearen kasuan jendea hurbildu egiten da, eta behin ezagutzen duenean elkarteak zer den benetan, eta borondatezko lanak zer mesede egiten dion norbere buruari ere, askok jarraitu egiten du elkarte lanean. Jende askok pentsatzen du: "Ni zertarako joango naiz? Jada bikotearekin nago, familiarekin harreman zuzena dugu, lagunekin ere bai eta herrian ongi bizi naiz". Baina elkartera oraindik jende asko etortzen da homosexualekin lehenengo kontaktua edukitzera, hitz egiteko beharra dutelako euren egoeran daudenekin edo eurekin antzekotasunak dituztenekin. Jende horri laguntzeak ere on egiten die boluntarioei, nahiz boluntario askok pertsonalki euren bizitza nahiko normalizatua baduten.

Bestetik, egia da askoz goxoago bizi garela gaur. Baina kontuz: gizartean eta lege mailan gauza asko eta asko daude oraindik lortzeko, eta mugimendu sozial batek bultzatzen ez baditu, kolektiboki antolatzen ez bagara, pauso horiek ez ditu beste inork emango gugatik.

Infasis izena du Gehituren informazio zerbitzuak. Zein dira bertan jaso ohi dituzuen kezka nagusiak?

Gehien eskatzen digutena, eta jendeak gehien behar duena, beste homosexualak ezagutzea da, euren egoeran dauden beste pertsonekin

sozializatzeko beharra dutelako, lagun taldea egiteko beharra, espazio bat izateko, diren bezala agertzeko eta toki bat emateko sexualitate bati, normalean ezkatutua izan dutena. Hori batez ere emakumeen kasuan izaten da, tradizionalki esparru ez-publikoan egon izan baitira, eta gayak gizartean ageriago egoten direlako lesbianak baino.

Bestetik 35 urte inguruko emakume askok deitu ohi du, esanaz lehenengoz maitemindu direla emakume batekin eta ez dakitela lesbianak diren ala ez. Nire ustez, askotan horren atzean dutena beste galdera bat da: "Zergatik tokatu behar zitzaidan niri justu orain?"

Gizonei dagokienean HIESari buruzko galderak egin ohi dituzte. Gurasoek ere deitzen dute, sumatzen dutelako euren seme-alaba homosexual dela, eta nola lagundu, eurekin nola hitz egin jakin nahi dutelako.

Kontsulta asko egiten dira izatezko bikote gisa erregulatzeko moduei buruz, batez ere maiatzean Izatezko Bikoteen Euskal Legea onartu zenetik. Bestetik, bikotea atzeritarrak duen askok deitzen du, jakin nahian ea aukerarik baden izatezko bikote gisa erroldatuta, kide atzeritarraren egoera erregularizatzeko. Eta aukera hori oraindik ez dago; administrazioak ez du bertan bizitzeko baimenik ez

paperik eskaintzen, horiek lortzeko tribunaletara jo beharra duzu.

Lege mailan non daude traba nagusienak?

Guretzat urgenteena da, homosexualok bikote gisa adoptatzeko eskubidea lortzea. Legez homosexual batek haurrak adopta ditzake, baina ez bikote gisa. Horrek esan nahi du, legearen aurrean haur horrek guraso bakarra duela, horrek dakarren problematikarekin: adoptatu duen ama hiltzen bada, beste amak legearen aurrean ez du existitzen. Pentsa zer kalte eragin dezaken haurraren, bere ama bat hil eta bestea ukatzen bazaio. Intseminazio artifizialarekin berdinentzatzen da: ama biologikoa soilik onartzen da legez amatzat, bestea ez da inor. Eta jada errealitatean haur horiek existitzen dute, horregatik da hain urgentea familia horiei erantzun bat ematea.

Bestetik, gure gorputz juridikoaren oinarria senidetasuna da; eskubidea eman edo kendu egiten duena senide lotura da. Eta senide loturak, ezkontzaren bidez soilik sor daitezke. Horregatik dauka daukan garrantzia ezkontza eskubideak. Izatezko bikotea izateak ere lege mailan baditu bere mugak, ez duelako senidetasunik sortzen. Esaterako, izatezko bikotea bazara, legez zure bikotearen amak ez du zerikusirik zurekin. Aldiz, ezkonduz gero, senidetasun horretan gradu ezberdinak sortzen dira, eta eskubide batzuk izan ditzakezu graduaren arabera. Esaterako, senide bat gaixotzen bada, eta senide hori "bigarren gradutik beherakoa bada", eskubidea duzu baja hartzeko, bestela ez.

Egun ezkontza eskubidearen alde borrokatzea atzerakoia da askorentzat.

Ezkonduta egoteak, legez eskubide asko ekartzen ditu. Eta guk ezin dugu ezkondu; guri eskubide horiek erabat ukatzen zaizkigu. Heterosexualek hauta dezakete ezkondu ala ez. Guk ezin dugu hautatu. Behin eskubidea dugunean, batzuk ezkontzeko aukera

Bertsoa

DOINUA:
ESPAINIAN BEHERA

Generoa ez bada
orduan klasea,
aldeak markatzeko
daukagun gosea!
Aldarazi dezagun
dabilen haizea,
gaur ipiniz biharko
lanaren basea,
hau ez baita liskar bat,
da gerra luzea.

Aitor Mendiluze

egingo dute eta beste batzuk ez. Baina aukera ukatzea, hori da atzerakoia dena. Besteek dituzten eskubideak baino bat gutxiago ere ez dugu nahi guretzat.

Gaurko gizartearen beste ezaugarria da kultura asko biltzen garela lurralde berean. Horrek zer dakar?

Horrek asko kezkatzen gaitu. Datozen kultura guztiek ez dute homosexualitatea onartzen, eta gizarte honetan eman diren urrats asko ez dituzte ezagutu euren kulturatan. Euskal Herrian askoz etorkin gutxiago dago zenbait tokitan baino. Baina Katalunia aldean, esaterako, nahiko arazo petralak eta gogorak sortu dira. Dela gutxi administrazioak informazio orri batzuk atera zituen bai katalanez, bai espainolez eta bai arabieraz. Bada, katalanezko eta gaztelerazko testuetan ematen zuen emakumei eta homosexualiei buruzko informazioa, administrazioak berak ez du arabierazko testuan jarri nahi izan, kultura horrekiko "errespetuagatik"!

Oso argi duguna da, datozenei ongi etorria emango diegula, baina eskubide baten aurrean ez dugula pausorik ere atzera emango. ■

foRoa
E-PosTa
Txat
BerRiak

EusKAra(Z)

<http://www.euskaraz.com>

Euskara hutsezko ataria

MIKEL, MIKEL,
LAGUN IEZADAZU
NIRE PLANA
ANTOLATZEN ...

НА ВАШ ЗАРОБЯ
НАЧАЛНИК: КОГДА
БУДЕМ НАЧИНАЕТСЯ?
(*)

MIKHAIL...
BAKUNIN!

(*) OSAGARRI
LEHENDAKARI:
NOIZ HASIKO
GAITUK?

ASISKO + KOXEMARI + MATEO TOBARITX + INIGO HANDEA

Joxe Iriarte "Bikila"

IDAZLEA ETA ZUTIK-EKO KIDEA

Beleak zozoari

Jon Enparantza abokatuari indignantea (alegia, duintasunik gabekoa) iruditzen zaio "su-etena punto kom"ek ETari menia eskatzea, non eta (gainera) 25 urteotan eraso mingarrienetakoa jazo den tokian, Andoaingo Kultur Parkean. Ez zait batere atsegina iritziaren leiho honetan idatziriko artikuluko batekin ika-mikan aritzea; alabaina, nik parte hartutako ekimen bat ekintza indignantetzat hartu izanak sortu didan indignazioa agertzera behartuta ikusten dut nire burua.

Indignazio eta duintasuna. Galdetzen dut: desadostasunak desadostasun (ondo ala gaizki iruditu al zaigu, baina jarrera desberdinak guztiz legítimoak iruditzen zaizkit, eta legítimoak den guztia duina da), noiztik da indignantea ETari menia eskatzea, batez ere Martin Ugalde Parkean? Niri kaltegarria ez ezik, zinez indignantea iruditzen zait (hiltzea ez baita jarrera politikoa, soil-soilik) ETak Andoainen azken urteotan-egina: bi pertsona akabatu, beste asko mehatxatu, eta izu itogarria sortu, non eta EHk (gero Batasunak) alkatetza zuen herri batean (jakinik nolako trantzean jartzen zuen alkatea bera) eta euskalgintzaren industria eremu garrantzitsuan kokatzen den herri batean. Enparantza jaunari ez zaio pasa burutik galdera hau: horrelako ekintza bidegabeek sortzen duten mina eta izuaren hedatzeaz gain, zein zen ETaren helburu konkretua? Errepresioa erakrri Andoainera, ondoren esan ahal dezan "begira zein doilorra den estatua, nola jipoitzen duen euskalgintzaren eremu sakratu hori"?

Euskaltzale guztiok, are abertzaleok, are ezkerreko abertzaleok, garbi dakigu zen doilorra den estatuaren jarrera gurekiko. Eta horregatik da hain garrantzitsua Andoaingoa bezalako gune "liberatuak" babestea. ETak izan beharko luke Andoaingo ingurumaria toki sakratutzat, estatuak izan ez dezan aitzakia izpirik euskalgintzaren aurka joateko. ETak Andoainen jarduten duen bakoitzean sortzen zaidan amorrua bikoitza izaten da: alde batetik, ez nagoelako ados egiten duen bidegabekeria-ekin, bestetik, euskalgintzari sor dakioken (egiten dion) kaltearengatik. Harritzekoa da horri buruz Enparantza jaunak ezer ez esatea.

Euskal Herriak Estatu espainiarraren eta frantsesen aldetik jasaten dituen erasoei aurre egiteko ETaren menia onuragarria izango dela aldarrikatzea zergatik da ekintza indignantea? Zer da indignanteagoa: pentsatzea eta esatea edo, askok egiten duten bezala, pentsatu bai,

ALBERTO ELOSEGI

Noiztik da
indignantea ETari
menia eskatzea,
batez ere Martin
Ugalde Parkean?
Niri kaltegarria ez
ezik, zinez
indignantea
iruditzen zait
ETak Andoainen
azken urteotan
egina: bi pertsona
akabatu, beste asko
mehatxatu, eta izu
itogarria sortu, non
eta EHk alkatetza
zuen herri batean
eta euskalgintzaren
industria eremu
garrantzitsuan
kokatzen den
herri batean

baina, badaezpada ere, bere iritzia kolkoan gordetzea? Ekimen bateratu batean iritzia bera azaltzeko modu ezberdinak daudenez, neuk, Martin Ugalde Parkean, 2003ko abenduaren 17an irakurrita azaldu nituen arrazoiak jarriko dizkizut hemen:

ETari su-etena. Su etena eskatzen dut, ez egungo sistema politikoa demokratikoa delako, alderantzizko iritzia baitut, ezta ere kontsentsua eta elkarriketa berez nahikoak direlako arazoak konpontzeko (borrorarik gabe ez baitago justiziarik ezta askatasunik). Su-etena eskatzen dut, hartzen dugun aldetik hartzen dugula, borroka armatuak, sufrimendua luzatzeaz gain, gero eta eragin negatiboagoa duelako gurean: gatazkatik irteteko behar den indar metaketa oztopatzen du, leku gehiegi betetzen du gure zereginetan, ia-ia gure indar intelektuala eta politikoa guztiak xahutuz; dogmakeria eta setakeria ernarazten du, praktikan oskol-kultura bat elikatuz eta erdietsi nahi ditugun helburu politikoak usteltzen du okerreko bitartekoen bidez.

Historiak erakusten du, gainera, ezinbestez edo hala behartuta, bide militarren bidez garaile irten diren iraultzak, areagotuak ikusi dituela beti presente dauden arriskuak, hala nola, bertikalismoa eta askatasun ezarena. Beraz, beste bideak daudenean jasaneginagoak zaizkigu arrisku horiek.

Gure herriak, eta batez ere, ezker abertzaleak (bere aniztasunean hartuz, eta nire burua hor kokatzen dut) ezin du gehiegi zamatzen duen iraganaren zordun izaten jarraitu. Bere gain hartu behar ditu, dudarik gabe, historia eta presoekin dituen konpromisoak, eta gatazkatik irteteko soluzioak proposatu, baina borroka armatua alboratuz. Jadanik berandu bada ere, ETak aintzakotzat hartu beharko litzuke ezker abertzalearen interesak eta bere zillberrari begiratzeari utzi.

Egun, atsedena behar dugu bide berriak aurkitzeko, hurkoen artean elkarriketa sortzeko, indarrak metatzeko. Guzti horretarako, iraupen luzeko su-etena lagungarria izango litzazuke.

Ziur nago ez zaudela ados idatzi honekin. Zilegitasun guztia duzu. Baina, esplikia iezadazu zergatik den indignantea bere azalpena Martin Ugalde Kultur Parkean. Are, ez duzu uste, argudio hauek askoz hurbilago daudela Martin Ugaldek pentsatzen duenarekin zuk azaltzen dituzun arrazoiekin baino?

Begirunez. ■

Xabier Barandiaran Irastorza

IRITZI PUBLIKOKO IRAKASLEA DEUSTUKO UNIBERTSITATEAN

Hauteskunde kanpainan

Martxora bitartean ariketa politikoa iritzi publikora zuzenduriko komunikazio lehiarekin identifikatu daiteke. Hauteskundeetara arte denbora, irudia eta eduki politikoen kudeaketa kalkulatu arituko dira alderdi guztiak. Etxetik begiratuta, Espainiako Estatu osoan ordezkariak duten alderdien arteko Moncloarako lehia Hego Euskal Herriko espazio politikoan ematen ari den borroka konplexuarekin nahastuko da.

Marketing politiko lan berezia egiten ari den Jose Luis Rodríguez Zapaterok Moncloarako bidea baino zerbait gehiago du jokoan: bere jarraipena ziurtatzea. Hauteskundeak galdu arren oposizio sendo bat egiteko inolako aukerarik gabe geratzeak krisi serioa piztuko luke alderdi honen barruan. Hauteskunde kanpaina hautagai guztientzat konfiantza une bat gerta ohi den arren, emaitza txarrekin memoria dantzan jartzen dute, ia beti okerre-rako. PSOERI norabide zehatza eta barne sendotasuna falta izan zaio orain arteko oposizio lanean. Boterea galdu zuenetik ez du lortu barne antolakuntza eta sendotasun ideologikoari erro errotik heltzea, bere ekintza politikoa etengabeko hauteskunde gurgipilaren menpekotasun politiko horretara baldintzatua egon da, ausardia falta izan zaio PPrekiko morrontzarekin apurtuz bide propioari ekiteko. Iritzi publikoari kostatzen ari zaio PSOE talde politiko serio, batu eta eraginkor batekin identifikatzea. Egia da botereak sendotu eta uztartu egiten duela, baina botererako bidean ere sinesgarritasuna eskaintzea ezinbestekoa dirudi. Zapaterok bere proiektua heldu eta etxea ordenean jartzeko denbora behar du, hauteskunde hauek denbora horren lorpen lehia lirakeke.

PP aldiz pitzadura gehiegirik gabeko estatuko alderdi itxuran atera da. Bere estetika kontserbadorea zokoratu asmoz —posible zaion neurrian— diputatuen nahiz senatarien ganberak zentro aldera bideratuko ditu. Raxoi dagoeneko presidente modura aurkeztu da hauteskunde hauetan: esperientziaren, zentzuzko jarreraren, Espainiaren alde, eta erakunde egonkortasun irudiarekin jokatzeko aukera du. Rato ekarri du ondora, memoriatik datu ekonomikoak interesatzen zaizkio soilik eta, gainontzeko guztia, ganbara ilunera. PPK orainarteko gobernu ariketaren baldintzak

ALBERTO ELOSEGI

ziurtatzeko gehiengo osoa nahi eta behar du, ez lortzean egon daiteke PSOEk burua altxatzen hasteko baldintza.

Gerrak eta sarraski ekologikoak —bat bateko geure bizitza kalitatea ukitzen ez dutenez— eragin politiko erlatiboa duten elementuak direla frogatzen ari garen garai hauetan: Ezker Batuak (EB) gauzak zailak ditu, PSOEk errekupekatze-ko premiak, oro har, kontzientzia kritikoa txikitzen ari zaion gizartearen nondik norakoak eta komunikazio taldeen babes faltak EB beste plano batean kokatzen du hauteskunde prozesu honetan.

Hego Euskal Herrian gauza konplexuagoa da. Alderdi konstituzionalistak elkarrekiko lehian abertzaleekiko kritiketan eta euskal arazoan topatuko dute bultzada. Baina helburua, ia beti bezala, estatua da. Alderdi abertzaleen espazioan ez Madril, baizik eta euskal espazioaren banaketa dago jokoan. Euskal abertzaleen arteko lehia oso baldintzatua egon da “euskal arazo”rekiko alderdi bakoitzak mantendu izan duen jarreraz. Baina euskal arazoak, arazo izaten jarraitzen duen arren, aldaketa serioa bizi du eta alderdi politikoek egoera berrira egokitze bidean dihardute. Batasuna antidemokratikoki legez kanpo baina geroz eta ilegalizatuago dago, euskal gizarte geroz eta apustu sendoagoa egiten ari delako auzi politikoa demokratizatzaren alde. Egoera honek, azkar edo beranduego, Ezker Abertzalearen transformazioa suposatuko du. Aktore politiko bat baino gehiago hipotesi horretan ari da lanean dagoeneko, eta sarritan, hipotesiak errealitate berrietara gerturatzen gaituzte politikan. Egoera honetan lau errealitate jarri dira agerian: Nafarroako abertzaleen erreferentzia berria, EAJren nagusitasuna EAEn, espazio sozialdemokrata abertzale sendoa osatzeko oraindik dauden zailtasunak eta Ezker Abertzalearen arazoak aurrera egiteko.

Hegoaldean hauteskunde kanpainak Nafarroan izan du abiapuntua. Nafarroa Bai aukerak Nafarroako abertzaleen artean ilusioa piztu lezake eta, proiektua heltzeko dagoen arren, legez kanpo dagoen Ezker Abertzalearen espazioari min handia egin diezaioke.

EAERI dagokionean ere espazio politikoaren antolaketa garaian gaude. EAJk Eusko Alkartasunari dei egin dio lankidetzara egonkorra osa dezaten, Imazen buruan abertzaletasun zibikoan oinarrituriko talde sendo baten irudia dago. Ezker

«

Egoera honetan
lau errealitate jarri
dira agerian:
Nafarroako
abertzaleen
erreferentzia
berria, EAJren
nagusitasuna
EAEn, espazio
sozialdemokrata
abertzale sendoa
osatzeko oraindik
dauden zailtasunak
eta Ezker
Abertzalearen
arazoak aurrera
egiteko

»

Abertzalearen transformazio egoera bultzatu eta ez abertzaleekiko komunikazioaren lidergoa hartu Ibarretxe planaren nondik norakoak kudeatuz. Eusko Alkartasunak ordea barne eztabaidan dihardu, EAJrekin lankidetzara ala Ezker Abertzale berri baten espazioa osatzera ausartu. Ez du aukera erraza.

Hauteskunde hauetan Aralar izango da galdera ikur garrantzizkoa EAEn. Aralar bere iraupena ziurtatzen ari den esperientzia gertatzen ari da. Ezker Abertzaleko kultura politikoarekin apurtu gabe beste erreferentzia bat erakitzen ari dira ezker abertzalearen esparruan. Aralarren garapena legez kanpo jarri duten Ezker Abertzalearen transformazioarekin zuzenean loturik dago. Koalizioan ala bakarrik Aralarrek etorkizuneko ezkerreko espazio horren eraikuntzan dihardu.

Egoera benetan zailean diharduena legez kanpoko Ezker Abertzalea da. Gainontzeko alderdi abertzaleek Bergarako deialdia ez dute kontutan hartu ere egin. Aukera politiko bat eta jende multzo handia sistemaz kanpo ego-

Inozokeria da pentsatzea ETaren

auzia bertan behera geratuko dela

Ezker Abertzalearen transformazio

beharrengatik. Arazo horri

konponbidea eman beharko zaio eta

konponbidea zenbat eta

elkarriketatuagoa, adostuagoa eta

azkarragoa izan, guztiontzat hobe

teak demokrazia txikitzen du. Euskal politikagintza Batasunarik gabe berrantolatzen ari da eta hauek zerbait egin beharko dute, baldin eta eragin politikoari eutsi nahi baldin badiote. Hala ere, inozokeria da pentsatzea ETaren auzia bertan behera geratuko dela Ezker Abertzalearen transformazio beharrengatik. Arazo horri konponbidea eman beharko zaio eta konponbidea zenbat eta elkarriketatuagoa, adostuagoa eta azkarragoa izan guztiontzat hobe.

Martxoko hauteskundeetan alderdi konstituzionalistek estatuko lehia eta baldintzetan dihardute. Alderdi abertzaleentzat indarrak neurtzeko momentu ona da eta batez ere abertzaleen espazio hori nola antolatzea doan ikusteko momentuan gaude. ■

TXANDAN
Joxe Mari Irazu

Emanaz eskatu

Gaurko txandan jarrera bati buruz hitz egin nahi dut. Bertsolari txapelketa bere osotasunean adibide polita eta garbia da erreparatzeko bakoitzak nola ikusten dituen bere burua, ingurua eta mundua, eta hiru horien arteko harremanak zer beharko lukeen ere bai. Gipuzkoako txapelketan entzun ditugu bertsolariak plaza eske eta oso ondo iruditzen zait, eta ulertzekoa ere bai, beraz zalantzan jartzen dudana ez da merezimendua. Zalantzan jartzen dudana, eta ez dakidana da eskatu (plaza, esaterako) nori eskatzen zaion. Zaruauko saioan bildu ziren 1.000 entzule fin haietako nor ote eske hori egin behar izateko kulpantea? Eta Tolosan? Edo bertso horiek etxean entzun behar zituenetan? Edo agian Gipuzkoako Bertsozale Elkarteari egindako eskaerak izan dira? Eta zer da ba Elkarte bertsozale-bazkide multzoa, ezta? Eske eta eske dabiltzanak ere ez dira bada bazkide, beraz Elkarte? Oso gai delikatu eta irristakorra da, bai, badakit. Gainera, pertsonok berezkoa dugu eskerako joera, ematekoa baino berezkoagoa bai behintzat, eta kosta egiten zaigu ulertzen askotan ematea dela eskatzeko (?) biderik onena. Txapelketa honetan, eta aurreko Herriarteokan ere bai, isileko lana omendu da, isileko lan horri esker kantatzen direlako oraingo asko eta asko. Nik behintzat oso garbi daukat bertsolaritzak aurrera egingo badu, bertsolarietan ere plazak eta bertsoak adineko garrantzia behar duela isileko lan horrek, bai noski nor bere buruarekikoak, baina, batez ere orokorrek. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Goizero

Dauzkagu zain Bidasoa zaintzen. Santiagon, Pausuan eta Biriatur, normaltasunaren seinale, Europan gaudela ohar gaitzen. Hedabideetan erakusten ez badute ere, aireportuarena aspaldi ezarria dute paraje hauetan. Urdin ilunez jantzita, burua estalita, metrailetak eskutan erakusgai. Kotxeak lerroan, txoferrak urduri ordulariak jopuntu, mugikorrak disimuluzko dantzan lantokietara mezuak igorritik. Gazteak agindu batean bazterrera, adinduak emeki-emeki joaten uzten dituzten bitartean. Inork ez du txintik ateratzen, inor ez da sospetxatik libre. Badaezpada. Hori, errespetua esaten diote, kontrolaren zergatia galdetzeaz berriz erdeinu, desakatu. Lanean hasiberria edo izango zen gaur Biriaturtik eraman dutena furgoian. Esaiozu nagusiarri zure berantarena, haien probokazio dela. Esaiozu egunero ezberdinek geldiarazten zaituztela, bezperakoak beste batzuk zirela. Esaiozu batzuetan ordu erdi lehenago abiatzea ez dela aski. Ez dizu balioko seguruenik zure aldiko kontratua berritzeko. Edo bestela, galde iezaiezu urdin tapatuei frogagiriten bat, garai batean eskolara joan aurretik anbulatortara egiten zenuenekoan bezalaxe. Edo topoz ibili, lantokian kotxe propio izatera ez bazaituzte behartu. ■

Anjel Lertxundi

IDAZLEA

Itsasoari begira

A mets egin dut bart Brandano monje irlandarrarekin, irla bat zelakoan balea baten bizkarrean sua piztu zuen harexekin. Ni itsas pasealekuko balkoi horietako batean nengoen eta, kaio-kurrixkak entzunik, begiak jaso ditut. Brandano ezagutu dut bere ontzi txikiaren brankan, bizar zuri luze batez, tunika zuri luze batez. Oihuka hitz egin dit, marinelek "arria!" esateko erabiltzen duten tonu latz kresaltsu horretan:

"Euskaldunek fama duzue ontzi ezgauzen gainean iritsi zinetela munduaren Akelarreetaraino. Handiak dituzue, berdin ezinak, zuen kostako arrantzaleen balentriak; itsasgain guztietako distirek zuen aberriko marinel ausarten ibilerak eta kontakizunak dituzte entzunenak eta estimatuenak. Baina *ontzi ezgauzei* literalki erreparatu izan bazeniete -objektu material ez diren ontzitzat edo

benetan *ezgauzat* hartu izan bazenituzte-, ohi izan duzuen baino sarriago abiatuko zineten espirituaren Akelarreetarantz".

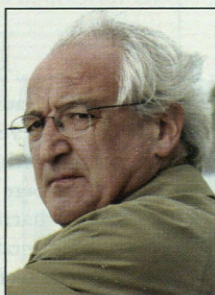
"Akelarreak! Ez dira, bai, argazki zaharretan edo grabatu antzinakoetan ageri, alferrik bilatuko dituzue mapetan eta bitakora-koadernotan. Irudimenaren eskolan ikasi izan bazenute, gehiagotan iritsiko zineten Akelarreetara. Jakizue, ikas ezazue behingoz, ontzi *ezgauzetan* sinesten ez duenaren nabigazioa

nekez heltzen dela ikusi eta entzun eta ukitu egiten den mundua baino haratago, Akelarreetaraino".

Esnatu naizenean, itsasoari begira dauden balkoi horietako batean nengoen eserita. Baina nire begien aurrean ez zegoen ontzirik, ez Brandanorik. Belaunen gainean, ordea, Álvaro Cunqueiroren *Fábulas y leyendas de la mar* liburua, *Noticias de Navidad con el mar de fondo* kapitulua bukatzen den orrialdean zabalik...

Konparazioak

Eguzkia joan eguzkia etorri, komunikabideek

ALBERTO ELOSEGI

Abertzaletasunaren

edo

euskaigintzaren

alde txikiren

bat zalantzan

jartze hutsa

susmagarria da

gurean

ia egunero ematen digute Espainian ia egunero gertatzen den emakumeen kontrako indarkeriaren albistiren bat, Max Aub-en "Nirea zelako akabatu nuen" terrible hura egunertzen duen errealitate ulertezina.

Indarkeria politikoa gertatzen den aldiko, agintariek eta komunikabideek hor gogoratziko dizute: "Europa osoan, Irlanda eta Euskal Herria baino ez dira terrorismoak lekua duen eskualdeak". Errepideetako istripuen izugarrikeriari irtenbideren bat emateko neurriak gogortu behar dituztenetan, beti gogoratziko dizute Frantzian edo Alemanian edo auskalo non askoz ere gogorragoak direla neurriok.

Emakumeen kontrako indarkeriarekin, ordea, sekula ez dute estrapolaziorik egiten, ez dituzte Frantziako edo Alemaniako edo auskalo nongo estatistikak ematen. Datu faltan nago, beraz, baina saia dezadan hipotesi bat: Espainian emakumeen kontrako indarkeriaren kasu gehiago gertatzen dira Europako estatu aurreratuenetan baino. Hala balitz, non bilatu beharko nuke horren muina? Arrazoi historikoak, kulturalak, ekonomikoak arakatzten hasi beharko nuke, kontu garbia da. Baina, *in margine* badarik ere, heldu beharko nioke anekdotikoa dirudien kontu bati: "Nirea zelako akabatu nuen" Max Aub-en espresioaren euskal itzulpenak ez du jasotzen gaztelaniazko orijinalak duen jenero-marka: "La maté porque era mía" dio hain sarritan txiste moduan entzun dugun esaldi makabro gaztelaniazkoak.

Kontu anekdotikoa dirudi, bai, badakit hizkuntzak ezin duela hipotesia nagusia argitu -Espainian emakumeen kontrako indarkeriaren kasu gehiago gertatzen dira Europako estatu aurreratuenetan baino-. Halere, segi diezaiodan neure arrazoiketari, eta eman dezagun aurreko hipotesiak segidako ondorioa ematen duela: guk uste baino gehiago -gure azpikontzientzia blindatzeraino!- eragiten du hizkerak eguneroko bizitzan, eguneroko jokabideetan, eguneroko indarkerian.

Euskara jenero-markarik gabeak libratu egiten al gaitu jenero-indarkeriatik? Kia! A zer nolako bizkotxada! Baina "nirea zelako akabatu nuen" esaten duenak jabetza markatzen du. "La maté porque era mía" esaldiak, aldiz, jabetzaz gainera, jabearen jeneroa. Batetik bestera dagoen aldeak zer nolako eragina duen aztertzerik bagenu... Erabateko zein besteko estruktura ezkutu horiek gudan

irudiak:

Antton Olariaga

duten eragin ezkutu hori ezagutuko bage-
nu... Hizkuntzaren boterea zehaztu eta azter
bagezeza... Hizkuntza-indarkeriaren ispiluan
begiratu eta arroko eraikitako botere izugarria-
ren itzala filmatzerik bagezu...

Edonola ere den, hor dauzkagu egunero-
kotasunaren erakusleihoan aho-muinetan
gustu txarra uzten dizuten albiste terrible
horiek, arrazoiei buruzko azterketa falta, izu-
rri horrekin akabatzeko borondate ezaren
handia...

Antzarak lumatzen

Inorengatik antzarak lumatzen ari dela esaten
denean, poz-pozik dagoela adierazi nahi da.

Garai batean, idazteko baliatzen ziren
antzaren lumak.

Bi kontuen loturak ez dakar, nahitaez,
idaztea zorion-iturria dela liokeen ebidentzia-
rik.

Baina Bernardo Atxagaren azkenak antza-
rak lumatzen aritu balitz bezala idatzitako
testu baten poza transmititzen du, antzarak
lumatzen egoteko moduko emaitza lortu du.

Kopeta behar du!

Epaileak: François Léotard jauna, egia
da 1993-1995 urte bitartean Fran-
tziako Defentsa ministroa izan zine-
la?

Ministroak: Halaxe da.

Epaileak: Egia da urte horietan
zure Ministerioko Erretserba
diruetako hainbat sos zure
alderdi politikora desbideratu
zenuela?

Ministroak: Ni baino
lehenagoko hainbat minis-
trok eta presidente batzuek
egin duten bera egin dut nik,
ez besterik. Ez dut lege kan-
poko ezer egin izanaren kon-
tzentziarik. Ez naiz diru horre-
kin aberastu, nire alderdiak jaso
zuen azken-azkeneko zentimoa
ere.

Epaileak: Zure ustez, diru desbide-
ratu horiek demokrazia indartu zuten.

Ministroak: Jakina.

Epaileak: Eta ez zitzaizun burutik pasatu
diruok itzultzea?

Ministroa: Ez dut ezagutzen horrelakorik
egin duen ministro bakar bat ere.

Erretiroarena

Arzalluz, González, Pujol, Aznar...

Kastako politikari asko
agur esaten ari zaigu
egunotan.

Politikariek zein gutxi idatzi duten
ikusita —beren ideia politikoak idatziz
finkatzeak eragiten dien hozkia gogo-
an—, honako legea ezarriko nuke inori
legeak jartzeko barrenik eta ahalme-
nik banu: kargu politikoren bat
hartzerakoan diru-aitormena
egiteko eskatzen zaien beza-
la, exijitu biezaie hiruzpalau
orrialdetan emandako ideia
politiko nagusien aitormena.

Hau eta hau dira nire pentsamendu politikoa-
ren ardatzak; ez dut sekula hau eta hau onartu-
ko; ez naiz hortik eta handik pasatuko; hau eta
hau lortzea dut helburu.

Kargua uzterakoan, ideien aitormena eta
bizitza publikoaren arteko aldeak aztertuko
litzuke epaimahai independente batek.

Besterik ez.

Guk uste baino gehiago —gure

azpikontzientzia blindatzeraino!—

eragiten du hizkerak eguneroko

bizitzan, eguneroko jokabideetan,

eguneroko indarkerian

Hala ere, nago errazago egingo dizutela
guztiek ere aberastasunen aitormen idatzia,
ideiena baino.

Adargilia

Adarretatik heltzea gustatzen ez zaien anima-
liengatik esan ohi da *adargiliak* direla. Badira gai
adargiliak ere: gai tabuak, kartzelara eramane-
zaitzaketenak. Espainiako monarkia, esate
baterako. Edo Frantziako Mariannek sinboliza-
tzen duen *grandeur* delakoa.

Gurean, aldiz, abertzaletasunaren edo eus-
kalgintzaren alde txikiren bat zalantzan jartze
hutsa da susmagarria, gai adargilia: heterodo-
xiatxo apal batek ostrazismoaren kartzelara
eramane zaitzake. ■

JAKIN

Euskal Kultura 2003: Balantzea (V)

Xabier Mendiguren

“(…) Hizkuntz eskubi-
deen urraketa zabal eta sis-
tematikoak euskal hiztunek
euren hizkuntz eskubideez
duten pertzepzio subjektu-
boan du eragina. Euskal
Herrian, euskaldun jendeak
luzez bizitako legezko
gutxiagotasun eta menpe-
kotasunak egungo egoera
naturalizatzea ekarri baitu.
Askotan, herritarrek euskal-
dun gisa oinarritzko eskubi-
deak ukatuak izatea ohiko-
tzat hartzen dute eta,
ondorioz, bigarren mailako
herritarra izatearen buru
hautemate edo autopert-
zepzioa bere egiten dute.

Hori dela eta, Kontsei-
luak hizkuntz normaliza-
zioari bultzada berria
eman nahi dio eta horre-
tarako gizarte osoaren
konpromisoa beharrez-
koa dela errepikatzen
jarraitzen du (...); era
berean, egokia litzateke
auditoreak Europako
babesarekin egitea eta
nazioarteko jurista talde
batek hemengo prozedu-
ra judizialen segimendua

egitea euskal instituzioek
ordainduta.”

Galtzaundi

Jaime Otamendi

“(Adierazpen askatasu-
nak Euskal Herrian bizi
duen egoeraz) Euskal
Herrian eta estatu espainia-
rrean, oro har, tradizio
demokratiko gutxi dago.
Ingalaterran, adibidez, ez
dute horrelakorik bizi. Adie-
razpen askatasunak muga
etiko eta deontologikoak
izan behar ditu, baina
hemen arazo asko daude:
Egunkariaren itxiera, ETAK
zenbait kazetariren hizkun-
tza gogokoa ez izatea, kaze-
tariak bizkartzainekin ibili
behar duen eta bere lana
baldintzatua suertatuz.

Instituzio eta partidu
politikoek komunikabideak
baldintzatzeko beharra ere
aipatu beharra dago eta
azkenik kazetarion artean
gero eta gehiago indartzen
ari den autozentsura dago,
ETAK, epailek edo nugu-
siek zer esango duten bel-
dur. Autozentsuraren lagu-
nik hoberena gaur egun
dauden kontratu eskasak
dira; oso gutxi du lan segu-
raria. Urteetako ibilbidea
behar dugu...”.

♦ Sandy Huffaker, Austriako *Kleine
Zeitung* egunkarian.

Gorte Gorenak atxiloteta sekretuak onartu ditu.

♦ Moir, Australiako *The Morning
Herald* egunkarian.

-Zutabea: Demokrazia Mendebaldearen estilora.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

kutxa

gizarte ekintza

Carmen
Literatur
unibertsalaren
euskal mitoa

❑ Ezpalak
❑ Argitalpenak
❑ Ikuskizunen agenda

❑ Denbora-pasak
❑ Ihesi
❑ Makina bat kontu

Osasuna
Bizitzaren
azken faserako
gidaliburua

ARGIA

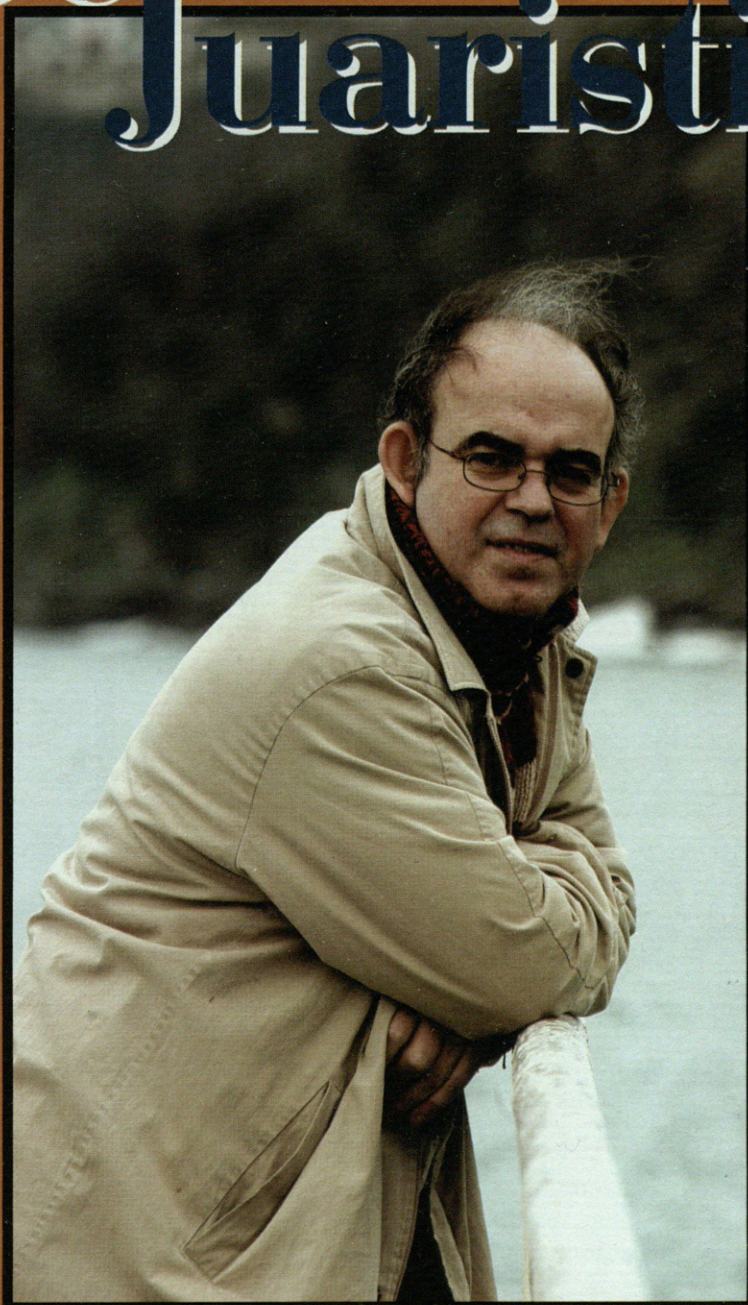
erdiko kaiera

kultura eta aisia

Felipe Juaristi

Poema batek salba omen dezake Mendebaldeko kultura, Felipe Juaristiren iritziz. Eta horregatik-edo, poesiaz blai dagoen nobela da *Airezko emakumeak*, Europako sarraski eta terrorea ezartzeko ahaleginik ankerrenetako asko gogora badakartza ere.

Inkiszioaren eraginpean sefardiak eta moriskoak iberriar penintsulatik bota zituztenetik hasi, Frantziako Iraultza-ren ondorioekin segi eta Bigarren Mundu Gerran naziek kontzentrazio-esparruetan burututako hilketa izugarrietaraino, sarraski ugari-
ren isla da nobela, beti ere biolinaren doinuaz lagundurik datorrena. Biolinak baitira benetazko *Airezko emakumeak* eta narrazioko protagonista ezinbestekoak. Biolinak eta poesia, gizakiaren ekintza ankerrenen ondoan. Horretaz guztiaz eta gertaeren ikerketak eragin dizkion gogoetez dihardu Felipe Juaristik ondorengo elkarrizketan.

“Identitate bakarra eta besteak soberan

Zein izan da zure liburu honen historia?

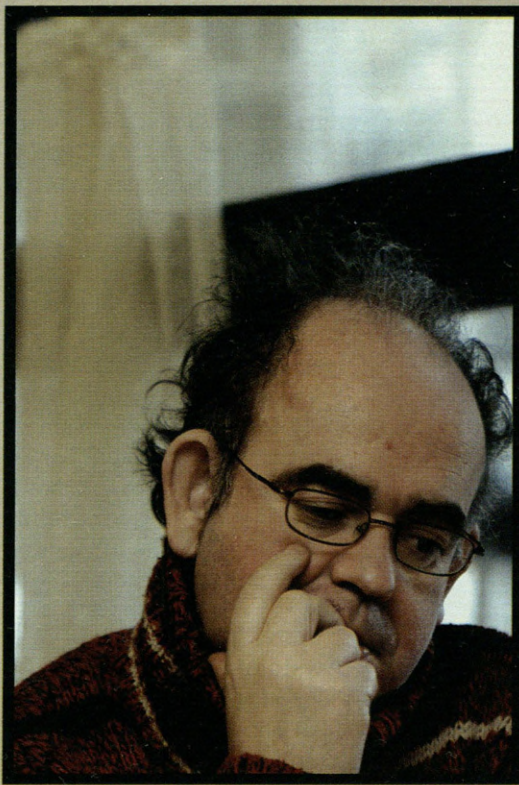
Hasieran Alma Roses Mahler-en historia kontatzeko asmoa nuen. Mahler musikariaren iloba zen, eta oso biolinista ona. Roses harizko laukotea osatu zuen eta oso ospetsu egin zen, Austrian batez ere. 1938an Hitlerren armada Austrian sartu zenean, laukoteak alde egin zuen, lehendabizi Amsterdamera eta handik Londresera. Baina Alma berriro itzuli zen Holandara eta han jendeari laguntzen hasi zen, alde egiteko beharrezkoak zituzten bisa faltsuak sortzen-eta. Baina alemaniarrek Holandan sartu zirenean, Almak ere alde egin zuen Frantziara, Lisboara iritsi eta handik Ame-

PILAR

IPARRAGIRRE

Argazkiak: Eli Gorostegi

riketara ospa egiteko asmoarekin. Dijonen harrapatu egin zuten, ordea, eta Auschwitzera eraman. Hango zaintzaile batek eza-gutu egin zuen, eta judu baten biolina eman zion jo zezan, XVII. mendeko biolin bat. Jotzen hasi eta denak etorri ziren bera entzutera, baita Mengele bera ere, oso eza-guna zelako. Eta Auschwitzeko Emakumeen Orkestraren buru izendatu zuten. Han hil zen, tifusak jota –han tifusaz hiltzen ez zena, gosez hiltzen zen edo gaseatuta–, eta hil zenean ohoreak eta guzti egin zizkioten. Ni harritu ninduen hauxe izan zen: nolatan herio-zelai batean orkestra bat?

"Herio-zelai guztietan zegoen orkestraren bat. (...) Memoriatan beti aipatzen dute presoak iristen zirenean, formatzen zutenean eta norbait urkatzen zutenean orkestra batek jotzen zuela. Izugarria da hori. Hau da, benetan edertasunak zentzurik ba ote du halako leku batean?"

Beraz, egiazkoa da nobelan aipatzen duzuna, ez zeure asmakizuna?

Noski egiazkoa dela, herio-zelai guztietan zegoen orkestraren bat. Oso dokumentazio gutxi dago orkestra horien inguruan, eta orkestra hari buruz ikertzen hasi nintzen. Bada Paul Celanen poema bat, Koldo Izagirrek itzuli zuena, *Tango de la muerte* izenekoa. Hungariako kontzentrazio-esparru bateko presoek jotzen omen zuten heriotzaren tango hori. Paul Celanen gurasoak hantxe hil ziren, hortik dator poema. Memoriatan beti aipatzen dute presoak iristen zirenean orkestra batek jotzen zuela, formatzen zutenean eta norbait urkatzen zutenean ere bai. Izugarria da hori. Benetan edertasunak zentzurik ba ote du halako leku batean? Edo Neronek lira jo zutenean Erroma erretzen zuen bitartean?

Itzul gaitezen nazien gaiaren harira.

Historia oso xelebrea da. Jada 1914.eko Gerran hasi zen sarraskia, bai ingelesak bai alemaniarrek gasa erabiltzen hasi zirenean. Gerraren kontzeptua amaitu egin zen horrekin, hura deuseztapena izan baitzen. Eta haren jarraipena izan zen Bigarren Gerra, ze alemaniarrek ez ziren 1914koan gustura gelditu eta Bigarren orduko metodoak erabili zituzten. Eta erabaili zuten gasa 1914. Gerrarako judu batek asmatutako gas nerbioso bat zen.

Lehenengo Gerraren ondoren, parasitoak eta baratzetako zomorroak hiltzeko erabili izan zen. Eta gerora alemaniarrek erabili zuten. Horixe da metafora: gas hori baratzetako zomorroak hiltzeko erabilgarria baldin bazen, gizarteko parasitoak hiltzeko ere erabilgarria zela. Gas hori asmatu zuen judua Suitzara erretiratu zen, ihesi joan eta han hil zen, baina bere familia Auschwitz-en hil zen.

artzen denean, laude beti"

gure!
artean!
euskaraz

Parasitotzat jotzen zituztelako hiltzen al zituzten naziek beren biktimak?

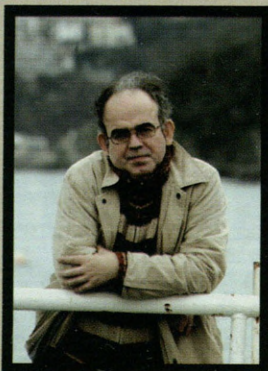
Bai. Lehendabizi, eutanasia aktibatu zuten, hau da, Alemaniako elbarriak eta zaharrak sartzen zituzten horrelako furgoneta edo etxe batzuetan eta gaseatu egiten zituzten. Orduan hasi ziren sobranterekin guztia –parasittoa zena– hiltzen. Eta gero juduak, ijitoak, gerrako presoak... Baina historia asko nahastu zen, izan ere Europak duen kontzientzia txarrarengatik baitago gaur Israelgo Estatuak. Juduei gertatu zitzaienagatik Europak kontzientzia txarra zuenez, onartu egin zuen Israelen estatu bat behar zuela. Beraz, nazien eraginez sortu da; eta hori mendekua da, orain Israel metodo berdinak aplikatzen ari da-eta. Heydrich asmatu zuen juduentzat-eta "azkeneko soluzioa" izango zena. Heydrich biolin jotzailea zen, eta Bohemiako gobernadore izan zen. Halako batean, Txekiako bi partisanok hil zuten. Partisano haiek eliza batean ezkutatu ziren, eta Gestapokoek fusilatu egin zituzten. Gero naziek euren herria suntsitu zuten. Eta orain zer gertatzen ari da Israelen? Adibide garbia da. Azkenean historiak erakusten duena da borroka biktima izan daitekeela eta biktima borroko. Horretan ez dugu ezer aurreratu.

Kulturak ez gaitu salbatuko?

Ez dut uste. "Azkeneko soluzioa" Heydrich aurkeztu zuenean berarekin bildu zirenetatik –Eichmann, Stuckart, Neumann eta horietatik, uste dut hamar zirela dena– zortzi unibertsitateko doktore ziren eta espezialistak beren gaitan. Haiek erabaki zuten juduak, ijitoak, homosexualak eta beste hainbat soberan zeudela eta sistematikoki hil egin behar zituztela. Jende ikasiak erabaki zuen hori, ez edozeinek! Kulturak ez du salbazioa ziurtatzen. Alemaniakoak garbi uzten du hori. Eta gertuago joanda, Bosniako gerran nor zen sarraskigilerik handiena? Radovan Karatzi, pediatria famatu bat! Horregatik diot kulturak, humanismorik gabe, ez gaituela salbatuko. Baina zer humanismo mota? Azkenean humanismoa ere zer da? Bere izenean egin dira sarraskirik handienak! Gizatasunaren izenean Robespierrek gillotina martxan jarri zuen. Stalinekin egin zuena ere gizatasunaren izenean egin zuen. Eta Hiroshima, Nagasaki, zergatik gertatu ziren? Bakearen izenean! Edo Dresdeko bombardaketa. Hogeita hamar mila pertsona hil ziren, zibilak denak, eta horren errudunak ez ziren alemaniarrek, aliatuak baizik!

Zure liburuan gogorarazten dituzu espainiarrek Flandesen eta inguruetan egindako sarraskiak ere.

Inkizizioaren indarra ere terrorean zegoen oinarrituta, jendearengan sortzen zuen bel-

Kulturak ez gaitu salbatuko

"Kulturak ez du salbazioa ziurtatzen. Alemaniakoak garbi uzten du hori. Eta gertuago joanda, Bosniako gerran nor zen sarraskigilerik handiena? Radovan Karatzi, pediatria famatu bat! Horregatik diot kulturak, humanismorik gabe, ez gaituela salbatuko"

durrean. Flandesen egin zutena, Hogeita Hamar Urteko Gerra hartan, Alemanian, Txekian... Alemaniak bere populazioaren erdia galdu zuen. Erraz esaten da, eh, populazioaren erdia! Eta ezer ez da aldatu. Gaur egun begiratu bat bota diogu munduari eta, zer ikusten dugu?

Ideia onen izenean egiten diren gauza txarrak?

Spinozak esaten zuen hori! Estatu guztiak sortu izan dira terrorearekin. Estatu guztien oinarrian zegoen Estatu bat eta erlijio bakarra. Eta erlijio bakarra behar zenez, juduak soberan zeuden eta musulmanak ere bai. Edo konbertitzen ziren, edo kanporatzen zituzten... Eta berdin gertatu zitzaien protestanteen katolikoekin lurretan.

Amsterdami garrantzi handia eman diozu nobelan. Zergatik?

Izan ere, Amsterdam oso inportantea izan zen. Han kalbinistak zeuden, eta erlijio guztiak onartzen zituzten baldin eta besteei ez bazieten molestatzuten. Juduak nahiko lasai bizi izan ziren han. Baita Euskal Herriko zenbait tokitan ere, foru bat eduki zuten.

Airezko emakumeak izena jarri diozu nobelari.

Biolina delako emakume forma duen musika tresna.

Eta Spinoza hautatu izanaren arrazoia?

Narratzaile bat behar nuen. Ni ezin nintzen izan, ez bainaiz gertaera horien lekuko izan. Orduan Spinoza hautatu nuen, judua zelako, berak ere inkizizioa pairatu zuelako eta benetan gizon libre izan zelako.

Ez al zuen parte hartu sinagogan beste bat zigortzen?

Hamalau urterekin, bai. Berak kontatzen du, gero damutu egin zen horretaz. Juduek ere beraiekin inkizizioa zuten. Spinoza bera bidali egin zuten sinagogatik eta baztertu. Atentatu bat ere izan zuen. Eta bere lagunak minena harrikatu egin zuten kalean, liberala zelako. Eta hori Amsterdam liberalean, eh!

Airezko emakumeak identitatearen inguruko nobela dela esan daiteke?

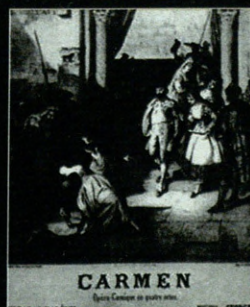
Izan ere, identitatearena oso garrantzitsua da. Kultura alemana anitza zen, baina naziek eredu bakarra ezarri zuten, eta bertan sartzen ez zirenak etsaiak ziren. Norberaren nortasuna ulertzeko identitate bakarra ezartzen denean, besteak soberan daude beti.

Gerta al dakiguke guri antzekorik?

Edozein tokitan gerta daiteke, nortasuna eredu bakarrekin neurtzen baldin badugu. ■

Euskarazko aipua dituen literatur unibertsalaren lan nagusienetakoa da Carmen. Prosper Mériméeren lana lehenengoz 1845ean argitaratu zen. Ordutik Carmenen istorioan oinarriturik opera, antzela eta film ugari egin izan dira. Azkena, Vicente Arandak orain gutxi burututakoa.

Ezkerrean, Vicente Arandaren filmaren kartela eta irudiak. Lerro hauen gainean Georges Bizetaren operaren afitxa.

Carmen, literatur unibertsalaren euskal mitoa

1845EAN ARGITARATU zen lehenengoz Prosper Mériméek (Paris, 1803) idatzitako *Carmen* nobela. Hamabost urte lehenago Espainiara egindako bidaia batean Montijoko kondesak kontatu omen zion idazle frantsesari nobelaren oinarrian dagoen gertaera, alegia, bere amorantea hil zuen gaizkile jeloskorren istorioa.

Sevillan gaude, 1830ean. Carmen ijito ede-

XABIER TELLETXEA

Argazkiak: Eli Gorostegi

rra jatorriz Etxalarkoa da eta tabako fabrika egiten du lan. Don José Lizarrabengoa, berriz, Elizondokoa da eta lanbidez sarjentua. Istilu baten ondorioz, Carmenek labankada eman dio lankide bati eta Don Josék berau atxilotzeko agindua jasotzen du. Ijitoaren begi beltzek liluratuta, ihes egiten uzten dio sarjentuak. Ondorioz aste batzuetako kartzela zigorra jasoko du Josék.

Asun Garikano

"Carmen euskalduna den ala ez irakurleak erabaki beharko du"

Asun Garikano Iruretagoienak (Tolosa, 1962) euskaratu zuen *Carmen* nobela 1992an. Euskal Filologian lizentziatua eta itzulpen kontuetan autodidakta da bera. Egun, itzulpen ikastaroak ematen ditu Gasteizko Iralen. Duela hamabi urte itzuli zuen Mériméeren nobela, baina ederki oroitzen da Carmen eta Joséren arteko amodio istorioaz.

Liburuaren hasierako orrietan aipatzen den bezala, benetan gertatutako istorioa dela al deritzozu?

Bai, noski, Mériméek behin baino gehiagotan kontatutakoa egia baldin bada. Astebetean idatzi omen zuen liburua. Egia esan, zortzi eguneko lana izan zela kosta egiten da sinestea, nobela egituraren eta hizkuntzaren aldetik zein ona den ikusita. Agian bere "nobelatxoari" gehiegi eska ez ziezaioten asmatu zuen kontu hori. "*Une petite drôlerie*" besterik ez zela idatzi zion lagun bati liburua argitaratu zenean. Eta begira zer bizi luzea izan duen bere "denbora-pasa txiki" horrek!

Literatur unibertsalean Mériméek euskaldunoi "txoko bat" eskaini digula esan al dezakegu?

Gehienok Carmenen pertsonaia Bizeten operaren bitartez, edo pelikularen baten bitartez ezagutu dugu, eta kontua da, opera horietan eta bertsiio zinematografiko guztietan desagertu egin direla abiapuntuan, hau da, Mériméeren nobelan zeuden euskal erreferentzia guztiak. Mériméeren nobelan Don José Lizarrabengoak euskalduna dela dio, eta arabar lagun batekin pilotan liskarren bat izan zuelako alde egin zuela Euskal Herritik. Nobela zehar pertsonaia hori Euskal Herriarekin lotzen duten beste hainbat xehetasun aurkitzen ditugu. Esan daiteke Don Joséren pertsonaia, bidelapur hori, euskaldun jator eta nobelaren prototipoaren gainean eraikia dagoela. Nobelaren protagonista nagusia den Carmenek

ere euskalduna dela dio, Etxalarkoa, eta Don José eta biek euskaraz egiten dute hainbatetan.

Ez da ohikoa nazioarteko idazle baten nobela protagonista nagusiak euskaldunak izatea...

Mérimée, lanbidez, Monumento Historikoen Ikuskari Nagusia izan zen luzaroan, eta hori zela-eta, askotan egon zen Espainian. Etnografia, hizkuntzak eta abar asko interesatzen zitzaizkion. Eta, dudarik gabe, euskarazko hitzak edo ijitoen hizkuntzakoak aipatzea ondo zetorkion, liburuari halako kolore bat emateko.

Hala ere, horregatik baino gehiago, nire ustez bi izaera guztiz desberdinen arteko lehia erakutsi nahi duelako aukeratzen du Mériméek Don José euskalduna izatea, eta Carmen, berriz buhamesa, ijitoa, araurik gabeko emakumea. Zeren eta Carmen euskalduna den ala ez irakurleak erabaki beharko du. Berak hala dio, eta euskara "lardaskatzeko" gai da, Don Josék jakinarazten digunez. Baina irakurleak badaki Carmen gezurretan dabilela beti.

Nobela honetan oinarritutako operek, filmek eta antzerki obrek jatorrizko bertsiioa "kaltetu" dutela esan ohi da, "españolada" kutsua eman ohi diotela alegia...

Operek eta filmek -itzulpenak nik ez nituzke errudunen saillean sartuko- elementu andaluzaz azpimarratu dute, toteroen kopurua gehitu dute, Andaluziako folkloreaken beste ezaugarriak gehitu dizkiote obrari. Baina Mériméeren liburuan aipatzen den lehen pieza musikala zortziko bat da.

Nire ustez, Mériméeren obra oso nobela labor indartsua da, tragedia baten kontaketa soila, "españolada" eta horrelako hitz gaitzesgarriekin inola ere lotuko ez nukeena. Gainera, Carmenen pertsonaia oso mito zabaldu baten abiapuntuan dago: berak irudikatzen du emakume fatalaren mitoa.

Jelosiak itsututa

Carmen emakume apetatsua da eta irabaziak dakarzkioten gizonak gustuko baditu ere, bere gorputza eta maitasuna eskaintzen dizkio sarjentuari, eginiko mesedea eskertu nahian. Jelosiak itsututa, Josék bere lehenengo erailketa egiten du. Ihes egitera behartuta, mendian ezkutatzeko da Carmenen lagunak diren bidelapurrekin batera. Une horretatik aurrera, lapurreta bilakatu da bere bizimodu berriaren ardatz. Izan ere, bai baitaki horrela Carmen bere ondoren izango duela. Carmenek ordea, senarra du. Berriro ere jelosiak eta ijito ederrak eraginda, senarra labankadaz erailtzen du Josék. Ez du denbora asko behar Carmenek maitale berria aurkitzeko, oraingoan toreatzailea. Aurreko kasuetan bezala, Josék eskuak odolez bustiko ditu jelosiak itsututa. Jada ez dute erreguek eta mehatxuek balio, Carmen ez baitago Joséz maiteminduta. Bere bihotzeko ijito ederraren maitasuna atxiki asmoz, Josék bere amorantea erailtzen du.

"Gehienok Carmen Bizeten operaren bitartez, edo pelikularen baten bitartez ezagutu dugu, eta kontua da, horietan guztietan desagertu egin direla Mériméeren nobela zeuden euskal erreferentzia guztiak"

Asun Garikano

Euskarazko aipak

Prosper Mérimée idazle frantziarraren obrarik garrantzitsuenak da *Carmen*. Jatorrizko bertsiotan, hitz joko eta esaldi euskaldun ugari aurkitzen dira. Hain zuzen, euskarazko aipak dituen literatur unibertsalaren lan nagusienetakoa da. Esaterako, "Laguna, ene bihotzarena" esaten dio Carmenek Don Joséri, ihes egiten uzteko eskatu aurretik. Don Josék, berriz, ziegan dagoela heriotzaren zain, euskara benetan hizkuntz ederra dela dio eta atzerrian entzunez gero, hunkitu egiten dela. Hain zuzen konfeso-re euskalduna eskatzen du hil aurretik.

Georges Bizet 1875ean idatzi zuen operari esker, mundu osoan zehar emakume espainolaren adibide adierazgarrienetako bihurtu zen Carmen. Orduz geroztik, istorio horretan oinarrituriko opera, antzezlan eta film ugari egin dira. Paz Vega (Carmen) eta Leonardo Sbaraglia (José) aktoreak protagonista izaki, pelikula egin zuen iaz Vicente Arandak. Film horrek 2004ko Goya sarietarako zazpi izendatze lortu ditu. Urteak pasa ahala, beraz, obrak arrakastatsu izaten jarraitzen du. ■

EUSKADIN

42.000

**PERTSONA BAINO
GEHIAGO BIZI DIRA
TERRORISMOAREN
MEHATXUPEAN**

ETA

2.040.587

**PERTSONAK
EZIN DUGU
MAKILLATU
EGOERA HAU.**

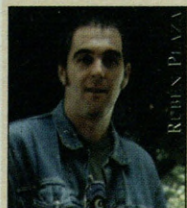
AHOTS BAT ISILARAZTEN DUTENEAN, GUZTIOK ISILTZEN GAITUZTE. EZ DITZATELA ZURE EZPAINAK JOSI.

ETAK MEHATXU EGITEN DIONEAN ordezkari politiko bati, kazetari bati, enpresaburu bati, irakasle bati, epaile bati, artista bati, polizia bati, GUZTIOI EGITEN DIGU MEHATXU. Izan ere, pertsona horiei erasotzeaz gain, gure bizikidetza demokratikoaren oinarriak jotzen dituzte: bizitzeko eskubidea, adierazteko askatasuna eta pertsonen duintasuna.

Ezpalak

IZASKUN JAUREGI

Andoni Tolosa Morau^k disko berria kaleratuko du otsailean. *Txukalda* izeneko lana betiko taldearekin grabatu du eta Gaztelupeko Hotsakekin plazaratu. Grabaketan, besteak

beste, Pettik eta Jabier Muguruzak parte hartu dute.

Pedro Mari Santos bilbotarrak *Agujeros en el cielo* bere lehen luze-

metraia aurkeztu du. Bertan Ander Lipus, Itziar Ituño, Montse Zabala eta Aiora Sedanok hartu dute parte, besteak beste.

Karlos Linazasoro^k *Isiltasunaren adabakiak* liburua plazaratu du Pamielaren eskutik.

Josetxu Rodriguez^{ek} eta **Javier Ripa**^k burutzen duten *Caduca HOY* umore gehigarriaren berrogeita hamar ale bildu ditu *Deia* egunkariak *Seguiremos dando guerra* liburuan. Antonio Álvarez Solís idazle eta kazetariak eta *Karma Dice* aldikariaren ardura-dunek kolaboratzen dute gehigarrian. Lehengo urtean koroari ustez irain egiteagatik kereila jari zioten gehigarriari, nahiz eta azkenean bertan behera geratu zen.

Francisco Escudero musikariaren dokumentu bilduma atondu dute Eresbil musikaren euskal artxiboak eta Gipuzkoako Foru Aldundiak. Guztira, musikariaren 30 obra daude bilduta, horien artean argazkiak, egunkarietako artikulua eta grabazioak. Horrez gain, uda baino lehen musikagile zarautzarraren obra nagusiak partituran argitaratuko ditu Bartzelonako Trita musika editoreak.

Naia del Castillo^k bere lanak paratuko ditu egunotan Gasteizko Arte Garaikideko Euskal Museoa, Artiumen. Hiru argazki sail eta zenbait objektu izango dira ikusgai bertan.

Bidaiariak ikusi eta kontatutakoa

50 IDAZLETIK GORAKO bidaiari eta idazleen zerrenda osatu du Santiago Leone Puncel ikerlariak Euskal Herria XIX. mendeko bidaiari liburuetan izeneko ikerlana burutzeko. Irungo Udalak ematen duen Jose Antonio Loidi ikerketa beka jaso du historialariak eta urtebeteko epean osatu beharko du lana. Dioenaren arabera, XIX. mendean bidaiari gehiago etorri ziren Euskal Herrira eta haiek kontatutakoa interesgarriagoa izan zen. Europak orduan jakin omen zuen Euskal Herria existitzen zenik. 50 idazleko zerrenda horretan dira, besteak beste, Humboldt, Víctor Hugo, Louis Lande eta Pierre Loti, besteak beste.

Gipuzkoan dauden 150 organoetatik, ia ehun erromantikoa dira. Hain zuzen, Gipuzkoa da munduan organo erromantiko gehien pila-tzen dituen herrialdea.

Musika erromantikoa

MUNDUAN ORGANO ERROMANTIKO gehien kontzentratzen den lekua da Gipuzkoa. Egun hauetan, hain zuzen, horrelako organoak dituzten hiru herritan –Azkoitian, Bergaran eta Azpeitian– Nazioarteko V. organo Erromantikoen Zikloa burutzen ari dira. Dagoeneko bi asteburutan hainbat emanaldi eskaini dituzte euskal organo-jole nahiz Europako herrialde ezberdinetatik etorritakoek. Otsailaren 7an Hans Ole daniarrak Azkoitiako Santa Maria parrokiako organoa joko du eta egun berean Roberto Antonello italiarrak Bergaran emanaldia eskainiko du. Antonellok berak joko du hurrengo egunean Loiolako Basilikan. Otsailaren 13an, Daniel Oyarzabalek joko du leku berean eta 14an Azkoitian kontzertua eskainiko du. Egun horretan amaituko da Zikloa Oscar Candendo eta Loreto Aramendiren emanaldiekin.

Ismael Manterolaren hitzak dira hauek “Gara”n jasoak: «Benetan bizi ez bagara, benetan sentitzen ez badugu, benetako harremanak ez baditugu, benetako esperientziarik ez badago (horrela jarrai dezakegu munduaren deskribapena egin arte) nola sortu benetako artea? (...)».

Imanol Lazkanok zera zioen “Berria”n: «Bertsolaritza gaur egun dagoen mailan baldin bada-goa, aldatzen jakin duelako da».

Jon Eskisabelek honakoa idatzi zuen “Berria”n euskal musikari- jazarpena dela-eta Autoreen

Elkartearen (SGAEren) jarreraz: «Musikariaren eskubideen defendatzaile bakarra dela azpimarratzeko ahalegin handia egiten duen elkarteak gai honetaz ez duela ezer esateko adierazi du, ez omen da bere eremua. Zerk mugatzen du bere eremua? Diruak soilik?».

Alberto Barandiaranek honakoa zioen Oteiza museoaz “Jakin”en: «Museoa ofizialki zabaldu zen egunean, Iruñean aurkeztu zen Oteizaren Adiskideak elkarte. Hor zeuden lagunak (...). Izen oso ezagunak euskal artearen munduan. Altzuzan, politikariak gelditu ziren».

Arte garaikidea oinez

Kalitate handiko erakusketa prestatu du aurtan Nafarroa Oinez antolatzeko ardura duen Lizarra ikastolak. Euskal Herriko arte garaikidearen bilduma osatu dute. Bilduma aberatsa, eskultura, pintura, grabatu, argazki eta bideo lanez osatua baitago. Estilo ugariak arte lanak dira gainera. Batzuk egile esanguratsuek emandakoak dira, hala nola, Chillida, Oteiza, Zumeta, Basterretxea, Badiola, Aizkorbe, Salazar, Irazu, Azketa edo Osesenak. Besteak artean bide berriak jorratzen dabilzan beste zenbait artistenak dira. Kontua da batzuen zein besteen lan gehienak salduta daudela dagoeneko. Eta bere ibilbidea hasi besterik ez du egin *Artea oinez* '04-k. Otsailaren erdia arte egongo baita Iruñeko Gotorlekuko Arma Aretoan. Ondoren, Bilbo, Donostia eta Lizarrara abiatuko da.

Literaturari leku egin dio EKEk

AHOZKO ZEIN IDATZIZKO LITERATURARA mugatuko da aurtengo urterako Euskal Kultura Erakundeak martxan jarri duen *BatekMila* ekimenak. *Kantuketan*-en ondotik sortua den ekimen honen baitan ama eskolako eta lehen mailako ikastetxeetako euskarazko irakasleei literaturaren inguruko formakuntza emango zaie, euskal literatura hobeto ezagutzeko eta ondoren haurrei interesa pizteko. Horrez gain, ekimenaren baitan zahar etxetara joateko asmoa du EKEk bertan daudenen memoria jasotzeko grabaketen bitartez. Azkenik, Euskal Herriko zenbait artistekin literaturan oinarritutako obra bat prestatuko dute 2005erako. Besteak beste, Miarritzeko baletak, Bainako Scene National erakundeak eta Garazikus elkarteak parte hartuko dute obra horretan.

Jaurlaritzaren babesa musikariei

19 DISKOETXE izan dira aurtan Cannesko Midem Jaialdian Eusko Jaurlaritzak prestatzen duen *Euskadiko Soinuak* egitarauaren baitan. Hain zuzen, Midemen euskal musikak izan duen erakus-mahaian banatu ditu Jaurlaritzak 2003ko euskal musikaren ésanguratsuen biltzen duten bi CDak. Horrekin batera aurtan www.euskadikosoinuak.com helbidea prestatu dute, non euskal musikarien berri jaso duten. Midemeko ekimena aurkeztu eta hurrengo egunean hitz egin zuen Jaurlaritzako Kultura sailburu Miren Azkaratek azkenaldian euskal musikariek jasandako boikota dela-eta. Azkaratek "euskal musika talde, enpresa eta produktu komertzialen aurkako kanpaina zabal bat" salatu du.

Telebista publikoa eta kultura.

Euskal Telebistako Langile Batzordeak berak salatu berri du ETBko programazioaren baitan eskaintza kulturalaren murrizketa progresiboa dela-eta kezkatutik dagoela. Izan ere, murrizketa horren azken adibideak dira *Hau kome-ria!* eta *Desde el gallinero* saioen desagertzea. Bost urtean mantendu dira bi saio hauek eta sariak ere jaso izan dituzte. ETBren sorrera legeen baitan dago jasoa "Euskal kulturaren zerbitzurako tresna" izatearen xedea. Eta zentzu horretan, zaila da telebista publikoa helburu horri nola erantzuten ari zaion ulertzea. Langile Batzordeak "nekez ulertzen du".

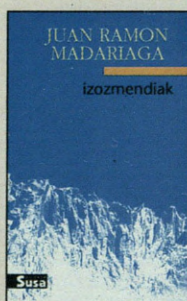

Komikien intimitatea.

Komikietako pertsonaien bizitza sexuala edota finantza kontu ezkutatuak jarri nahi ditu agerian Eugenio Merino artistak Iruñeko Nafarroako Unibertsitate Publikoko Carlos III aretoan paratu duen erakusketan. Porky, Tintin, Barbie, Epi eta Blas... bezalako pertsonaiak biluztu ditu. Izan ere, marrazki bizidun hauen egia adierazi nahi izan du artistak, eta era berean erakutsi marrazki bizidun horiekin egiten den ongizatearen eta gaizkiaren jokoak. Haur gehienak ongizate adierazten duten pertsonaien alde makurtzen dira. Gero, ordea, askok sentitu du pertsonaiak ongizatearen eta gaizkian kokatzeko modu horrekin "gezurra esan zigutela". Hori dio erakusketaren katalogoak behintzat.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Izozmendiak

Juan Ramon
Madariaga

SUSA
87 orrialde
10 euro

Madariagaren azken poemak

Juan Ramon Madariaga bilbotarraren azken poema liburua dugu *Izozmendiak*, bere zazpigarrena hain zuzen ere. Aurretik kalera-tuak zituen *Imentzioaren pergamuak*, *Galera errepikatuak*, *Elaien ansardia*, *Argia sortzen den izartegia*, *Orbanak* eta *Amodioa batzuetan*. Azkenengo honetan, kresalaren barrena, igarokor baina ur geza daramatlarik doazen izotzezko masen pare jartzen du bere ezerezean bidaiari den gizakia, armairu jelatuetako mendietan doalako, oinutsik, errugabe, bekatuzko tentazioekin, zeren alde jakin gabe. Eta ametsetan bera baino arinago lasterka egiten duten aurpegi gabeko

mamuek ikaratzten badute, bere baitan bizi eta menpean ez duen munstro ernegarri eta ezezagunak beldur gehiago ematen diolako. |

Zerualdea goibeltzen denean

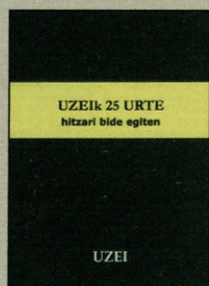
Daniel Nesquens argentinarrak idatzia eta Elena Odriozolak marraztua da etxeko gazteenentzat ezezik helduentzat ere liluragarri izan daitekeen *Euria* kontakizuna. Neskatala batek zerua goibel dagoela eta euria ari duela ikusten du. Ez du Hirugarren Munduan bezala ari, bere hirian ohizkoa den bezala baizik, baina noiz atertuko ote du? Izan ere, batzuek gustuko dute euria, bere amak kasu, eta beste batzuek ez. Adibidez bere aitarentzat euria-
ren onena ostadarra da. Amak euria ari duenean hari begiratu-
hausnartu egin behar dela dio-
nez, sudurra leihoaren kristalean jarri eta hausnartzen hasten da neska. Hausnartzen indar handiz atertu egin behar duela pentsatzen badu atertu egingo duela. Eta hara non atertzen duen. Bere erruz ote? |

Euria

Daniel Nesquens,
Elena Odriozola

AIZKORRI
37 orrialde
4,75 euro

UZEI 25 URTE HITZARI
BIDE EGITEN

Batzuen artean

UZEI
84 orrialde

UZEIren historia baterako Hiztegi Txikia

Euskara bizkortzeko, premia berrietara egokitzeko, eta alor zientifikoetako definizioak finkatzeko sortu zuten, duela hogeita bost urte, UZEI zenbait euskaltzale eta intelektualek. Eta urte horiek guztiak daramatza terminologia eta lexikografia egiten. Erakunde horri zor zaizkio "XX. mendeko euskararen corpus estatistikoa", Euskal-term Terminologia Banku Publikoa eta beste hainbat hiztegi. "UZEI 25 urte hitzari bide egiten" liburuarekin, berriz, erakundearen historia baterako hiztegi txikia jartzen du irakurlearen eskutan, euskal terminologiaz, lexikografiaz eta UZEIren lanaz gehiago jakin dezan. Testuak, Koldo Izagirre eta UZEIkoen artean eginak izan dira. Irudiak, berriz, Xanti Iruretagoienek egin ditu. |

Erromatarrek Araban eta abar

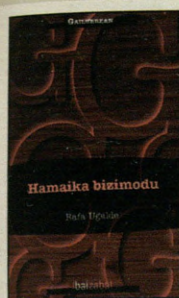
Euskalerrriaren Adiskideen Elkarteak plazaratzen duen *Boletinen* azkenengo zenbakian azaltzen diren gaien artean, Gereñu toponimoa dela-eta erromatarrek Araban nolako bizimodua izan zezaketen agertzen du Ernesto Martinez y Díaz de Guereñuk; egiptoera zein berbereen eta guantxeen hizkuntza interpretatzeko ea euskara har daitekeen oinarri aztertu du Luis Mari Mugika Urdangarinek; Gipuzkoako herritarren erlijiozkotasunaz dihardu Antxon Agirre Sorondok, santuak gurtzeko erabiltzen ziren deiturak, bakoitzari eskatzen zitzaiona eta Gipuzkoako ermiten dentsitatea begiratu; eta Igeldoko Itsas Meteorologi Behatokiaren sorkuntza eta 1901etik 1936ra burutu zituen ikerketa zientifikoak dauzka aztergai Aitor Anduaga Egañak. |

Boletín LIX 2
2003

Batzuen artean

EUSKALERRIAREN
ADISKIDEEN ELKARTEA
12 euro

Hamaika bizimodu Rafa Ugalde

IBAIZABAL
147 orrialde
9,53 euro

Rafa Ugaldere lehen narrazio liburua

Hamar kontakizunez osatua dago Ibaizabal argitaletxearen eskutik Rafa Ugalde Iragorri plazaratutako *Hamaika bizimodu*, bere lehenengo liburua. Jaiotzetik heriotzaraino, amaierara heldu arte bere bizimoduari ahal duen moduan heltzea besterik ez zaio geratzen gizakiari. Baina heriotzari aurre egin behar dion bitartean makina bat egoera bizi ditza-ke: beldurak bezala pozak, bidegabekeriaren mina, seme bat galdu beharra, sexu grinen eragina, maitasun ezinezkoa... Eta egoera horien isla dira *Bizimoduak*, *Amorruak bil du*, *Mendekua*, *Semea*, *Debekua*, *Istoria ebidentea*,

Giggoloaren maitasuna, *Jauzia*, *Segundu bat*, *Gizon hori* eta *Alienatua* narrazioak. **I**

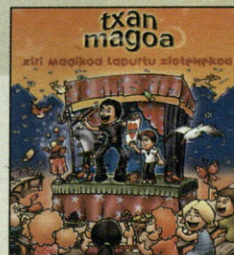
Txan magoari ziri magikoa lapurtu zioteneko

Txan magoarekin bilera bat eduki ondoren Juan Kruz Igerabidek idatzi eta Julen Tokero marraztutako bigarren ipuina da *Ziri magikoa lapurtu zioteneko*. Oraingo honetan beste mago maltzur batek ostu egingo dio bere ziri magikoa Txani, eta herriko haurren laguntza beharko du inbidia dion Txantxan harroputzari ziri hori kentzeko, nahitaezkoa baita Txantxan hura gabe uztea, inoiz asmo on bat ez izateaz gain oso mago traketsa delako eta, beraz, edozein izugarrikeria egiteko gai. **I**

Txan magoa

Juan Kruz Igerabide,
Julen Tokero

ELKAR
32 orrialde/ 6,25 euro

TXOMIN PEILLEN

“Ameriketara euskaldunek zer egin duten agertzen da liburuan”

Zer aurkituko du bilduma honen irakurleak?

Euskarazko liburuan, batik bat Ameriketara euskaldunek zer egin duten agertzen da, hau da, zer bilakatu den hango euskaldunen mundua. Eta, nolabait den, hara joan baino lehen hemen zernolako giroa zegoen ere azaltzen digu Xabier Apaolazak bere lanean.

Gaztelaniaz aurkeztutako ponentziek zer zioten?

Horiek beste bilduma batean agertzen dira. Frantses jakobinismoa agerian uzten duen bilduman, bestalde, ponentziak zortzi gaztelaniaz eta zazpi euskaraz direlarik, euskarazko eta espainolezko titulua kendu eta frantsesezkoa ipini baitiotel! Baina gaztelaniazkoak aipatzeko, Amerika aldetik etorritakoak dira gehienak. Uruguaitik iritsi ziren Alberto Irigoien eta Susana Maitiarenak, adibidez. Irigoienek euskaldunek nola jokatu zuten Hego Amerikako gerretan XIX. mendean agertzen da, eta Susana Maitiak Uruguay zibilizatu zuten bi euskaldun handi gogoratzen dizkigu: hango unibertsitatea sortu zuena, eta natur zientzien ikerketa bultzatu zuena, Arechavaleta.

Eta esate baterako, oso ospetsu al zen Arechavaleta?

Orain arte Uruguayko uraren marka zen! Beraz pentsa dezakezu. Arrazoiak? Arechavaleta izan zela hango etxeetan ura ezarri zuena.

Frantsesezko ponentziarik ez al dago?

Neronek pentsatu nuen zerbaitek frantsesez, baina ikusiz frantsesik ez zela etorri jardunaldietara, erdal gaztelaniaz egin nuen *La imagen del vasco-americano, del indiano, la novela del uruguayo* Carlos María Larralde vasco de Uruguay.

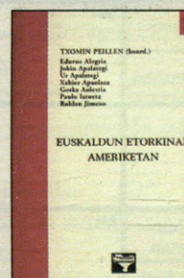

egileari galdezka

Ameriketara joandako euskaldunen ekarpena

2001 urtean Baionako fakultatean Txomin Peillenen koordinatu zuen biltzar bat burutu

zen Ameriketara joan ziren euskaldunen eta haien ondorengoen ekarpenaz balorazio bat egiteko helburuarekin. Hamabost ponentzia aurkeztu ziren denera, Euskal Herriko ikerlariak zein Ameriketakoek eginak. Batzuek euskaraz zeuden eta beste zenbait gaztelaraz. Utriusque Vasconiae argitaletxeak plazaratutako *Euskaldun etorkinak Ameriketara* liburuan euskaraz aurkeztu ziren zazpiak bildu eta argitaratu dituzte. Hauek dira bertan jasotakoak: Edurne Alegriaren *Euskaldunak eta Venezuela. Caracas Erret Konpainia Gipuzkoarra (1728-1785) eta 1936ko erbestaldia*, Jokin Apalategiren *Euskal emigrazioa eta exilio amerikarraren zenbait ezaugarri (XV-XVIII)*,

Euskaldun etorkinak Ameriketara

Batzuen artean

UTRIUSQUE VASCONIAE

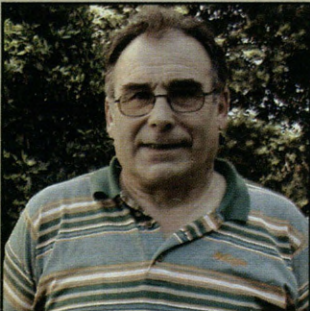
177 orrialde
14 euro

Ur Apalategiren *Amerikak, euskal idazle berrien paratopia hautatua*, Xabier Apaolazaren *Gerra zibila baino lehen*, Gorka Aulestiaren *Andima Ibinagabeitia Ameriketara*, Paulo Iztuetaren *Euzko Gogoa* (1950-59): Erbesteko euskaltzaleen lan kolektibo gaitza eta Roldan Jimeno Aranguren *Gerra zibilaren ondoko euskal diasporaren identitatea folkloreak bidez*; *Caracas Eusko Etxea*. **I**

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

			* IZENA		▼	Harri txintxarra		▼	Leku hartan		▼	Txorizoa		▼	Nitrogenoa	
			Bustitasun			Zauria egin			Tu eginez			Infin., sartu		▼		
			▶			▼		▼		▼		▼				
			Adiskide minak		▶											
			Azalera neurria													Ez on
Bizkaiko herria		▼	Aldrebesak		▶	▼						Norat atzizkia		▶		▼
Edaleak			* DEITURA									Gesal				
▶			▼								▼	9		▶		
												Oxigenoa				
Sobera		▶					Iridioa	▶				Alkohol edaria		▶	▼	
Askatasun							Base amerikar					Jatorri atzizkia				
▶						▼					▼				Kriptona	▶
															Nire	
Baldintzetan		▶					4. eta 5. bokalak	▶			Betea	▶		▼		
Hark balu, eta niri ...							999				Kasik					Musika nota
▶					▼					Asiako estatua	▶	▼			50	▶
										Kontsonantea					1000	▶
Palestinako hiria		▶						▼				▶		▼		
											Ontzi gidoina					

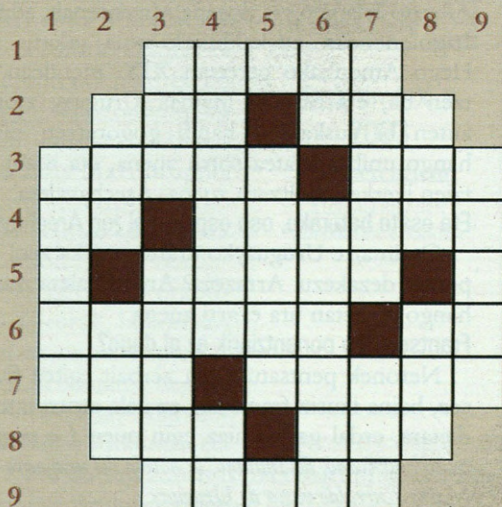
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Erreka handia. 2.- Lo egiteko erabiltzen dugu altzaria. Denbora tarte. 3.- Agian, beharbada, menturaz. Jardun. 4.- Jainko egip-toarra. Euskal Herriko mendialdea. 5.- Bokala. Saila. Röntgen. 6.- Ez gogorra. Interjekzioa. 7.- Edo. Gerrarako makina. 8.- Junta-gailua. Garai, aldi. 9.- Mendiko atea.

GOITIK BEHERA

1.- Euskal Herriko lurraldea. 2.- Eskain. Bilo. 3.- Leku hezeetako landare. Harribitxi mota. 4.- Hoben. Kanpo, landa. 5.- Bokala. Nafarroako herria. Bokala. 6.- Alderantziz, omen. Semearen arre-bak. 7.- Xumea, umila. Oinarrizko edaria. 8.- Modua. Arras. 9.- Barre xumea.

Kontrapasa

Erantzunak zehaztuz joan ahala, pasa ezazu letra bakoitzak dagokion laukira. Beheko taula osatu ondoan Giovanni Papini filosofo eta idazle italiarraren esaldi burutsu bat agertuko zaizu.

- I. Zentzua
- II. Egitekoa, lana
- III. Nindukaten
- IV. Heldu ginen
- V. Ur erregistroen kaxak
- VI. Jasoak
- VII. Ahaztua
- VIII. Duela 48 ordu
- IX. Santu bat gurtzen den toki
- X. Musika emanaldi

68	5	51	45	31	77	34	63
56	39	66	48	1	80	12	18
37	61	83	71	28	57	11	43
76	21	47	30	60	3	42	55
17	50	73	79	69	9	54	22
36	62	82	16	59	41	14	27
26	40	52	6	20	75	24	46
53	74	29	58	8	44	49	72
19	2	33	81	65	4	32	38
64	23	15	78	10	13	25	67
35							

Giovanni Papini

1	2	3	4	5		6	7	8	9	10	11
12	13	14	15		16	17	18	19	20	21	22
23		24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
	34	35	36	37		38	39	40	41	42	43
44	45	46	47		48	49	50	51		52	53
54	55	56	57	58	59	60		61	62	63	64
65	66	67	68	69	70		71	72	73		74
75		76	77	78	79	80	81	82	83		

Soluzioak

8. Era. Oso. 9. Irra.	A	M	E	L	*	A	L	A	M	A	R	*
6. Itz. Alabak. 7. Apatz. Ura.	L	V	A	N	V	I	R	I	T	I	B	A
Bekatu. At. 5. A. Arano. A.	L	V	A	N	V	I	R	I	T	I	B	A
Opa. Itz. 3. Itz. Agata. 4.	*	A	S	E	A	U	O	*	B	A	*	*
Gotik. behe. 1. Araba. 2.	*	A	S	E	A	U	O	*	B	A	*	*
Era. Ato. 9. Aitak.	R	K	E	T	A	R	E	R	I	B	L	I
Biguna. Oit. 7. Aia. Obusa. 8.	R	K	E	T	A	R	E	R	I	B	L	I
Ra. Aralar. 5. A. Arala. R. 6.	A	N	O	R	I	R	A	R	L	A	*	*
Ohc. Epc. 3. Apatz. Ar. 4.	A	N	O	R	I	R	A	R	L	A	*	*
Ezker. eskut. 1. Itza. 2.	X	I	K	A	R	O	K	Z	M	O	*	*
Hitz gurutatuak	X	I	K	A	R	O	K	Z	M	O	*	*
Giovanni Papini	T	A	R	A	K	A	L	A	B	*	*	*
dur. ez gurtian.	*	K	A	N	A	G	L	A	*	*	*	*
Egun. ahanzko. irakurtzen.	N	U	S	T	A	E	H	E				
Gazte. mitezcan. ikasteko	*	L	H	*	L	*	P	*				
Kontrapasa	*	L	H	*	L	*	P	*				

Ameriketako epaiketak

Honako galdera hauek, AEBetako epaiketetan serio egindakoak omen dira.

1. Eta beraz, Mediku jauna, ez al da egia, pertsona bat lotan dagoela hiltzen bada, hurrengo goiza arte ez dela horretaz jabetzen?

2. Eta zu bertan al zeunden, zure argazkia hartu zutenean?

3. Bakarrik zeunden edo bakarra zinen?

4. Nor hil zen gerran, zu edo zure anaia?

5. Berak hil zintuen zu?

6. Elkar jo zutenean, bata bestearengandik zein distantziatara zeuden bi ibilgailuak?

7. Zu, alde egin arte, han egon zinen, ez da hala?

8. Zenbat aldiz egin duzu buruaz beste?

9. Galdera: Beraz, (haurraren) jaioteguna abuztuaren 8a izan zen?

Erantzuna: Bai.

Galdera: Eta zertan ari zinen une horretan?

10. Galdera: Berak hiru seme-alaba izan zituen, ez da hala?

Erantzuna: Bai

Galdera: Zenbat seme?

Erantzuna: Bakar bat ere ez

Galdera: Eta alabarik? Izan al zuen?

11. Galdera: Zuk esan duzu-nez, eskailera horiek sotora jais-ten ziren.

Erantzuna: Bai

Galdera: Eta eskailera horiek, igo ere egiten ziren?

12. Galdera: Nola amaitu zen zure matrimonioa?

Erantzuna: Heriotzaren erruz.

Galdera: Eta noren heriotza- ren erruz amaitu zen?

13. Galdera: Deskriba ezazu pertsona susmagarria.

Erantzuna: altuera ertainekoa zen eta bizarra zuen.

Galdera: Eta zer zen, gizona edo emakumea?

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

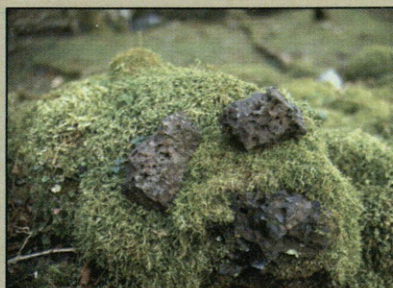
TESTUA ETA ARGAZKIAK:
AINHOA OIARTZABAL

Artikutza (Nafarroa)

Paradisu hezean lore endemikoaren bila

Batez beste bi egunetik behin euria egiten du Artikutzan. Paradisu heze honek basoko bizilagunen ikuskizun oparoa eskaintzen du: zuhaitzak, neguko lore urriak, narrastiak, txorien kantuak... Baina naturaz gain, gizakiak ere utzi du arrasto ederrik Gipuzkoa eta Nafarroaren arteko lur hauetan, Artikutza herria bera edo Goizaringo konplexu metalurgikoa kasu.

Giozaringo konplexu metalurgikoa da ibilbidearen azken muturra. Landareek jandako eraikin arrasto mordoak garai bateko burdinola ezkutatzen du. Karobia ere bistan da eta kiskalitako harri beltzak nonahi. Ondoren, lehengo bidetik buelta hartuko dugu.

Artikutzara iristeko, lehenik N-1 errepidea hartuta Oiartzunera iritsi behar dugu. Bertan, Altzibar eta Karrika auzoak zeharkatuz, Bianditzeko gailurrera doan errepidea hartu eta bihurgune gutxi batzuen ostean Artikutzako sarrerara iritsiko gara.

Kotxea guarda etxea edo Eskas izenez ezagutzen dugun horretan utziko dugu. Pare-parean, Artikutzan egin daitezkeen eta debekatuak dauden ekintzen berri emango digun panela topatuko dugu eta maldan behera abiatu aurretik

komeni zaigu gainbegiratu azkar bat eskaintzea.

Guarda etxearen albotik igaroko gara beheranzko errepideari helduaz. Baina berehala, ezkerretara beste panel bat topatuko dugu, oraingo honetan Artikutzan bizi diren animalien berri ematen diguna. Iragarki horren ondoko bidezi-dorrean barrena, basoan sartuko gara. 3.700 Ha-ko hedadura duen lurralde honen % 30a pagadiak osatzen dute, guztira 1.135 Ha. Ondoren hariztiak datoz, 800 Ha-ko azalera estaliaraz. Gainontzekoak

haltzadiak, baso mistoek eta otalurrek betetzen dute. Azken ekosistema geratzen zaigu aipatzeke, gizakiek eraikitako ekosistema artifiziala, urtegi ingurua. Ur ertzean, sahatsak, urritzak, lizarrak, haltzak, intusak eta ur zaleak diren beste hainbat espezie bizi dira.

Hasiera batean, pagadian zehar ibiliko gara. Sasoi honetan, nekez topatuko dugu landarerik. Goiztiarrenetako bat, zakur hortz izenez ezagutzen dena dugu. Arrosa-more koloreko loreak ditu eta lantza itxurako hosto orbandua.

Bidean aurrera eginez, herrira iritsiko gara. Latsarri zaharra eta alboko ermita pasa ondoren, bideari jarraitu eta antzinako eskola eta frontoiarekin egingo dugu topo.

idorraz estaltzeko pronto.

Metro gutxi batzuk egin eta berehala, eskuinetara hartuaz, zubi eder baten gainetik, Goizaringo konplexu metalurgikora iritsiko gara, gure ibilbidearen azken muturrera. Urteen poderioz landareez apainduriko eraikuntzen hondakinez beteriko lekua da lehen begirada batean. Baina bere barnean, asfaltadina martxan egon zen burdinola ezkutatzen du. Karobia, labeetan kiskalitako harri beltzak... nonahi topatuko ditugu.

Eta iritsi da atzera buelta egiteko tenorea. Birritan leku beretik igarotzeak, badu bere abantaila, inguruko elementuak miatzeko aukera gehiago. Beraz, Artikutzako izarra den *Soldanella villosa* ezagutzeko egokiera aproposa. Goizarin eta herria bitarteko paretara hezeetan arreta jarri, baina hostoez baliatu beharko gara ezagutzeko, loratu

martxoa arte ez baita egiten.

Herrian gaudela, frontoiaren
alboan dagoen zubia igaroko dugu,
zatitxo batean errepidean ibiliaz.
Baina berehala, eskuinetara seina-
lea, Eskas ipintzen duena. Berriz
ere basoan sartuko gara. Parada
ederra, isil-isilik joanez gero hain-
bat txori espezieen kantua behinik

behin entzuteko edota lurretik dabilen animaliairen bat edo haiek utzitako arrastoren bat ikusteko: orkatzak, basurdeak, azeriak, basakatuak, muxarrak, urubiak, ipurtatsak, apo mota ugari, suge gorriak, mutur luze pirincarra, muskerrak... eta ezin zerrenda bukatu.

Azken indarrak aprobetxatuz, poliki-poliki kotxea dagoen lekura iritsiko gara. XIII. mendeko lehen aipamenek diotenez, Artikutza Orreagako Kolegiataren jabetza izan zen XIX. mendea arte, Artikutzako basoak egoera bikainean mantenduaz. Baina XIV. mendean sorturiko burdinelak eta aktibitate honi loturiko ikazkintzak, zeresanik izan zuten bertako paisaia aldatetekin. XIX. mendean esku ugaritatik pasa ondoren, 1919. urtean Donostiak erosi zuen berez Nafarroako lurral diren natur gune zoragarri hau. ■

Soldanella villosarekin topo

Artikutzako protagonistatzat, landareen erreinuko espezie xume baina oso berezia aurkeztuko dizuet, *Soldanella villosa*. Landaretxo hau Euskal Herriko eta Kantabriako endemismoa da, bere hedapen zona leku horietara mugatzen delarik. Gure lurraldeko landareen artean bitxienetakoa, eta modu honetara dago katalogatua: espezie arraroren zerrendan. Baina bizitoki zabalera murrizta eta ezohiko espeziea bada ere, Europako Komunitateko Habitat Arzteztarauak babesten du, "komunitaterako interesdun" izendatuaz eta espeziearen jarrapena ziurtatzeko barruti bereziak ezartzearen beharra azpimarratzen dute.

Dagoeneko ziur nago soldanella ezagutzeko irrikaz zaudetela, banoa bada berau deskribatzera:

Gutxi gora behera 13 cm-tako landare hau, martxotik maiatzara bitarte loratzen da, lore morexka bat emanez. Txanponak diruditen hosto borobil, berde distiratsuez horniturik, erra identifikatuko dugu beste landareen artean. San Jose lorearen ahaidea da (*Primulaceae familia*) eta izugarri atsegin zaio Artikutzako giroa. Artikutzan bi egunetik behin euria egiten du bertako klima "urtaro lehorrik gabeko klima epel hezea" baita. 50 eta 900 metro arteko altueran bizi da, baina beti erreka baten inguruan. Kapritxosa samarra da, eta moko finekoa dugu ez baitugu edozein errekastotan topatuko. Hezetasuna atsegin du ezer baino gehiago. Hau dela eta oso garrantzitsua da erreka bazterreko landaretzat osatzen duten espezieak: haltzak, urritzak, lizarrak... egoera onean mantentzea espeziearen bizi iraupenerako. Baina Artikutza bezalako parajeak ez du arazo hori oraingoz. Bizkaia aldean larriago dabil.

Normalean ez dugu ale bakarra topatuko, sortatan baizik. Eta hori guk lur gaineko ikuspegia dugulako, baina lur azpian ibiltzen diren satitsuak bagina, azkar konturatuko ginateke ale

guztia elkarren artean komunikaturik daudela sustrai luzeen bidez.

Beraz, non topatuko dugu kasik Euskal Herriarena soilik den espezie hau gure ibilbidean? Artikutzako herritik burdinoletarako bidean dauden errekaetoetako pareta bustietan errepara ezazue. Noski ez ezazue denbora alferrik galdu urik gabeko lekuetara bista zuzenduaz. Hori bai, hain bitxia dela hainbatetan azpimarratu ondoren, inori ez dakiola bururatu eskue-tan hartzea. Artikutza osasuntsu badago, urte askoan giza-kiaren atzararretatik ahal den gehiena babestu delako izan da eta.

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA, GARBIÑE UBEDA

BIOMEDIKUNTZA

Minik ematen ez duten orratzak

ORRATZEN ZIZTADEKIN beldurtzen direnentzat berri pozgarriak datoz Georgiako Teknologi Institututik (AEB). Aurki ez diote euren fobiari aurre egin beharko analisi bate-rako odola atera behar badute edota insulinen beharrez larru azala zulatu behar badute.

Aipatu berri dugun institutuko ikerlariek asmatutako mikro-orratzek inolako molestiarik sortu gabe egiten dute lan berbe-ra. Non da gakoa? Antza denez, mikro-orratz hauek larru-azalaren lehen geruza bakarrik zeharkatzen dute eta bertan ez daukagu nerbio bukaerarik.

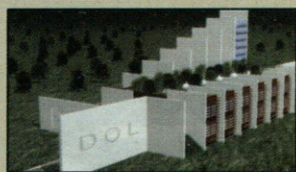

ARKITEKTURA

Eraikin desmontagarri eta bio-klimatikoa egingo da Toledon

LUIS DE GARRIDO arkitekto valentziarrak ingurura egoitzen den eraikin guztiz desmontagarria diseinatu du, irizpide ekologiko eta osasungarrietan oinarritutakoa. Aipaturiko eraikina Toledon altxatuko da eta DOL enpresaren bulegoak ipiniko dira bertan.

Zalantzarik gabe, berezia dugu eraikina. Batetik, eraikinak berea ematen duenean paretak eta habeak botatzeko lanik izango ez delako. Bestetik, eraikina konpontzea edota hantitzea erraza izango delako: aski izango baita behar ez diren zatiak kentzea eta horien ordez beste egokiago batzuk ipintzea. Diseinatzaileak dioenez, "garaian garaiko inguru fisiko, laboral eta kulturalaren arabe-ra eboluzionatuko duen izaki ekologiko bat izango da eraikina". Bestalde, bulego hauek

Osasuna

JABIER AGIRRE

Zainketa paliatiboen gida bat bizitzaren azken faserako

EAEko Zainketa Aringarrien Elkarrekin *Bizitzaren azken arorako osasun eta gizarteko baliabideen gidaliburua* aurkeztu du, bai gaixoentzat bai beren senideentzat hain zaila gertatzen den bizitzako fase horretan lagungarri izan nahi duena. 2002. urtean martxan jarritako Gizartearen Telefono Paliatiboa izeneko ekimenaren ondoren osatu den datubasetik ateratako informazioarekin egin dute gidaliburu hori.

Elkarrekin presidentea den Wilson Astudillo doktorearen esanetan, gaixoen bizitzaren azken fasea etapa gogorra da bai pazienteentzat bai horien familientzat, sarritan gaitza-ren eragin fisikoek eta emozionalak gainditu egiten dituztelako, are gehiago laguntzarik gabe edota zeri aurre egin behar dioten jakin gabe aurkitzen direnean.

Gidaliburuan zainketa paliatibo edo aringarrien printzipio orokorrak zehazten dira, eta baita Gipuzkoako eremu sanitarioan eta gizarte-ongizatean dauden laguntzako baliabideak. Erakunde horien guztien laguntzak identifikatzen dira bertan, arduradunen izenak, helbidea eta harremanetarako telefonoak emateaz gain.

Astudillo doktorearen ustez, "garrantzi handikoa da osasun eta gizarte-solidaritaterako sareen parte-hartze eta koordinazio egokia, gaixotasunaren fase terminala askoz

ere eramangarriagoa egin dezaketelako, gizarteak paziente horiekiko eta familiartekoeikiko duen solidaritatea aurrera eramaten lagunduta". Zainketa aringarriak neurri oso eraginkorrak dira gaixoen bizi-kalitate ahalik eta hobereana lortzeko, eta familiei laguntzeko. Eta bizitzaren azken fasean dauden paziente terminal horiek —horrela esaten zaie gaitz sendaezina eta progresiboa diagnostikatu zaienei—, hiru-sei hilabeteko bizi-itxaropena dute. Gidaliburua oso baliagarria gertatuko zaie, gisa horretako gaixoei.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Ilarrondokoaz urtea hasi da

NEURE MODUAN gure espeziean ere hotz-zaleak izan bagaren eran, landareen artean hautu gozo hori bera espezie oso batzuek egina dute aspaldi. Geure artean ezagutzeko suge-jana (suge-artoa, apezbelar, sugegerezi, errebelar, sugerrama, sugrama, suge-belar pikarta, suge-belar nerbioduna, ilarrondokoa, iaroa; *Arum italicum* eta *Arum maculatum*) deitzen ditugunak oraintxe dauzkagu puripurian.

Hurrengo bateko neure bertsioaren aurretik no eta to, luxuzko oparitxo bat: Caracasko Euskeraren Lagunen Elkartasunak sortutako lehenengo "Andima Saria" irabazi zuen eta Kardaberaz bazkunak, Tragedia, Drama eta Komeria Shakespearearren artean "batxilleratoko ikasleentzako liburu egoki" gisa (s.i.c.), 1975ean argitara eman zuen Guillermo Larrañaga Aba azkoitiar Jesusen lagunaren "Landare jakintza-Botanika"-n, Kardaberaz bilduma 8, suge-janaz diona:

"Sugegerezi; apezbelar (*Arum maculatum*). Toki busti ta illunzale da. Basoetako orbel artean ageri zaizu udaberrian. Lur janaria erro lodi baten bidez artzen du. Ostoa dardai antzeko, aundi ta eze illun-unez noiz beinka ziprztindurik. Agoratu ta ortzakatzen baduzu orria... lenengoz gozo etsiko, gero, azgura aundia... Zergatik! Osto barruan, karedun oxalatoa, orratzak lez, ugari daro ta mingaina zulatzen dute. Haugatik abere belarjaleak ez dute ez, agoratuko orri gozo hori.

Suge-gereziaren lorea oso berezi da. Maluta aundi edo zorro-erdi; honen

Arum maculatum

barnean ardatza; malutari ere ardatz deitzen zaio. Landareki honek utzune edo sakon-une aundia du azpialdean; toki hartan zortzen zaizkio ardatzari arrautzontzi batzu. Eltzen diranean, gerezi antzeko igali egingo diran batzu. Hatik euskaldunak suge-gerezi izena eman diogu landare honi. Ardatzaren pitin gorago, zil ugari; gorago ille gogor pilla, barru hartara sarrera itxiaz.

Zil eta arrautzontziak bi pilla eginik dauden ezker, zer esango dugu dala ardatza? loraburu bat besterik ez; espata-dun loraburu.

Polen-ikutua eulien bidez egiten da. Maluta edo ezpataz beheara jetxi ta beheko utzunera sartzen gera. Guretzat nazkagarria den usaiak euliak erakartzen ditu haraino. Termometroa han sartuko bagenu, konturatuko ginake,

kanpuan baino giro obeagoa egiten dula zoko hartan. Barruratutako zomorroak beraz, pozean igerika dauke bertan. Ala da; gela sarreraren dauden ille gogorrek zomorroi atea itxi diete. Egun batzu han egon beharko; ostatu ona dute. Barruratzean, zomorroak beste loretako polen-autza ekarri badute, arrautzontzien buruak kutzatuko dituzte. Orduan buruok zimeldu ta gozokia ixurtzen dute. A! zein barazki gozoa eulientzat! Egun batzu geroago, zilak polen-autza erruz zortzen dute; euliak polenez zeharo zikindu ez eze, nahi aina jaten dute. Azkenek, sarrerako ille-pilla ere zimeltzen da ta euliak polenez estalirik beste loraburu batera dijoazte".

material birziklatu eta birziklagarriak eraikiko direla eta bertan energia alternatiboak erabiliko direla agindu du.

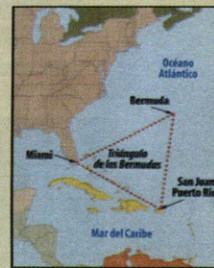
FISIKA

Bermudetako triangeluaren misterioa argituta

BERMUDETAKO TRIANGELUA deituriko zona eta bertan modu misteriosuan desagertutako itsasontziak film

askotako aitzakia izan dira anitz urtez. Australiako Monash Unibertsitateko irakasle Joseph Monaghan-ek eredu matematiko baten bidez argitzen duenaren arabera, itsas sakonetik datozen metano burbuila erraldoiak izan litezke hondoratze horien arrazoia.

Lehenagotik ere aurkeztu izan da metanozko burbuilen hipotesi hau. Oraingoan, ordea, fluidoaren dinamikan oinarritzen den esperimendu matematiko baten bidez baieztatu du teoria Monaghanek.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Ikuskizunak

ALOÑA IPINTZA

BERTSOLARITZA

♦ urtarrilak 31
URRUÑA

Berttoli elkarte

20:30

Hendaia Bertsutan-ek eta Hazia elkarteak bertso afaria antolatu dute Berttoli elkartearekin. Afari ostean saioa eskainiko duten bertsolariak Unai Iturriaga bizkaitarra eta Jesus Mari Irazu gipuzkoarra izango dira.

JARDUNALDIAK

♦ martxoaren 17a arte
BILBO

Arte Eder Museoa

Museoko ordezkariak Amigos del Museo del Prado fundazioko ordezkariarekin batera pinturako genero eszenen buruzko zikloak antolatu dituzte. Gai horietan adituak direnek, besteak beste, Francisco Calvo Serrallerrek edo Manuela B. Menak... artelaren estetika, iko-

ANTZERKIA

IRUÑEA

♦ urtarrilak 29

*Sonata segundu batean...
eta piku antzezlan*

Aitor Mazoren zuzendaritzapean, Patxo Telleriak idatzitako *Sonata segundu batean... eta piku* antzezlan aurkeztuko dute Inazio Tolosak, Joxe Kruz Gurrutxagak eta Patxo Telleriak. T(ARTE)an produktorak ekoizten duen lehenengo antzezlan horrek ukitu dramatiko duen arren, ikusleak umorea, musika eta antzerkia tartekatzen dituen saioa ikusi ahal izango du. Musikarako sen handia duen mutil baten istorioa taularatuko du hirukoteak. Protagonistaren izena Jota Ese Bobo da, eta Telleriaren gidoiaren arabera, Ese Boboren heriotza gauzatzen denean abiatzen da kontakizuna.

nografia eta soziologia izango dituzte mintzagai. Urtarrilaren 28an David Freedberg, Columbiako (AEB) Unibertsitateko irakasleak *Rubens y el significado de la danza: "La danza de aldeanos" en el Prado* hitzaldia eskainiko du. Saioak martxoaren 17an amaituko dira.

ERAKUSKETAK

♦ otsailaren 7a arte
DONOSTIA

Koldo Mitxelena

*Nonahikotasuna lortzer*a erakusketan arte digitalaren historiari errepa-soa egiten zaio. Koldo Mitxelena kulturgune-ko fonotekan egokitu diren ordenagailuen bidez eta etxetik ere Internet bidez ikus daitekeen erakusketak ez du euskarri fisikorik. Hori da arte mota horren izaeraren ezau-garrietako bat.

♦ otsailaren 22a arte
GASTEIZ

Artium museoa

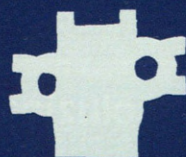
Santa Maria katedraleko eraberritze lanetan ateratako argazkiez osaturiko erakusketa abian da; Manuel Navia madrildarrak egindako 32 argazki ikus daitezke. Bestetik, egileak argazkilaritza eta literatura lotu nahi izan ditu, argazki bakoitzak idazleren baten testua baitu ondoan.

Informazio gehiago:

www.gureagenda.com

Agendarako deialdiak hogeit egun lehenago bidali 943 37 34 03 faxera edo kazeta@argia.com helbidera.

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

«Euskal eta frantsesen arteko jokaleku politikoa xede dugu»

Peyo
Labeguerie

Elgar-Ensemble mugimendu politiko berriaren sortzailetako bat da. Mixel Labeguerie kultur eragile, politikari eta kantari historikoaren semea. Kanboko da. Herri honetako hautesi izana eta Batera mugimenduaren partaidea. Nazioarteko merkatal ikasketak egin zituen Parisen. Air France konpainian lan egiten du 1983tik. Miarrizko Parme aireportuko bulegoan hartu gaitu. Elgar-Ensemble herritasuna da Ipar Euskal Herrian martxoko kantonamendu bozketei begira.

MIKEL ASURMENDI

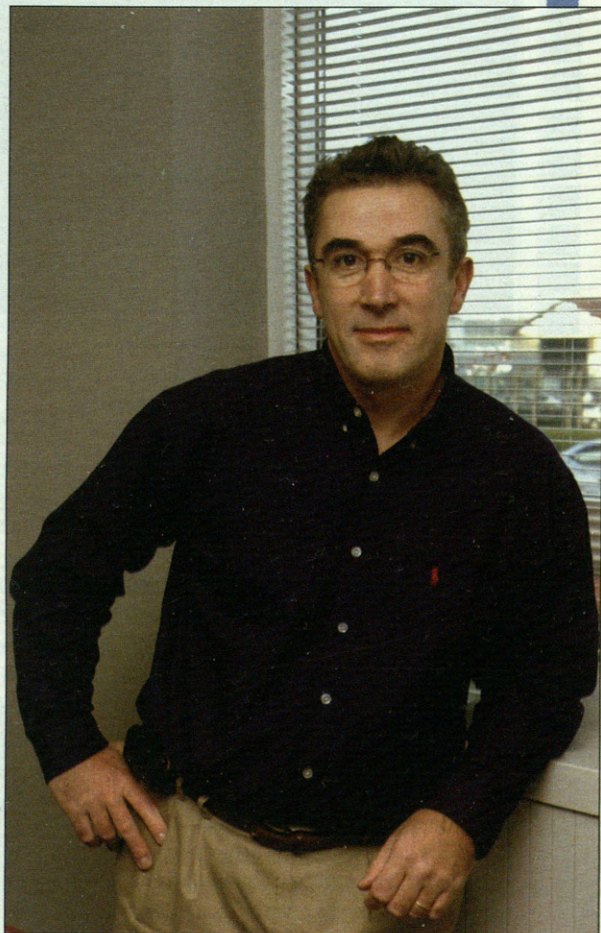
Argazkiak: Gaizka Iroz

Peyo Labegueriek 1976an —20 urterekin— utzi zuen Euskal Herria Parisera ikastera joateko. Lana zela tarteko Parisen, Normandian eta Alsazian bizi izan zen. 1993an itzuli zen Euskal Herrira: “Ipar Euskal Herria izugarri aldatua atzeman nuen kanpoan izandako hamazazpi urteen ondoren. Gizartea aldatua, hainbat gertakari bizi gabe, itzultzean gauza bat deigarria egin zitzaidan: mugimendu abertzalearen eta alderdi frantsesen arteko urruntzea”, erran digu Peyok.

Txikitatik sentitu zituen politikarako gogoia eta grina, aitarengandik jasoa. Euskal Herriarekiko bere atxikimendu politikoa ez dela aldatu, betikoa dela erran digu. Zentristatzat jotzen du bere burua, euskal nortasun irmo batez. Horiek horrela, bere buruari zerbait falta zitzaiola ohartuta, politikan engaiatu zen duela hamar urte.

Aitarengandik hartu zenuen politikarako grina. Azal iezaguzu hori, otoi.

Ume eta gazte nintzela aitaren bidea segitu nahi nuen, bere engaiamendu politikoak ukitua nonbait. Frankismoaren azken urteak arras barnetik bizi izan nituen. Konparazione, aitarekin errefuxiatu baten seme-alabak Pausuko (Behobia) muga pasatzen lagundu izana oroitzen dut. Arriskua eta kuraia bizi izanaren kontzientziak jabetu izan nintzen gero. Orduan ez nintzen ohartu nire aitak izan zuen garrantziak. Aitarekiko harremanetatik bere izaera eta jarrera tinkoak eta tematiak atxikitzen ditut.

Nola gogoratzen duzu zure aita politikaren gorabeheretan?

1980ko uztaillean hil zen. Hiru hilabete lehenago, senataria zela, honela esan zidan aitak: “Egunen batean, Frantziako eta Euskal Herriaren artean hautatu beharko banu, Errepublikako senatari izatearen eta euskaldun konbikzioen artean, Euskal Herria hautatuko nuke”. Orduan ez nintzen jabetu esan nahi zidanaz. Nire ustez Mixel Labeguerie onestua izan zen bere buruarekin, baita berarekin aritu zirenekin. Euskal Herriaz zuen filosofiari eta kontzepzioari ekin zion. Ibilbide politiko ezberdin batean entseatu zen bere estrategiari ekiteko. Euskal Herria laguntzeko modu hoberena frantses politikan sartzea zela pentsatu zuen. Nahiz eta bere

«Ezin dugu Ipar Euskal Herria aintzat hartu Hegoaldeari so egin gabe»

"Abertzaleak ez dira gure aurkariak, ez gaude ados besterik ez" erran duzue. Zerk ezberdintzen zaituzte abertzaleengandik?

Hasteko, gu zer garen zehaztuz joan behar dugu, emeki-emeki. Anartean, guk badakigu nortzuk diren aurkariak: inobilismoaren ordezkariak. Nahiz eta alderdi abertzaleen helburuekin eta bitartekoekin ez gatozen bat, gauza asko partekatzen dugu haiekin. Hala-ber, ez dugu euskal nazionalismoarekin guztiz bat egiten. Adibidez, ez dugu Euskal Herria Europaren barnean berdin ikusten. Helburuez gainera gure

programaren eta baloreen defentsa aplikatzerakoan ezberdintzen gara.

Hegoaldeari begira nola ikusten duzu zuen mugimendua?

Bistan denez, guk ezin dugu Ipar Euskal Herria aintzat hartu Hegoaldeari so egin gabe. ABk hori egiten du, baita ontsa egin ere. Bertako alderdi abertzale bakarra da. Guk ere landu nahi dugu Hegoaldearekiko bidea, ez diogu bizkarrara eman nahi. Baina, Euskal Herriaren eraikuntza Europaren testuinguruan egingo bada, Euroeskualdeen bidez izango da, bestela nekez. Zentzu hone-

tan, gure ustez, Akitania edo Aragoi eta Errioxa bera aintzat hartu behar ditugu Europako beste eskualde edo erregioekin konkurrentzian sartzeko. Gauza bat da euskaldun gisa gure idealak, eta beste gauza bat da ekonomia.

Aldi berean, esate baterako, beste lurralde horietako biztanleei —hala nola frantsesei— eskua emateagatik ez diogu gure abertzaletasunari uko egiten. Abertzaletasunak norabide horretan eboluzionatu behar du, oraindik ez du bide hori nahiko urratu. Biharko Euskal Herria gure barnea irekiz egingo dugu, ez gure baitara bilduz.

ibilbide politikoaren azkenaldian —arrazoiak arrazoi— frantses politikarra lerratu zen, bere konbikzioei atxikia hil zen. Giza baloreen eremuan ados zegoen politikariek —ministroak izandakoak— politika egitea eta Euskal Herriaren alde lan egitea posible ikusi zuen. Azkenik, egia erran, frantses eremu eta balore bereko kideek ez ziotela lagundu konturatu zen. Edozein gisaz, 1980an, Elgar-Ensemble mugimendu baten gisako bat antolatzeke itxaropena atxikitzen zuen.

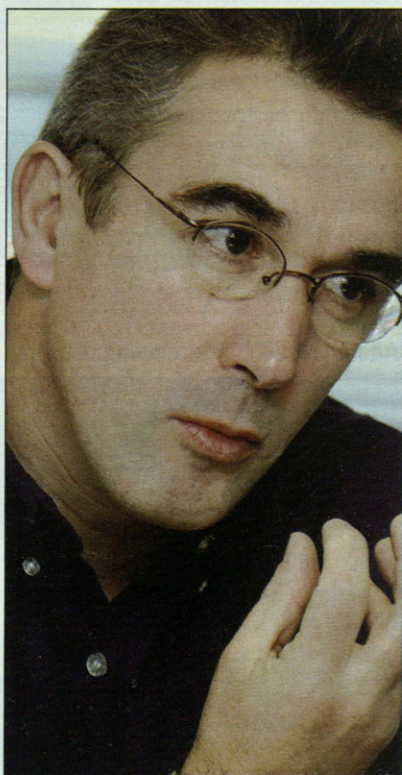
Elgar-Ensemble mugimendua haren segida al da?

Ez, garaia ez baita bera. Izan ere, Euskal Herriko egoera sozio-politikoaren egonkorra izan arren, nolabaiteko bilakabide bat izan du azken 25 urteetan: euskal kontzientzia, identitatea eta euskararen onarpena lortu da gizarte mailan. Ikastolak onartuak dira, ez dira —beren ospea lohitzeko hastapenean esaten zen bezala— "terroristen bizi-toki". Alta bada, euskal kultura eta frantses kulturaren arteko banantzea begi-bistakoa da. Ipar Euskal Herriari atxikia den frantses kulturaz eta euskal kulturaren arteko bereizkuntzaz ari naiz. Duela 40 urte bazegoen arazo hau, baina txikiagoa zen.

Zergatik Elgar-Ensemble mugimendua?

Bi arrazoiengatik nagusiki, lehena soziala eta politikoa bigarrena. Sozialari dagokionean, hemen euskal eta frantses kultura elkarrekin bizi dira aspaldidanik. Azken urteetan badira Ipar Euskal Herrira etorri diren frantsesak,

"Ezkerrekoak, eskuinekoak eta zentrokoak gara, baina denok helburu komun bat dugu: Euskal Herriaren garapen ekonomikoa eta espeziifikotasuna lantzea"

"Batera-rekin alderatuz, nolabaiteko malgutasuna erakutsi nahi dugu lan moldeetan".

hemen bizi nahi dutenak —etorri eta euskal identitatea errefusatzeko dutenak, bestalde—. Hauetako askok bere seme-alabak bi hizkuntzatan hezi nahi dituzte. Beraz, euskal identitatea onartzen dute. Ondoan, jatorrizko euskaldunak gaude, ez dugu guztiz gaizki bizitzen inbasio gisako hau, alabaina, euskal berezitasuna aintzat ez hartzea gaizki bizi dugu. Funtsean, gure kultura eta hizkuntzaren onarpen politikoa eskas dugu. Hartara, zenbaitetan, frantses eta euskal populazioen artean oldartze gisako zenbait ageri dira.

Bigarrena, politikoa: Ipar Euskal Herriko jokaleku politikoan alderdi frantses tradizionalak alde batean daude. Hauek, nagusiki, ez dute euskal berezitasuna kontuan hartu nahi. Hor dago koska. Beste aldean, berriz, buruzburu, alderdi politiko abertzaleak daude. AB nagusia izaki, populazioaren %10ren sostengua duelarik. Alabaina, ABren edota abertzaleen mezuak ez du frantses munduan eraginik, edota beste aldean dauden herritar horiek ez dute abertzaleen mezua atzeman nahi. Euskal nazionalismoaren ideiak beldurra sorrazten die, naski.

Anartean, guk geuk, alderdi frantsesten —inobilismoan finkatuak, ez dute ezer ukitu ez mugitu nahi— eta alderdi abertzaleen artean zubi lana egin dezakeen mugimendu politiko batentzako jokalekua dagoela uste dugu. Bi populazio edota mundu horien arteko moldatze ezinari aitziki egin diezaiokeen mugimendu baten beharra dugu.

Elgar-Ensemble abertzale mugimendua

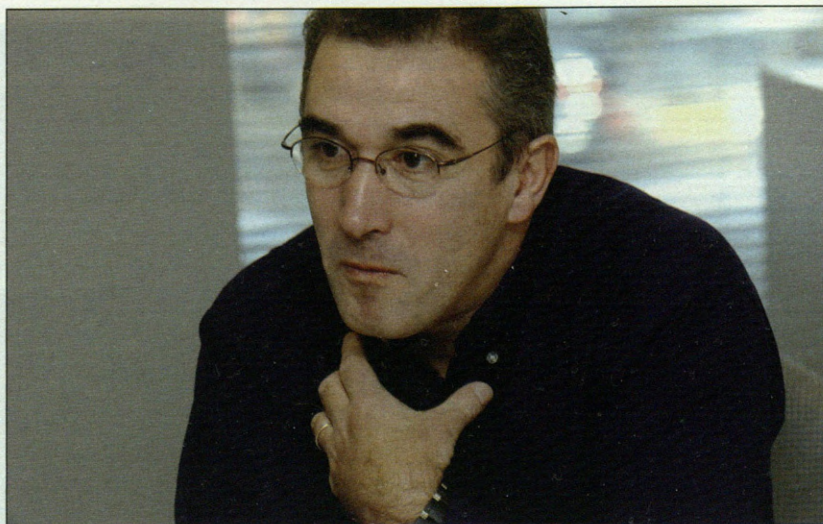
“Aitzina egin behar badugu ezin dugu esan euskal kultura dago eta kito. Frantsesei hori esaten bazaie ez dugu zer eginik”

mendu bat ez bagara ere, euskaldunak gara. Etorkizuna Europan kokatzen dugu. Nik euskal nazionalitateko herri-
tar frantsesizat jotzen dut nire burua. Iparralde abertzale eta frantses jokamolde bi horien artean garatu da azken 30 urte hauetan. Hots, abertzale edo frantsesa zara. Guk, aldiz, hirugarren jokamolde bat landu nahi dugu. Jokamolde honen bidez euskal identitate kultural eta lurraldearekiko errespetua garatu daitekeelakoan gaude. Izan ere, Euskal Herria baztertu ezineko errealtate bat da, bizi-bizia. Ez dugu onartzen —iragan bi mendeetan egin bezala— euskal espezifikotasuna ukatzea.

**Mugimendua “ez ezkerrekoa, ez eskuin-
nekoa, ez abertzalea, baina euskaltzale-
tzat” definitu duzue. Euskaltzaletasunak
soilak definitu dezake mugimendu politi-
ko bat? Ideologia finkorik gabe politika
egin daiteke?**

Hegoaldean behar bada ez. Bere bilaka-
bide historikoaren ondorioz abertzale-
tasunak —euskalduna eta espainia-
rra— arras finkatuta daude. Iparraldean
ez da berdin. Horregatik sortu zen
Batera mugimendua. Batera norbana-
koen bidez, herritarren hainbat eskubi-
de eta eskakizunak plazaratu ditu. Elgar-
Ensemble mugimenduan ezke-
rrekoak, eskuinekoak eta zentroko per-
tsonak gaude, baina denok helburu
komun bat dugu: Euskal Herriaren
garapen ekonomikoa eta espezifikota-
suna lantzea. Horretarako ez da aber-
tzalea edo frantsesa izan behar, hori da
gure berrikuntza. Ipar Euskal Herria
Frantzian dago eta Frantzia Euskal
Herrian. Horratx errealtate!

Izan ere, aitzina egin behar badugu
ezin dugu esan euskal kultura dago eta
kito. Frantsesei hori esaten bazaie ez
dugu zer eginik, eta haiek hemen bizi-
tzeko eskubidea dute. Gure ahalegina
hauxe azaltzean datza: “Zuek hona eto-
rri zarete herria hau maite duzuelako.
Aintzakotzat hartzen duzue, beraz,
errespetatu ezazue. Eraiki dezagun
gizartea elkarrekin, egin dezagun bide

“ABren edota abertzaleen mezuak ez du frantses munduan eraginik, edota beste aldean
dauden herritar horiek ez dute abertzaleen mezua atzeman nahi. Euskal nazionalismoa-
ren ideiak beldurra sorrazten die, naski”.

elkarrekin”. Gure ikurraren bitartez
agertu dugunez, euskal eta frantses kul-
turen eta identitateen arteko jokaleku
politiko komun baten beharra aldarri-
katzen dugu.

**Zergatik aurkezten zarete kantonamen-
du mailako bozetan?**

Jean-Jacques Lasserre, departamendu-
ko presidentea, “Euskal Herria 2010”
egitasmoaren kudeatzaile nagusietako
bat izan da, Garapen eta Hautetsi kon-
tseiluen sustatzailea. Egitura hauek
Frantziako Estatuak emanak izan dira
Euskal Herriaren berezitasuna onartze-
ko. Orain, ordea, Lasserrek, proposa-
men horien kontraesanetan, lurralde
euskal-biarnes bat proposatzen du.
Horra arrazoi bat. Bere programari
aitzi egiteko aurkezten gara nagusiki.
Bozketa hauetan gure aurkariak gure
programarekin bat ez datozenak dira.
Badaude sekula abertzale bozkatu ez
dutenak, ezkerreko edo eskuinari boza
ematen diotenak, hauek ez diote berta-
ko alderdi bati boza ematen ez dutelako
beste alternatibarik. Guk alternatiba
hori izan nahi dugu. Boz batzuk aber-
tzaleetatik hartzea espero dugu, baina,
batez ere, frantses alderdi tradizioale-
tatik bilduko ditugu. Zer nahi gisaz,
guretzat kantonamendurako bozak
garrantzitsuak badira ere, ez dira orde-
karitza lortzeko soilik, gure proiektua
azaldu eta eraikitzeko baizik.

**Zein dira zuen bitartekoak? Kontseilari
bat lortzeko aukera ote duzue?**

Gure bitartekoak urriak dira. Elgar-
Ensemble egituratzen ari gara, ez dugu
finantzatzeko baliabiderik. Mugimen-
dua kideok finantzatua da. Mugimen-
du politiko bat alderdi materiala baino
zerbait gehiago da, alta. Gure mugimendu-
aren oinarria bere gizon eta
emazteen baloreak dira. Horiek dira
gure proiektuaren baliabide nagusiak.
Pertsonak hauek —auzapezak eta kon-
tseilariak— beren lanarengatik erreko-
noizituak dira beren herrietan. Kontsei-
lari bat lortzea erdiespen handia
litzateke, baina bat lortzea ere arrunt
zaila ikusten dut. Alta, ez dugu amore
emanen lortzen ez dugulako. Hautes-
kundeen emaitzek ez dute gure mugimendu-
aren geroa baldintzatuko inola
ere. Ereiteko garaia da.

**Zuen programaren helburuak eta Bate-
ra-ren eskakizunak antzekoak dira.
Mugimendu posibilitista gisa aurkezten
zarete, agian?**

Bai. Batera-ren eskakizunak eta
gureak, ñabardurak ñabardura, antze-
koak dira. Gure mugimenduak Bate-
ra-ren helburuak bere egiten ditu.
Baina, esate baterako, Peyo Labegue-
rie —ez Batera kide bezala Elgar-
Ensemble kide bezala baizik— Ipar
Euskal Herrian beste aukera politiko
batentzako lekua dagoela uste du.
Helburu eta eskakizun horiek erdies-
teko lan molde berriak entseatu nahi
ditugu. Batera-rekin alderatuz, nola-
baiteko malgutasuna erakutsi nahi
dugu lan moldeetan. ■

Talde multinazional handiek kondizionatu dute eta baldintzatzen Europako Batasunaren politika: benetako presio-taldeak dira batzordeentzat eta komisarioentzat. Industrien Europako Mahai-inguruan (ERT), multinazional handietako lehendakariak daude, eta erakunde horixe izan da hamarkada batean baino gehiagoan Europako agertokiko indar politiko nagusienetakoa.

Multinazionalak baldintzatzen dute Europako politika

DANIEL UDALAITZ

EUROPAKO POLITIKA, Europako Batasuna (EB) jaio zenez geroztik, multinazional handiek kondizionatu dute eta baldintzatzen. Batzordeen eta komisarioen kasuan, benetako presio-taldeak izan dira eta hala izaten segitzen dute, baita Europako gobernuai dagokien ere. Hartutako erabaki handiak, ia esparru guztietan, dela ekonomikoan, komertzialean, industrialean, ekologikoan, ingurumenekoan edo dela besteetan, multinazionalen boteretsu handi horiek berek promozionatuak izan dira; beste zenbaitetan, berriz, nabartu egin dituzte, aldatu edo zuzendu, eta, kasu guztietan baldintzatu. Euskaldunok, subiranotasun nazional gabeak garenez gero, oraindik ez dugu ordezkariarik Europan, baina, hala eta guztiz, noizten ditugu ekonomiako presio-talde edo "lobby" handi horiek kondizionatutako politikaren ondorioak.

Aski edo oso ezezaguna da European Roundtable of Industrialists

(ERT) edo Industrien Europako Mahai-ingurua. Ordea, elkarte horixe izan da Europako agertokiko indar politiko nagusietako bat hamarkada batean baino gehiagoan. Libre izan du kargu

politiko nazional eta europar gorenetarako sarbidea, eta egitate horixe izan da Europako Batasuneko agenda politikoa diseinatzeko laguntzen lortutako arrakastaren giltzarria. Ezaugarri nabarmenekoak da talde horren eraginezko emaitza: gradualki, enpresa transnazional handien mesederako politika eta globalizazio ekonomiko kapitalista oinarrituz joan dira. Kideen artean, Espainiako hainbat enpresen lehendakariak ere ageri dira, hala nola, Telefónica-koa eta Repsol YPFkoa. Datu horiek Corporate European Observatory (CEO) taldearen barruko kazetari batzuek eman dituzte argitaratu, ikerlan luze eta zehatz batean. Lana, ingelestik gaztelaniara itzulita, liburu-formatuan kaleratu dute: Europa SA du izenburu, eta Icaria Editorial SA argitaletxe katalanak merkaturatu du.

Multinazionalen 45 handikik osatzen dute ERT

1983an fundatu zen elkarte hori eta, gañur egun, Europako multina-

Orain, Ekialdea dute lehentasun, besteak beste

Behin merkatu bakarra, sare transeuroparra eta diru bakarra segurtatuta, beste lehentasun batzuk ezarri ditu ERT erakundeak, hala nola, konkurrentzialtasuna, berrikuntza eta merkatu berriak erakartzea. Helburu horiek erdiesteko, ezinbesteko iritzi dio EB Europa erdialdera eta ekialdera hedatzeari, eta horretantxe dihardu orain. Beren lana eta presioa hasia da fruitua ematen: dagoeneko EBko kide dira Europako zona horretako estatu batzuk.

Europako erdialdeko eta ekialdeko erregimenak erori zirenez geroztik, ERTk gogotsu sustatu du merkatuko ekonomia berri horiek Europako Batasunean ahalik eta lasterren sartzea. Izan ere, hedatzeko perspektibak (kostu apaleko, baina prestakuntza handiko langile-horni izugarria barne dela) eta merkatu komunean 150 milioi kontsumitzaile gehitzeak zoratu egiten ditu ERTren barruko enpresak. Alde horretatik, honela ikusi zuen kontua liderretako batek, Richardsonek: "Geure atarian Asiako beste hego-ekialde bat deskubritzearen parekoa da". ERTk 1997an ugaltu zituen eremu horretako jarduerak, hedatzearen gaineko lantalde berezi bat tarteko. Urte bereko aben-

duan, ekialdera hedatzeko ekintza-plana aurkeztu zuen EBren Luxemburgetako Gailurrean, eta "ahalik eta lasterren, hautagai oro Europako Batasun handiago, konkurriztaileago eta indartsuago batera biltzeko" eskatu zien lider europarrei.

ERTko enpresaburu handiek emaitzen kontuak hobetu nahi dituzte, eta Ekialdea merkatu ona da. Erruz ari dira ugaltzen Mendebaleko inbertsioak Ekialdeko herrietan: gaur gaurkoz, 10.000 milioi euro inguruan dabil atzerriko inbertsio zuzena, urteko fluxuari dagokionez. ERTren barruko enpresek oso aktiboki jardun dute: 1996an jada, 70 milioi euroko balioko esportazioak egin zituzten. Ekialdean, 1997an, 9.000 milioi euro izan ziren atzerriko inbertsio zuzenak, eta Europako Batasuneko enpresek izan zuten parte handiena. Urte horretan, Hungariak eta Txekiar Errepublikak hartu zituzten inbertsioen bi herenak, eta Poloniak erdia. Gaur egun, Europako Batasunak 80.000 eurotik gora esportatzen du Ekialdera, duela hamarkada bat baino hiru aldiz gehiago, eta ERTren barruko enpresak dira bereziki aktiboak.

zionaletako 45 handi-mandi hartzen ditu, guztiak ere munduan presentzia produktibo eta teknologiko handikoak. Pertsonak dira elkarterko kide, ez enpresak, eta gonbita bidez bakarrik hautatzen dira. Egungo egunean, hauexek dira ERTn ordezkaria duten enpresetako batzuk: Investor AB, Bayer, British Petroleum, DaimlerChrysler, Ericson, Fiat, Nestlé, Nokia, Petrofina, Philips, Renault, Repsol YPF (Alfonso Cortina da ordezkari), Shell, Siemens, Solvay, Telefónica (Cesar Aliertak ordezkartzen du), Total eta Unilever. Iberdrola ere zerrendan zegoen artean, 1999. urtean, Jose Antonio Garridok ordezkartuta. Orain, 2004an, ez da ageri.

ERTko 45 kideek Europako enpresa handienak dituzte jatorri: 800.000 milioi euro baino gehiagoko fakturazioa dute elkarren artean, eta 4 milioi enplegatutik gora munduan barrena. Oso bestela, ordea, zazpi enplegatutik bakarrik dihardute ERTren Bruselako zentroko bulegoan. Idazkaria aritzen da administrazioa eta antolamenduko funtzioetan, eta, egoitza hori, errealki, kontaktuko puntu bat baino askoz gehiago ez da mahai-inguruko kideentzat. Kideen prestigiotik datorkio indarra ERTri: eragin han-

diko enpresaburuak dira, erabakigune nazional eta europarretan sarbide librearen dutenak. Lehendakariak, lehendakariordeak eta ERTko bost kide hautatutako koordinatzen dute erakundeak, eta talde horrek markatzen ditu, halaber, hurrengo lehentasunak. Era berean, ERTren jarduerak ikuskatzen ditu, eta bi urtez behingo osoko bilkuretarako proposamenak prestatzen. Europako Batasuneko lehendakaritza zein estaturen esku dagoen, haren eremuan eratzten dituzte bilerak, oro har.

Europako industriako 45 handi-mandik osatzen dute mahai industrial europarra: 1983an sortu zen eta, filosofia liberal kapitalista sustatzeaz gainera, EBko erabakietan eragiten du

Plenarioek erabakitzen dituzte ERTren lehentasun nagusiak, laneako programa eta aurrekontua, eta plenarioek onesten dituzte, berebat, sektorekako lantaldeen txostenak eta proposamenak. Aho batez hartzen dituzte erabaki guztiak. Hamar lantalde dituzte hainbat eratako gaiak lantzeko antolatutakoak, eta giza talde horiek egiten dute lanik handiena. Gaiaren artean, honelakoak eta bestelakoak tratatzen dituzte: konta-

bilitateko plana, hezkuntza, politika soziala eta enpleguakoa, kanpoko harreman ekonomikoak eta beste hainbat. Lantalde bakoitzak ERTko kideren bat izaten du gidari normalean, taldeko enpresetako adituez osatuak izaten dira eta kanpoko aholkulariak ere nahiko sarritan hartzen dituzte.

Beste presio-talde batzuk

ERTa bildutako enpresaburuen eliteak beste talde batzuk ere sortu ditu, agenda komunerako beharrezko duten presio politiko optimoa

lortze aldera. Azpiegituren Azterketarako Europako Zentroa eta Europako Moneta Batasunerako Elkarrekin dira taktika horren bi adibide arraz esanguratsuak. Horrez gainera, ordea, Bruselan badute beste presio-talde multzo nabarmen bat, ERTren mezua indartzen laguntzen diena, UNICE Europako patronala eta AMCHAM Amerikako Merkataritza Ganbararen Europako Batasuneko Batzordea buru dutela. ■

EUSKARA SALGAI

Karrikiri elkartea duela zortzi urte jaio zen, 1996. urtean. Iruñerriko euskaldunei hainbat zerbitzu eskaintzen dizkie horien bitartez euskararen erabilera zabaltzeko eta areagotzeko helburuz. Karrikirik Xabier karrikako 2. zenbakiko bulegoan du egoitza, Iruñean, eta hainbat zerbitzu bideratzen ditu: pisu kide eta auto kide euskaldunak bilatzen ditu, itzulpen zerbitzua du, baita lan poltsa ere... Duela urtebete, mugetatik haratago joan nahian, Karrikirik denda bat zabaldu zuen Iruñean, Donibane auzoko Martin Azpilikueta kaleko 16. zenbakian, elkarteari independentzia ekonomikoa eskaintzeko eta euskarazko ekoizpen kultural eta tradizionala zabaltzeko.

Karridenda euskararen elikagai

HORRELA KARRIDENDA du izena Karrikiri elkartearen dendak. Hasiera-hasieratik, elkarteari independentzia ekonomikoa ematea izan zen Karrikiriren helburu nagusia saltokia irekitzerakoan, administrazio publikoen laguntzen pean egon behar ez izatea alegia. "Elkartearantzako oso garrantzitsua zela ikusi genuen", azaldu du Silbia Alonsok, Karridendako arduradunak. "Jakina, horrek ez du esan nahi uko egiten diogunik diru laguntzak hartzeari", gaineratu du.

Karrikiri elkartea sortu zenean, denda mugikor batekin hasi ziren. Batez ere euskararen alde egiten ziren ekimenetara joaten ziren euskal produktuak saltzera: Nafarroa Oinezera, Sortzenen festetara, Erronkariko Euskara Egunera, Arrosako jaialdira... Eta, orain urtebete pasatxo, denda mugikorrekin finkora pasa ziren. Alonsok argi utzi nahi izan du Karridendaren filosofia "denda bat baino gehiago"

izatea dela. Euskal ekoizpen kulturala zabaldu nahi du dendak eta, horretaz gain, informazio zerbitzu zabal bat ere eskaintzen du: "Adibidez, eskoletako jendea pasatzen da Altsasuko momotxorroaren mozerroa egiteko zer behar duten galdeztzeko eta guk gauzak errazten dizkiegu. Iruñerriko informaziogune bat dugu denda". Euskal Herri osoko ekintzei buruzko informazioa jasotzen laguntzen diote jendeari: "Euskal Herria, hiru administrazioen pean dagoenez, adibidez, Iparraldeko maskaradak eta pastorei buruz edo Euskal Autonomia Erkidegoan antolatzen diren hainbat ekintzen gaineko informazioa edota Isturitzeko kobazuloak ikusteko zer egin behar den azaltzen dugu, informazio hori guztia eskaintzen diegu dendara gerturatzeko direnei", Karridendako arduradunak jakinarazi digunez. Karridendatik ateratzen diren etekinak elkartearentzako dira, hura elikatze-

ko; izan ere, finantzazio gunea da elkarte dendarantzat.

Denda gehiago zabaltzeko asmoa

Aurrera begira, Karrikirik badu beste denda bat irekitzeko asmoa, baina lehendabizi dutena sendotu nahi dute. Agian beste alor ezberdinetan sartuko dira, betiere euskara mundutik sortutako gauzei loturik.

Karridendak gehien saltzen duena haurren jokoak dira. "Ekoizpenak gora egin du. Gabonetan asko saldu dugu produktu hau. Gu produktu horietan espezializaturik gaude eta arreta handiz zaintzen ditugu". Alonsok azpimarratu duenez, "jaioberrientzat den kit-a sortu dugu. Oso gauza polita da, eta hori oso ongi saltzen dugu". Ildo horretatik, irakasleekin harremanetan daude, adituekin,

haur hezkuntzan irakurri behar diren liburuak edo jokoak zeintzuk diren jakiteko. Euskaltegiarako egokiak diren ipuinak eta jokoak ere egiten dituzte, euskaltegiarako irakasleekin elkarlanean. Horretaz gain, euskal jantziak ere oso ongi saltzen dituzte. "Horri ere garrantzi handia ematen diogu. Gainera, nork bere jantzia osatzeko beharrezko diren gauza guztiak ditugu". Esait-eko kamiseten salmenta ere nabarmendu du dendako arduradunak. "Gainera hori Karrikirin bakarrik aurki daiteke".

Berria egunkariko produktuak, ARGIAko produktuak eta Nafarroa

Euskaldunen elkargune

Karrikiri elkarteak ekintza ugari bideratzen ditu: *Karrika* aldizkaria, ikastaroak, truke sarea, pisu kide eta auto kide euskalduna programak, itzulpen zerbitzua eta lan poltsa. Truke sareari dagokionez, Silbia Alonsok nabarmendu duenez, "norbaitek argazkigintza ikasi nahi badu, eta horrek berak txerri hankak egiten badaki, ba hori eskaintzen du eta argazkigintza erakusten dionari txerri hankak egiten erakusten dio. Gutxi gora behera, horretan datza". Sukaldaritza ikastaroak, mendirako orientazio ikastaroa, masaje terapeutikoak... hainbat ikastaro atera dira truke sareari esker. Eta ikastaro horien bitartez euskararen erabilera areagotzen dute. Pisu kide zerbitzua oso ongi doala adierazi digu Silbia Alonsok: "Oso pozik gaude. Urteak ditu zerbitzu horrek eta jendeak eza gutzen du. Kurtso hasieran mugimendu handia izaten da". Pisu kide zerbitzuak lau urte daramatza martxan eta pisu kide euskaldun bat bilatzen laguntzen du, etxean ere euskara mintzatu ahal izateko.

Duela gutxi jarri dute martxan auto kide zerbitzua. Honen bidez, dirua aurreztu eta euskarazko mintzapraktika egiten dute. Autoz bidaia bera antzeko ordutegian egin behar duten euskaldunak elkartzen laguntzen du. Eskatzen diren baldintzak bidaia berbera egitea, euskalduna izatea eta gastuak banatzeko gogoia edukitzea da. "Zerbitzu honek bi urte ditu. Oraindik nahiko ezezaguna da. Hasieran pisu kide zerbitzuarekin ez genekien asmatu genuen ala ez, auto kide zerbitzuarekin berdin gertatzen da, guk uste dugu ongi aterako dela".

Karrikiriko lan poltsan egon nahi duenak bere datuak elkartearen egoitzan uztea besterik ez du. Alonsok adierazi duenez, Karrikiriren bizirautea atzean dagoen jendeari eta produktuak eta zerbitzuak erabiltzen dituztenei esker da. Azken finean, Karrikiriren bizirautea, euskararen elikagaia da.

Oinez-eko materiala ere saltzen dute Karridendan. "Itsas estiloko arropak ere dexente saltzen ditugu", Silbia Alonsoren hitzetan. Karridendaren ekoizpen propioa haurrentzat egiten dituzten eskuzko koadernoak —bertan haurraren jaioteguna, gurasoen argazkia, eta abar jartzen dituzte— eta Karrikiriren kamisetak dira. "Euskarari modu erraz eta deigarri batean laguntzen saiatzen gara, ipuin eta jokoen bidez".

Karridendak ikusgai ditu inauterietarako jantziak. Altsasuko momotxorroa, bertako inauterietako pertsonaia, Lantzeko txatxoa, Lesakako zakuzaharra edota Goizuetako zomorroa. Inauterietarako euskal pertsonaien jantziak goitik behera prest ditu. Erosketa bakar batean moztzorra bakoitza egiteko osagai guztiak eskura

daitezkeela du abantaila nagusi eta, nahi izanez gero, moztzorra eginak eros daitezke. Horretaz gain Santa Ageda ospatzeko behar den guztia eta euskal jantzien hautaketa zabala ditu salgai. Karridendaren nahia euskaldunek egunerokotasunean euskaraz bizitzeko dituzten beharrak asetzeko gunea izatea da.

Hartara, kirola eta euskara uztartuko dituen produktuak ere prestatzen ari dira: eusku pilotak, liburuak... Guztia produktu eskaintza zabaltzeko. ■

Babeslea: Tolosako Udala

EUSKARA BIZIBERRITZEKO PLAN NAGUSIA ETA
BAI EUSKARARI AKORDIOA ELKARREN OSAGARRI TOLOSAN
IRABAZLE BAKARRA: EUSKARA

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Kafearen zorra “khat” drogak arindu du Ethiopian

Etiopia ez da bakarrik reggae musika maite duten rastafarien ametsa, lurpeko eliza koptoen erresuma edo etenik ez duten lehorte eta gosealdien herrialdea. Orain gainera “khat” drogaren esportatzaile ari da bihurtzen, 3.000 urtez landatu duten kafeak duela 100 urte baino diru gutxiago ematen duelako.

INTERMON-OXFAM erakunde humanitario prestijiosuak eman du abisua berrikitan: kafearen prezioa ez dute zuzendu munduko konpainia nagusiek eta horren ondorioz Ethiopian milaka baserritar kafeondoak errotik atera eta “khat” landareak ari dira beren ordez ipintzen. Erakunde horren prentsa oharra izenburu esanguratsu hau zera-man: “Kafearen hondamendiak mundu mailako drogen boom bat dakar”.

2002ko udazkenean piztu zuen argi gorria Intermon-Oxfamek, eta haren oihartzun tiki bat egin zuen Net Hurbil honek “Kafeak gosea ematen du merkeegia denean” izenburua ipiniz. Orduko informeak aipatzen zuen beste herrialde askoren artean Etiopiak gorriak ikusi behar zituela arrazoi horrengatik: urte hartan kanpo zorren 58 milioi dolar barkatu zioten Etiopiari... baina kafearen prezio lotsagarria dela-eta 110 milioi galdu zituen. Bi urteotan egoerak ez du hobera egin, okerrera baizik. Orduan abisatu zitzaigun gaur hango nekazariei kafea duela 100 urte baino merkeago erosten zaiela (gero Mendebaldeko herritarrok kika-

ran askoz karioago ordainduko dugun arren). Kafearen laboretik bizi diren 25 milioi laborari familia hondamendira zihoazela ere esan zitzaigun. Gaur egun haien berri gehiago eskuratu digu Intermon-Oxfamek: nekazaritza utzi eta hirietako miseriara doazenez gain, milaka laborari droga duten landareak ekoiztera pasatzen ari dira. Peru edo Kolonbian kafea utzi eta kokara pasa diren bezala, gure lurretan askoz gutxiago ezagutzen dugun “khat”aren laborean murgildu dira Ethiopian.

Khat, veve, qat, eschat, miraa...

Catha Edulis da bere izen zientifikoa eta munduan “khat” izenez da ezagutena. “Miraa” eta “veve” izenez da ezaguna Kenyan, “qat” deitzen diote Yemenen, “eschat” Ethiopian eta ingelesezko hainbat agiritan “chat” izenez bataiatua ere aurki daiteke.

Eki Afrikan, Itsas Gorriaren bi aldeetan (Etiopia, Eritrea, Somalia, Yemen...) eta Arabiar Penintsulan antzinatik erabiltzen den droga estimularia da. Sarritan nekazariak kafe landareen tartean edukitzen dituzte “khat” zuhaixkak, eta hauen ostiak dira ahoan mastrikatuz eguna alaitzen dietenak. Ameriketako hainbat nekazari koka hostoak bezala.

“Cathinone” izeneko gai kimikoa dute khat ostioek eta honek gizakiaren nerbio sisteman eragiten du, gutxi gora behera anfetaminek egiten duten moduan. Droga beraren familiakoa baina ahulagoa den “cathine” ere badute hosto horiek. Zuhaixkaren goialdeko hostoak dira indarrik handiena dutenak, eta horiek moztu eta lehen 48 orduetan eragiten dute gehien: “cathinone” delakoak ordu

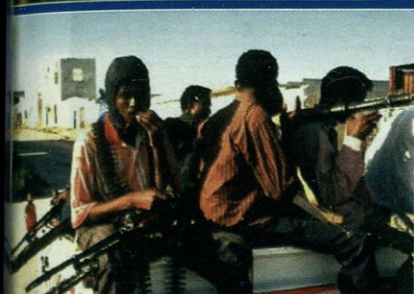

horietako iraupena du. Bi egun baino lehenago moztutako ostiak eskuratu baditu, “cathine” ahulagoak ematen duen “igoaldiarekin” konformatu beharko du hartzaileak.

Kairoko Mohamed Al-Kamel doktoreak bere web gunean esplikatzen duenez “kokainak eta anfetaminak ematen duten euforiaren antzekoa eragiten du ‘khata’ mastekatzek, baina askoz ahulagoa”. Yemengo populazioaren %80ak kontsumitzen omen zuen duela gutxi arte, eta kopuru hori da herrialde hartan duen normaltasunaren adierazgarri. Orain aldiz, Yemengo agintariak trabak ipintzen hasi dira gai horri, lantegietan eta administrazioan batik bat.

Hain erabilia izan arren, “khat”aren gehiegizko erabilerak beste droga estimulariaren antzeko koadroak ematen ditu: paranoiak, depresioak, anorexiak... Eta horietatik desintoxikatzeko ere antzeko terapiak erabiltzen direla argitzen du Mohamed Al-Kamelek.

Ethiopian sarri ibili den bidaiari amerikar bati irakurri diogu hemen

Ezkerreko hiru argazkietan, kafea Etiopian: alea biltzen, laborari etxolaren aldean kafeondoa, eta kafearen promozio ekintza. Gainerako irudietan khat droga ageri da: landarearen argazkia, khat kontsumitzaileak Yemen-en, Somaliako gerrilariak 1996an khat hartzen eta kontsumorako xortak.

amerikar bati irakurri diogu hemen ere populazioaren %80ak erabiltzen duela, %40ak egunero. Adis Abeba hiriburuan dosi bat osatzen duen adaskak dolar bat balio du. Sasi-anfetamina honen "igoaldia" mastekatzen hasi eta ordu erdira nabaritzen da, "goia" ordu eta erdiren buruan, eta 4-5 orduren bueltan bukatzen da. Dosi ttikian, estimulagarria da "khat" a, eta erabiltzaileek ohi baino gehiago hitz egiten dute (gehiagi askotan); gauza konplexuetan kontzentratzeko ezintasuna dute aldiz. Dosi gogorra goetan konplikazioak handiagoak dira: psikosiak, aluzinazioak eta beste. "Biharamonak nahiko gogorrak dira", aitortu

du "khat" a ongi ezagutzen duen honek.

Karitatearen ordezkariak

Bost urtean, Etiopiak urtero ateratzen dizkion etekinak 330 milioi dolarretatik 165 milioitaraino erori dira. Hondamendi horren ondoren, "khat" hostoen esportazioak herrialdearen %13 izatera iritsi dira, hau da, 58 milioi dolarrekoak. Martxa honetan kafeari 3.000 urteotan bere sehaska izan den Etiopian "khat" a nagusituko zaio, hamar urte baino lehenago.

Ameriketan bezala Etiopian, nekazariak ez dute arrazoirik falta hiru mila urtez egin duten kafe laborearen alde

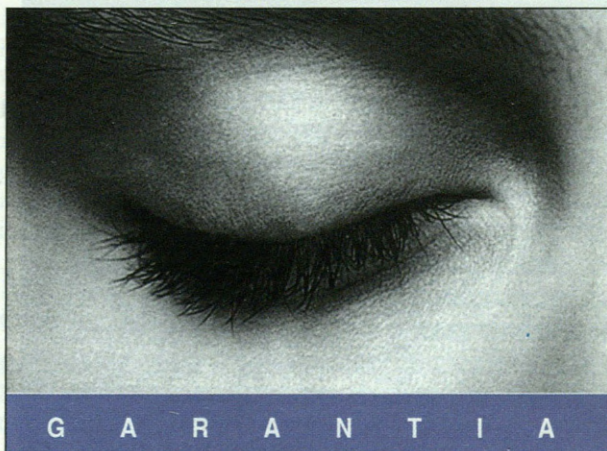
batera uzteko. Duela gutxi librarako ia 3 dolar ordaintzen zieten arren, fite 86 zentimotarako jaitzi diete prezioa multinazionalak. Aldiz, "khat" bushela (35 litro inguruko edukiera du aleentzako neurri honek) 9 dolar pagatzen diete.

Antzera gertatzen zaie Peruko nekazariari. Han kafea 65 zentimo ordaintzen diete librarako, eta kokaina aldiz 3 dolar. Zer hautatuko zenuke zuk familia aurrera ateratzeko tresna bakartzat lur mutur bat eta zure bi besoak bazenitu?

Azken bost urteotan Etiopiako gobernuak bakarrik esportazioetan 830 milioi dolar galdu dituela kalkulatu du Intermon-Oxfam erakundeak. Dirutza hori galdu ez balu, hainbat osasun eta hezkuntza zerbitzu gehiago eskaini ahal izango zuen Etiopiako gobernuak. "Munduko hiru herrialde pobreenen artean dago Etiopia. Diru hori guztia hori galdu ez balu, beste modu batera egin ahal izango zion aurre duela gutxi jasan berri duen goseteari".

Eskertzekoa da Intermon-Oxfam bezalako erakunde humanitario bati horrelako salaketa entzutea. Larrialdietan ongi funtzionatzeaz gain arazoan konponbidea erakutsi baitu: kafe erosle handiek ordain diezaietela nekazariari beren lehengaiak merezi duen prezioa eta haiek asmatuko dute beren bizimodu konpontzen. Sara Lee, Kraft, Nestle eta Procter and Gamble multinazionalak aipatu ditu nagusiki erakunde horrek bere salaketan. Eta Merkataritza Zuzena ez "guaykeria" baina garrantzizkoa dela oroitarazten digu Mendealdeko kontsumitzaile aberatsoi. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

**Konfiantza
delako
garrantzitsuena**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

G A R A N T I A

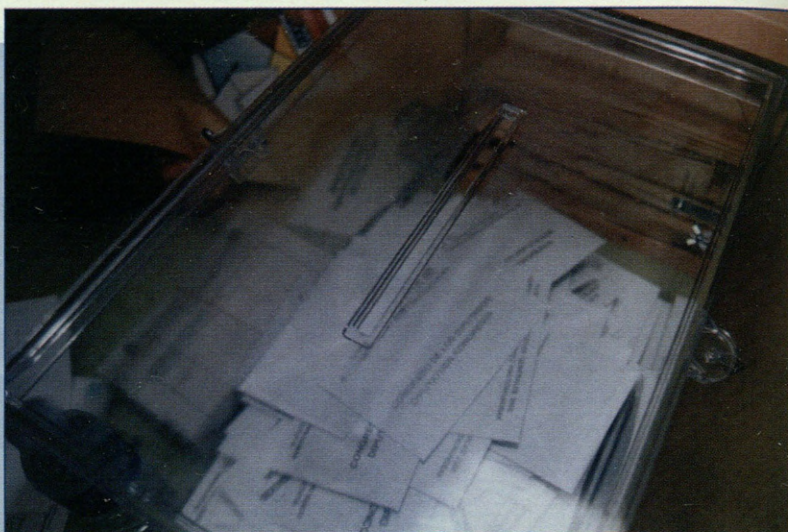
Bero-beroan

PP gehiengo nagusitik gertu, inkesten arabera

El Pais egunkariak abenduan egin eta oraintsu kaleratu duen inkesta baten arabera, Espainiako herritarren %64k uste du Mariajo Rajoi izango dela Espainiako Gobernu hurrengo gobernuburua. Eta inkestaren datuen arabera hala izango da, PPk 5,5 puntuko aldea aterako bailioke PSOEri, gehiengo osoaren muga jarritz. Hala ere, %55,9k gobernu aldaketa nahiko luke. Edozein eratan, inkestaren arabera, hamar herritarretatik lauk oraindik ez du erabaki zer boztaku.

Euskobarometroaren iruzurra salatu du Kataluniako Contrastant-ek

Azken Euskobarometroaren datoen ondorioz, EAEko hurrengo hauteskunde autonomikoetan PP eta PSOE Eusko Legebiltzarrean gehiengo osoa lortzetik oso gutxira egon zitezkeela zabaldu zen. Gaur egun 37 boto dituzte eta Gipuzkoan Ezker Batuak gal lezakeen eserlekuarekin, beti ere Francisco Llerak zuzentzen duen inkestararen arabera, PSE-EEK bat irabaziko luke eta beraz, bloke konstituzionalistak 38 izango lituzke. Contrastantek salatu du hori ez litzatekeela horrela, D'Hont Legearen arabera Ezker Batuak Gipuzkoan eserlekurik galduko balu, 2001eko emaitzen arabera, hori EAJ-EA koaliziora joango litzatekeelako eta ez PSE-EEra. Ibarretxe lehendakariak iragarri du jada ez duela hauteskunderik aurreratuko, baina martxoko 14aren ondoren, 2005eko EAEko autonomikoen aurrekanpaina luzea aurreikusten da.

Koalizioen dantza

Hauteskunde zerrendak aurkezteko epea bukatzen den aste honetan, dena erabakita dagoela esan liteke, nahiz eta, futboleko bezala, azken minutura arte itxaron beharko den. EAJk EArekiko ardatz estrategikoari eusten saiatuko dela dion bitartean, EA ardatz estrategiko horretatik ihesi dabil, zentro-ekzerreko bere eremua finkatu nahian. Aralarrekin egin nahi izan du koalizioa, baina azken honek nahiago izan du perfil ezkertiarra eta EAEn 2003ko udal hauteskundeetan posible izan ez zen koalizioa iragarri du Zutikekin. Bergarako frontea, bestalde, pilota Nafarroa Bai koalizioan utzi du, Bergarako eskaintzaren filosofiarekin bat eginez gero, botoa harentzat eskatuko lukeela proposatuz. Aralarrek interesgarritzat jo du proposamena, baina Nafarroa Bai koalizioak astean erantzungo dio Batasunari, nahiz eta zaila izango den baiezko biribila ematea. Horrez gain, Batasunak iragarri du jadanik era batera ala bestera Bergarako proposamena martxoaren 14ko hauteskundeetan egongo dela.

Zer da...

Burtsaren Indize Orokorra

Burtsaren Indize Orokorra neurtzen du akzioen prezioa aldatzen denean nolako errentagarritasuna lortzen den, kapital gehikuntzek nahiz dibidendu banaketek eragindako ondorioak deskontatuta. Bost minututik bost minutura kalkulatu eta jakinarazten da, 100 oinarritzat hartuz 1985eko abenduaren 31n lortutako kotizazioa. Indizea osatzeko aukeratzen diren baloreak dira merkatu osoa ordezkatzeko erabiltzen direnak. Madrilgo Burtsaren Indize Orokorra da Espainiako Estatuko balore merkatuaren indize erreferentziala. Madrilgo

Burtsan kotizatzen duten ehun bat balore osatzen dute indize hori. Indizea zein den jakiteko, balore bakoitzaren batez besteko partziala egiten da. Eta balore guztien batez besteko partzialak aterata, guztiekin batez besteko estatistikoa kalkulatzen da. Balore baten eta bestearen ponderazioa desberdin egiten da batez bestekotan, hau da, akzio bakoitzak daukan pisu eta garrantziaren arabera. Indize Orokorra osatzen duten baloreek merkatuan garrantzia galtzen badute, aldatu egin daitezke eta horien ordezkariak batzuk jarri.

Daniel Udalaiz

Piñeiro eta euskara

EAEKO JUSTIZIA AUZITEGI NAGUSIKO presidente berria den Fernando Ruiz Piñeirok euskarari buruzko adierazpen polemikoak egin zituen pasa den astean ETB2ko *El Punto* saioan: "Epaile batek, bere lanean jardun ahal izateko, ez du zertan hizkuntza koofizial bat jakin. Epailearen lanean funtsezkoa eta lehentasunezkoa den bakarra zuzenbidea ezagutzea da eta hura aplikatzen jakitea". Eusko Jaurlaritzako Justizia Sailak adierazpenok kritikatu ditu eta presidente berriak euskara gutxietsi duela adierazi. Besteak beste, Abokatu Euskaldunen Elkarteak, Behatokiak eta Euskal Herrian Euskarazek Piñeirok esandakoak gaitzetsi dituzte.

EBLUL kezkatuta euskarak Nafarroak bizi duen egoerarekin

NAFARROAN izan zen joan den astean Hizkuntza Gutzituen Europako Bulegoko (EBLUL) presidente Bojan Brezigar. Iazko martxoan Nazio Batuen Erakundearen eta Europako Kontseiluaren erakunde aholku emaile den EBLULen ordezkaritza bat izan zen euskarak Nafarroako lurraldean duen egoera aztertzen. Txosten bat osatu du erakundeak eta bertan oso kezagarritzat jotzen da euskararen egoera Nafarroan, gainera azken urteetan atzerapausoak eman direla adierazi dute, 2000ko foru dekretuaz geroztik batez ere. Txostena Nafarroako Parlamentuan eta Hezkuntza Departamenduan aurkeztu zuen erakundeak. Nafarroako Gobernuak, bestalde, zera adierazi du: "Txostena eta EBLULen iritzia ez datoz bat errealtatearekin".

J. M. / ARGAKI PRESS

Soziolinguistika ikastaroa Iruñean

IRUNEKO Karrikiri elkarteak *Hizkuntzaren erregistroak: funtzio komunikatibo guztietara bultzeko tresnak* ikastaroa antolatu du. Otsailaren 3tik 24ra bitarte, Pablo Suberbiola, Asier Larrinaga, Juan Ignazio Lizarraga eta Asisko Urmeneta arituko dira irakasle lanetan. Lau saiotan, haur hizkera, gazte hizkera eta komunikabideetako hizkuntz erregistroak jorratu dituzte. Izena emateko epea urtarrilaren 30ean bukatuko da.

Orotariko Euskal Hiztegia bukatzeaz

HAINBAT ERRONKA ditu Euskaltzaindiak aurtengorako eta garrantzizkoena Orotariko Euskal Hiztegia urte honetan amaitzea da. Koldo Mitxelenak hasi zuen hiztegia eta egun Ibon Sarasolak zuzentzen duen lan taldeak jarduten du zeregin horretan. Bestalde, hizkuntzaren ikerketan ibilitako hainbat idazle eta hizkuntzalari omenduko ditu Akademiak. Duela 25 urte zendutako Mikel Zarate idazlea omenduko du martxoaren 26an Lezaman. Maurice Harriet apaiz eta idazlea ere omendua izango da Haltsun uztailearen 23an. Harrietek Euskalki guztien ezaugarri nagusiak biltzen zituen *Euskara-frantsesa* hiztegia osatu zuen, baina ez da inoiz argitaratua izan.

Microsoftek Office 2003 euskaratuko du

ELHUYAR ETA UZEI Windows XP eta Office 2003 euskaratzen ari dira, Microsoftek programak euskaraz komertzializatzea erabaki baitu. Oraingoan, beste bertsio batzuekin egin ez bezala, Eusko Jaurlaritzak ez ditu lan horiek finantzatu, baina promozioan lagunduko du.

BAHEA Manu Azkarate presoak Donostiako Ospitalean jarraitzen du Auzitegi Nazionalak bere espetxeratzea eskatu eta honek ekindako gose, egarri eta medikazio grebak ekarritako egoera larriaren ondoren. Berarekiko egiten ari den mendekua da gizarteko gero eta esparru zabalagoetan geratzen ari den inpresioa, eta hala salatzen ari dira gero eta alderdi eta gizarte eragile gehiago. Gaitz larriagatik jarri zuten libre duela hamabi urte, eta egun ere gaitz larriarekin jarraitzen du; horregatik, espetxeratzea mendeku eta klabe politikoan bakarrik uler daitekeela salatu du berak.

Bakearen Aldeko Koordinakundeak (BAK) manifestazioa deitu du Bilbon datorren larunbaterako, hilak 31., biolentziaren aurrean jarrera batu bat eskatzeko eta biktimei dagokien sostengua emateko. BAKen ustez, Euskal Herriko gizartea plurala da eta hori onartzetik abiatu behar da gaur egun dagoen tentsio politikoa bere onera eramateko.

EITBko Ortuzar eta Zupiriaren auzia astindu nahi du Fungairiño fiskalak

Espainiako Auzitegi Nazionaleko fiskal Nagusi Eduardo Fungairiñok, Andoni Ortuzar eta Bingen Zupiria EITBko zuzendaritzako kideen aurkako auziperatze prozedurak aurrera jarrai dezala eskatu dio Gillermo Ruiz Polanco epailerari. Ortuzar, Zupiria eta Julian Beloki iazko maiatzean EITBko medioek ETArene bideo bat ematean, "terrorismoa haizatzearren" akusaziopean auziperatu zituzten. Oraingoan, Beloki auzitik kanpo utzi du, ETArene iragarpenek irratian oihartzun txikiagoa izan zuelako. Auziaren berezko fiskala berau artxibatzearen aldekoa zen, eta Fungairiño zigor eskaerekin jarraitzearen aldekoa denez, berak hartu du kasua bere gain.

2004ko bost Argia Sariak argituak

Ezkerrean bost saridunak: Joxean Lizarribar, Berriaren izenean (Merezimenduzko Saria), Mikel Elortza, Susaren izenean (Sareko Argia Saria), Ainara Mendiola, Berriako nazioarteko sailaren izenean (Prensa idatzia Saria), Iban Garate (Telebista Saria) eta Aritz Agirre (Irratia Saria). Eskuineko bi argazkietan, Ainara Mendiola eta Katixa Garate ARGIAko kazetaria, Nagore Irazustabarrena ARGIAko kazetaria eta Aritz Agirre.

Lasarte-Oriako Txitxardin Beltxa jatetxean elkartu ginen urtarilaren 23an, urtero bezala, 2004ko Argia Sariak merezitakoei eskura eskaintzeko asmoz. Euriak ez zituen goibeldu Antton Mendizabal eskultoreak egindako orogiarriak jasoko zituztenen aurpegiak, ezta ehundik gora gonbidatuenak ere. Euria ez, baina 2003ko otsailaren 20an Del Olmok hasitako operazioaren itzala heldu zen Argia Sarietako bazkalordura.

ALOÑA IPINTZA

Argazkiak: Eli Gorostegi

HAINBAT EDIZIOTAN bezala, oraingotan ere (hamalagarrena) euriak bisita egin zigun Txitxardin Beltxako atarian. Argia Sarietara gonbidatutako ehundik gora lagunek ordea, aterpea laster aurkitu zuten, eta aspaldi ikusi gabekoak agurtzeaz gain saridunak zein ziren galdezka hasiak ziren, sekretuak ezkututik atera nahian.

Mahaietan eserita, Joxe Mari Irazusta Komunikazio Biziagoako lehendakariak agurra eta bazkarirako gonbitea luzatu zigun hiru bertso kantatuz.

Ahate giblezko terrina laster ager-

tu zen mahaian eta horrekin batera euskal kulturaren alorreko makina bat lagun berriketa alaian hasi zen.

Pare bat zerbitzari berritsu eta lotsagabe samarrak (Klara Badiola eta Ane Gabarain) mahai artean azaldu zirenean ohartu ziren gonbidatuak postre garaia heldu zela eta horrekin batera saridunak zein ziren jakiteko ordua iritsi zela.

Aurten, iaz ez bezala, bost sari banatu ziren, publizitate alorrekoa hutsik geratu baitzen. Irrati Saria Aritz Agirrek jaso zuen, telebistakoa

Iban Garatek, Sareko Argia Saria Susaren web guneak jaso zuen. Beste bi sariak berriz, *Berria* egunkariak jaso zituen. Prensa atalean nazioarteko sailari eman zitzaion saria eta Merezimenduzkoa *Berria* berak jaso zuen. Inork gutxik espero zuena gertatu zen otsailaren 20an eta inork gutxik espero zuen *Euskaldunon Egunkaria* itxi eta *Berriak* halako indarrez argia ikusiko zuenik. Baina hala izan zen. *Berriari* merezitakoa eskaintzeaz gain, otsailetik kartzelan dagoen Iñaki Uriagogoan izan zen ekitaldi guztian. ■

Ezkerrean Mikel Bujanda, Tere Irastortza eta Joxe Mari Iturralde. Eskuinean ARGIAko hainbat kide eta besteren artean, Jose Inazio Ansorena eta Txema Auzmendi.

Ezkerrean Ane Gabarain eta Klara Badiola Juan Mari Torrealdairekin umore ederrean. Eskuinean, Mariano Ferrer, Lore Leanizbarrutia, Joxe Felix Azurmendi eta Juan Mari Arregi.

Ezkerrean, besteak beste, Antton Olariaga, Anjel Alkain, Jexux Mari Irazu, Estitxu eta Ixiar Eizagirre . Eskuinean, Txema Vitoria, Koro Lasarte, Iban Garate, Aitzpea Goenaga eta Jose Inazio Ansorena.

Ikus-entzunezko eta idatzizko komunikabideei eta bertako langileei urte osoan zehar egindako lana goraipatu asmoz antolatzen dira Argia Sariak. Aurten, publizitateari dagokiona izan da hutsik gel-ditu dena antolatzaileek hura merezi duenik aurkitu ez dutelako. Sarituen artean aipamen gehiena jaso zituztenak *Berria* egunkaria eta bere aurrekaria *Euskaldunon Egunkaria* izan ziren.

Saridun gazteak eta jaio berria

TELEBISTA Iban Garate

Ikuslearekin komunikatzeko duen gaitasunari eta hizkera aberats eta propioari esker Telebistako Argia Saria irabazi du 21 urteko Iban Garate azkoitiar aktore eta aurkezleak. Umeentzat egindako ETB1eko Betizu saioaren aurkezlea izan da azken urteetan, baina bere lehen urratsak bere jaioterrian, ikastolan zegoen antzerki taldean egin zituen antzezle gisa.

Aktore lanetan aritzeko lehenengo aukera lagunekin batera aurkeztu zen casting-etako batean izan zuen. 1997ko irailean hasi zen Goenkale teleailean eta hiru urte egin zituen. Bitarte horretan Enpresa Administrazio Zuzendaritza ikasten hasi zen. Ondoren, Betizu saioan eta geroago bideo-klipak aurkeztu ibili zen eta 2002ko irailean itzuli zen egunero zuzenean egiten hasi ziren Betizu saiora. Orain, astean hiru egunetan egiten du lan kamera aurrean. Karreraz ere aldatu du, Ikus-entzunezko Komunikazioa ari da ikasten Iruñean. "Oraingoz behintzat, ikaske-

gramazioan apustu garbia egiten dutela dio: "Betizu 18:00etatik 20:30etara bitartean emititzen da. Beste kate guztietan haurren saioak goizean izaten dira. Gainera, umeei ez zaie ume deitzea gustatzen eta beste saioetan txatxipiruli eta txatxiguai bezalako hitzak erabiliz komunikatzen dira beraiekin". Ikuslearekin komunikatzeko duen gaitasunari dagokionean, berriz, aktore izateak lagundu diola onartzeaz gain, lanerako erabiltzen den hizkuntza ondo menperatzea ezinbestekoa dela pentsatzen du.

INTERNET Susa

Sareko Argia Saria Susak jaso du. Ia lau urte daramatza Susaren www.susa-literatura.com orriak sarean eta bitarte horretan, euskal literatura irakurlearen eskutara bideratzeko ahaleginak begibistakoak dira. Une honetan, besteak beste, Bilintxen bertsoak irakurri eta Gabriel Arestiren poemak entzun daitezke.

Mikel Elorzak, web orriaren bultzatzaileetako batek aitortzen duenaren arabera, literatura sustatzea izan da beraien lehenengo helburua; web-ak liburutegi lanak egiten ditu Interneten. Ez da erakusleihio soil bat, literatur testuak jendearen eskutetan jartzen saiatzen dira. Denboraren poderioz, gainera, edukia aberasten saiatu dira. Hainbat osagaien artean, liburuak irakur daitezke, hainbat egileren kritikak jaso eta literatur-mailuak saila eta armiarma web orrialdea ere abian jarri dituzte.

Hainbat autoreren poemak entzuteko aukera da erabiltzailea erakartzen duen orriaren ezaugarrietako bat.

Audioaren aukera aipatzerakoan, "aberasgarri izan zitekeela pentsatu genuen, irakurlearen gozamenerako da. Poemen egileek ere ekimen honetan asko lagundu digute, grabazioak egiteko beraien ahotsa erabili ahal izatea oso

garrantzitsua zen guretzat eta orain arte behintzat ez dugu arazorik izan", dio Elorzak.

Literatura orokorrean, eta euskalduna zehazki sustatzeko tresna baliagarria dela aitortzen du, baina "Internetek ez du besteek baino abantaila gehiago eskaintzen. Plataforma garrantzitsua da, baina ez da euskara salbatzeko giltzarria; beste bide bat besterik ez da".

PRENTSA IDATZIA Berriako nazioarteko saila

Nazioarteko gaiak (Mundua izeneko atalean) jorratzeko azaldu duen ahalegin eta gaitasunagatik, *Berriako* nazioarteko sailak Prentsa Idatziairen Argia Saria jaso du. Bost lankidez osaturiko lan taldeak azken hilabeteetan hainbat herritan izandako albisteak hurbiletik landu ditu. Besteak beste, Txetxenian, New Yorken, Kolonbian... izan dira.

Informazioa jasotzeko agentziak beharrezkoak direla aitortu arren, ahal duten neurrian beste harreman eta itu-

tek lehentasuna dute niretzat". Umeentzat egindako saioak aipagai ditu Garatek. ETBn haurrentzako pro-

ri batzuk jorratzen saiatzen direla dio Aina Mendiola, *Berriako* nazioarteko saileko arduradunak, agentziekiko ahalik eta "menpekotasun" gutxiena eduki nahian.

Bi lan ildo jorratzen ditu taldeak. Batetik, egunerokotasunarekin loturiko gaiak daude, eta informazio iturri nagusia agentziak izaten dira. Bestetik, ingurukoak ez diren albesteak ere landu behar izaten dituzte eta horien berri

tasunak ditudala ukaezina da azpiegitura aldetik, batik bat. Baina, oztopo guztien artean irtenbidea bilatzen saiatzen naiz, eta hori ere polita da".

Lanpostua eskaini ziotenean bizi-
 pen berriak izateko aukera egokia zela
 otu zitzaion eta oso gustura onartu
 zuen. Orain, denbora pixka bat dara-
 manean Madrilén, urte batzuetarako
 esperientzia gisa oso egokia dela aitort-
 tzen du. Gainera, justizia inguruko
 gaiak izaten ditu egunero eskuartean,
 eta, "egia esan behar bada, asko ikasten
 da". Euskal Herrian bizi denarekiko
 dagoen kontrastea azpimarratzen du
 Agirrek. "Giroa arrotza da erabat,
 egun batean zuretzat lanbidean eferente-
 rente izan direnen atxiloketen berri

MEREZIMENDUZKOA
Berria egunkaria

Ekainaren 20an lehen aldiz argitaratu zen *Berria* egunkaria izan da aurtengo Merezimenduzko Argia Saria jaso duena. Otsailaren 20an Juan del Olmo epailearen aginduz *Euskaldunon Egunkaria* itxi zutenetik lan handia egin dute bertako langileek. Martxelo Otamendik, *Euskaldunon Egunkariaren* zuzendari ohiak eta *Berriaren* zuzendariak trebetasun eta azkartasunez itxieraren hurrengo egunean *Egunero* argitaratu zela aipatzen du. Hala ere, egunkari sendoago baten beharra sumatzen zenez, gaur egun irakurleek goizero irakurri dezaketen *Berriaren* sorrera "ezinbestekoa" zela ere gaineratu du.

Berriak 13.000 harpidedun ditu gaur egun eta 21.000 ale saltzen ditu egunero. "*Euskaldunon Egunkariak* baino 7.000 harpidedun gehiago ditu *Berriak* eta 6.000 ale gehiago saltzen ditu. Jendearen diru-laguntzei eta gudan jarritako konfiantzari esker aurrera goaz; irakurleak babes hori eskaintzen digun bitartean guk kazetel produktu on bat eskaintzeko aukera daukagu". Pozik dago Otamendi 2003 urtean egindako-
gatik eta 2004rako aurreikusitako lanengatik.

Une honetan bi lan ildo ditu *Berria* egunkariak. Batetik, egunkari nazionala hobetzea; urtarilaren 25ean argitaratzen hasitako ekonomiako gehigarria adibide. Bestetik, herri informazioa ari dira jorratzen. Gaur egun, *Tolosaldeako Hitza*, *Oarsoaldeko Hitza* eta *Lea-Artibai Mutrikuko Hitza* egunero daude eskualde bakoitzeko irakurlearen etxean. Datorren otsailaren 20an *Urola-Kostako Hitza* argitaratzen hasiko dira. ■

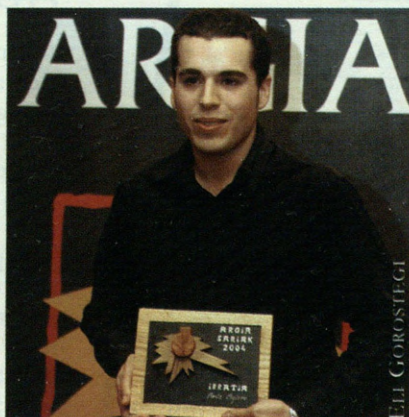
emateko aurreikuspenak egiten dituzte. Hala ere, ezustekoak ere izaten dituzte-la dio noizean behin eta horiei erantzuten saiatzen direla. "Lankide bakoitza modu batean edo bestean gai zehatz baten inguruan espezializatzen saiatzen gara". Nazioarteko gaien jarraipen egokia egitea garrantzitsua dela dio Mendiola, "gertaera askok gudan eragina baitute eta interesgarriak baitira".

IRRATIA

Aritz Agirre

Iratiko Argia Saria Madrilen Euskadi Irratiaren korrespontsal lanetan ari den Aritz Agirre iruñarrak jaso du. Eguneroko lanari aurre egiteko dituen zailtasunak gaindituz egindakoa goraiatzeari da sariaren asmoa.

Ia zazpi urte daramatza iruñarrak irati esatari lanetan. Lehenengo biak bekadun gisa egin zituen Euskadi Irratiak Gasteizen duen egoitzan, eta ondoren Bilboko eta Donostiako erredakzioetan. Kirola, kultura eta politika gaiak izan ditu eskuartean ibilbide horretan. Urtebete eta lau hilabete daramatza Madrilen eta bere betebeharra bertan gertatzen diren gorabeherei buruz jakitera ematea da. “Askotan zail-

eman behar duzu eta hurrengo egunean PPren konbentzio batena! Baina, estatuan titularrak diren albisteak ematen ari zara, eta horrek ere poz handia ematen du".

Azkenik, korrespontsal lanetan aritzeak duen alderik txarrena ere aipatzekoa dela dio Agirrek, "askotan zaila izaten da lanaren eta aisiaren artean bereiztea".

Emilio Lopez Adan

Humpty-Dumpty

A

lizia ispiluaren beste aldera joan zenean, Humpty-Dumpty aurkitu zuen, eta elkarrizketa hau izan zuten: «Ez dakit zuretzat "ospea" zer den», erran zion Aliziak.

Humpty-Dumptyk arrapostu, irri zuriaz: «Nolaz jakinen duzu ez badizut azaldu. Hauxe erran nahi nuen: "Horra erreferarik gabeko argudio ederra!"».

«Baina, baina, -Aliziak ihardetsi- "ospea" ez da "erreferarik gabeko argudio ederra"».

«Nik hitz bat erabiltzen dudanean -erantzun zion Humpty-Dumptyk dena mespretxu- niri laket zaidan erran nahia dauka ... ez gehiago, ez gutxiago».

ETAren ekintzak definitzeko "terrorismo" hitza erabiltzen denean, erakundeari ez zaio gustatzen. Ez eta guri ere. Abertzaletasunaren pizkundea, nazionalismo iraultzailea, mende bukaerako Europan izan den ezkerreko mugimendu erradikal herrikoiena ... hori guzti hori ETAren historiari lotua dago, eta hurbiletik edo saihestetik historia horren partaide izan garen hainbesteri ez zaigu laket erakunde armatuaren lerratze terrorista.

Askok ez dute horrela ikusten, eta fermu dioskute ETArene ez dela terrorismoa. Omen, militanteek dituzten borondate eta helburuekin, ezin terrorista izan daitezke; gero, ETAk ez ditu bere ekintzak zibilak hiltzeko egiten, eta inoiz hilak badira istripuz edo indar errepresiboen axolagabekeriak gertatzen dira. Eta, bukatzeko, bueltarik gabeko argudioa, erdaraz euskaraz baino argiagoa dena: "por Euskadi se muere y por España se mata".

Bale. Baina direnak badira. Terrorismoaren funtsa zibilen kontrako bortizkeria da, eta haren erran nahia biktimen naturan finkatzen da, ez ekintzaileek beraiek ematen dituzten justifikazioetan. Justifikazioei so eginez, araudi unibertsal bat baizik ez da: gauza bera eginik ere, terrorismoa ez dela inoiz gurea, terrorismoa beti besteena da.

Alta, kontzeptu politikoak ez dira etsaia gutxiesteko irain soilak: edukia badute. Izua sortzeko zibilen aurkako ekintza bortitzen estrategiari deitzen

ALBERTO ELOSEGI

zaio terrorismoa; gobernuek erabiltzen dute, eskuin muturrari gustatzen zaio, baina gobernu zapaltzaile baten makurtzeko eta helburu politiko askatzaileak lortzeko erabiltzen denean ere, izen bera darama: terrorismo. Indar okupatzaile eta errepresiboen aurkako ekintza armatuetatik ongi bereiztu dute bi azken mendeetako iraultzaile argienek, eta horregatik arbuiaitu dute.

ETAk, bere historian, 340 bat zibil hil ditu. Batzuk, 32 hautetsi bezala, zuzen zuzenean; beste batzuk, militar eta polizien aurkako ekintzen saihesten ondorioetan; gainerako guztiak, denboraz emendatu den proportzioaz, atentatu itsuen biktima hutsak. Gehiago dena, "nahigabeko istripuak" errepikatzen direnean, ezin esan daiteke "nahigabekoak" eta "istripuak" direla: biktima horiek asumi-tuak dira, bestela ez lirateke errepikatu-ko, eta izuaren estrategia erabaki eta asu-mitu baten barnean dute lekua. Inork uste badu terrorismoa egokia dela, erran beza; nihilistek horrela zuten eta dute egiten. Baina, otoi, egin eta erranaren arteko lotura ez dezagun bistatik gal.

Bestela, Humpty-Dumptyren sindromean erortzen gara. Terrorismoa, jendeskubideak eta antzeko kontzeptuak aipatzen direnean, hitz horien zentzua -bere eduki ezkerriar eta aurrerakoien mugen barnean ere- ez dator bat ezker abertzaleak ematen dienarekin. Isolamendu politikotik ateratzeko ez da bide hoberena, are gutxiago irtenbide negoziaturik kausitzeko.

Non bilatzen dena ez den diziplina "militarra". ETAk mezua igorri die "terrorismo" hitza erabiltzen duten-ci: azalean, hitz gordin eta mingarriez kexatzeko eskubide naturala erakusten du; azpian, idazleek, kazetariena ikusita, abisatuak direla irakurri dute.

Eskertuko genieke estilo-liburua eta mehatxua ez nahastea.

Aliziak ere ezin izan zuen Humpty-Dumpty-ren erantzuna jasan, eta oldartu zitzaion: «Kontua, jauna, hauxe da: ez dela batere segurua hitzek ukanen dutela zuk eman nahi diezun zentzua».

«Kontua, haurra, sinple-sinplea da: nagusia nor den, eta kitto». ■

Terrorismoaren

funtsa zibilen

kontrako

bortizkeria da, eta

haren erran nahia

biktimen naturan

finkatzen da, ez

ekintzaileek

beraiek ematen

dituzten

justifikazioetan.

Justifikazioei so

eginez, araudi

unibertsal bat

baizik ez da: gauza

bera eginik ere,

terrorismoa ez dela

inoiz gurea,

terrorismoa beti

besteena da

Zarena zarela ere, hauxe duzu dibertimendurik aproposena:

Lauburua

Zuhurtzia, zortea,
sena eta abilezia
uztartzen dituen
mahai-jolasa.

SALMENTA PREZIOA

35€

ARGIAko 943 37 15 45 zenbakian,
denda@argia.com helbidean edo
ohiko salmenta puntuetan.

Mª Dolores Agirre

OMENALDI EGUNA OTSAILAK 7 ERREZILEN

Goizean

12etan: Meza bertako parrokian.
Meza-emailea: Iñaki Beristain,
Arantzazuko frailea eta Errezilgo semea.

Ondoren: Oroitarria bistaratzera
Aurrekua, txistulariak eta bertsolariak
(Loidi Saletxe eta Unai Agirre)

Ondoren

OMENALDI BAZKARIA

Ordubietan

BORONDEGI JATETXEAN

Menua: 22 euro

Eman ezazu izena otsailaren 5a baino lehen.
Telefonua: 943/15.17.28 (Mertxe edo Arantxa)

BAZKAL GARAIAN

- Bertan egongo dira:
 - Udaletxeko agintariak: Iñaki Oiartzabal eta hainbat ordezkari
 - Mª Doloresen seme-alabak, bere ikasle izandako eta berarekin antzezle izandako hainbat lagun. Bere familiako hainbat ahai-de.
 - EGAN euskal literatur aldizkariako arduradunak
 - Mª Dolores Agirre eta *Euskal Antzertia* liburuaren egile den Patri Urkizu. Bazkal garaian liburu hau doan emango zaie bazkalkideei.
 - Hainbat sorpresa: Mª Doloresek egindako antzerki laburra: *Aukeraren maukera eta azkenean okerra* (10 minutu), hitzaldi laburrak.
 - Bertsolariak: Loidi Saletxe eta Unai Agirre

ANTOLATZAILEAK

ERREZILGO
UNIBERTSITATEKO
UDALA

EGAN Kultur Aldizkaria
Euskalerriaren
Adiskideen Elkartea